

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΗ' ΤΕΥΧ. Α' ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14-115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 1/15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991 ΑΡΙΘ. 6

ΠΑΣΧΑΛΙΟΣ ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 707

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Σ Ε Ρ Α Φ Ε Ι Μ

Πρὸς

τὸ εὐσεβέστατον Πλήρωμα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα,

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, «ἐορτῶν ἐορτὴ καὶ πανήγυρις πανηγύρεων» διὰ τὸ εὐλαβὲς ὀρθόδοξον Πλήρωμα, ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. «Εἰ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ἡμῶν» διακηρύσσει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν (Α' Κορ. 15, 17), διὰ νὰ συμπληρώσει ὅμως: «Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο» (στ. 20). Στὴν Ἀνάστασις, ὡς Νίκη τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, στηρίζεται ἡ ἐν Χριστῷ ὑπαρξὴ μας. Ὑπάρχει ζωὴ, ὑπάρχει ἐλπίδα, ὑπάρχει σωτηρία, διότι ὁ Χριστὸς Ἀνέστη, «θανάτω θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος».

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἐγένετο κλειδὶ κατανόησεως καὶ ἐρμηνείας τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Τὸ κριτήριον, βάσει τοῦ ὁποῦ νοοῦμε τὴν ζωὴν καὶ τὸν κόσμον. Ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σώματος Χριστοῦ, εἶναι μία συνεχῆς καὶ ἀταλάντευτη πορεία ἀναστάσεως. «Οἱ τοῦ Χριστοῦ» (Γαλ. 5,24), συσταυρούμενοι μετὰ τὸν Χριστόν,

νικοῦν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὰ πάθη των καὶ φθάνουν τὸν ἁγιοπνευματικὸ φωτισμὸ καὶ τὴν θέωσιν, συναριστάμενοι καὶ αὐτοὶ μέσα στὸ ἀκτιστὸ φῶς τῆς θείας μεγαλειότητος. Σ' αὐτὴν τὴν ἀναστάσιμη πορεία μᾶς καλοῦν ὅλοι οἱ Ἅγιοί μας. Γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς σήμερον, «σὺν πᾶσι τοῖς Ἅγίοις», «συνεορτάζομεν ταῖς φιλεέρτοις τάξεσι, πάσχα Θεοῦ τὸ σωτήριον» (τροπ. ε' ὁδῆς ἀναστασίμου κανόνος).

Ὁ φετινὸς ὅμως ἐορτασμὸς τῆς Ἀναστάσεως συμπίπτει μετὰ μιὰ κρίσιμη στιγμή τῆς παγκόσμιας ἱστορίας. Μόλις ἐτελείωσε —κατὰ τὰ φαινόμενα τουλάχιστον— ἓνας πολυαίμακτος πόλεμος στὴν Μέση Ἀνατολή, ὁ ὁποῖος ἀπέειλε πρὸς στιγμὴν ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα, ὥστε νὰ ζήσουμε καὶ μεῖς οἱ Ἕλληνες τὴν ἀγωνία τῆς πιθανολογουμένης ἐξαπλώσεώς του καὶ τῆς μεταβολῆς του εἰς παγκόσμιον, με ὅλες τὶς εὐνόητες ὀδυνηρὰς συνέπειες γιὰ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ στὸν πλανήτη μας. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἄνθρωπος, ποὺ δὲν ἐθρήνησε τὸν θάνατον τέσων χιλιάδων συνανθρώπων μας στὰ πεδία τῶν μαχῶν ἢ καὶ ἀμάχων ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ τὴν θλιβερὰ ἐμπροσφυματοποίηση τῆς ἀνθρωπίνης τραγωδίας ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ μας... Τὰ γεγονότα τῆς Μ. Ἀνατολῆς ἀπέδειξαν, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ, πόσο εὐθραυστα καὶ ἀσταθῆ εἶναι τὰ ἀνθρώπινα καὶ πόσο χρειάζεσθε τὴν χάριν τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ, γιὰ νὰ ἀποκτήσει θεμέλιο καὶ στήριγμα ἡ ζωὴ μας.

Δὲν εἶναι συμπτωματικὸ, ὅτι ὁ Ἀναστὰς Χριστὸς κατὰ τὴν πρώτη ἐμφάνισή του στοὺς ἐντρόπους μαθητὰς τοὺς ἀπήρθυσε τὸν χαιρετισμὸν ΕΙΡΗΝΗ ΥΜΙΝ. Δὲν πρόκειται γιὰ τὸν

Ε Ο Ρ Τ Ι Α Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Α (*)

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Παναγιώτατε και Θεϊότατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οἰκουμενικῆ Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὴ ἀδελφὲ και συλλειτουργγὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, κύριε Δ η μ ἡ τ ρ ι ε, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Χριστὸς ἀνέστη!

Εὐλογητὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς γῶναι Αὐτὸν και τὴν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ.

Εὐλογητὸς, ὅτι κατηξίωσεν ἡμᾶς τοῦ Θεολέκτου προεξάρχειν λαοῦ Αὐτοῦ, τοῦ εἰδότος τὴν ὁδὴν τὴν Καινὴν και προσάδοντος Αὐτῷ ἐν εὐφροσύνῃ τὸν ἐπινίκιον ὕμνον, τό

* Ἀνάλογα Γράμματα ἀπεστάλησαν και πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς Ὁρθοδόξους Πατριάρχας και τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

γνωστὸ τυπικὸ ἐβραϊκὸ χαιρετισμὸ, ἀλλὰ γιὰ θεϊκὴ ἐπιβεβαίωση τοῦ γεγονότος, ὅτι «Αὐτὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας» (Ἐφεσ. 2,14). Ἡ παρουσία του μέσα μας και ἀνάμεσά μας και μετὰ τὴν Ἀνάστασή Του ἐν ἀγίῳ Πνεύματι εἶναι ἡ προϋπόθεση τῆς εἰρήνης και συναδελφώσεώς μας. Μόνον ὁ Νικητὴς τοῦ θανάτου και τῆς ἔχθρας Χριστὸς μπορεί νὰ μᾶς διακρατήσῃ «ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης» (Ἐφ. 4,3), ἀγιάζοντας τὴ σκέψη και τὸ φρόνημά μας και κατευθύνοντας τὶς διαθέσεις και ἀποφάσεις μας «εἰς ὁδὸν εἰρήνης» (Λουκ. 1, 79). Ὁ Χριστὸς διὰ τῆς Ἀναστάσεώς Του χαρίζει ζωὴν, και ὄχι μόνον ἡ πνευματικὴ, ἀλλὰ και ἡ βιολογικὴ ζωὴ μας εἶναι δικό Του δῶρο και γι' αὐτὸ κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ἀφαιρῇ, θυσιάζοντας το στὸν βωμὸ τῆς ἀπληστίας και ἀλαζονείας του.

Εἰρηνεύοντες και Εἰρηνόποιοι οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, ἐν τῇ χάριτι τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου μας, ἀπευθύνουμε σ' ὅλον τὸν κόσμον μαζί με τὴν χαροποὶ ἰαχὴ «ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ» και

Χριστὸς ἀνέστη!

Τοῦτον και ἡμεῖς τῷ ἔθει ἐπόμενοι τῷ ἀρχαίῳ και σεβασμίῳ προσεπιφωνοῦμεν τῇ Ὑμετέρῃ ἀγιωτάτῃ και ἡμῶν τιμιωτάτῃ Πρωθιεραρχίᾳ τὸν ἱερώτατον ἀσπασμὸν ἐπὶ τῇ ἀγίᾳ και εὐσήμεῳ και κλητῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἐγέρσεως Χριστοῦ:

Χριστὸς ἀνέστη!

Εὐχόμεθα δὲ ἐκ καρδίας μέσης, ὅπως αἰεὶ Ὑμῖν συμπαρῶν ὁ τῆς Δόξης Κύριος και Νικητὴς τοῦ θανάτου χαρίζεται Ὑμῖν ἐπὶ μήμιστον ἐν ὑγιείᾳ μακροήμερουσιν, πληροὶ τῆς χαρᾶς και δυνάμεως τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ και θριαμβεύῃ Ὑμᾶς διαπιστοῦντας ἐν πᾶσι τοῖς δι' Αὐτὸν ἐπιτηδεύμασιν Ὑμῶν, ὅτι

Ἀληθῶς ἀνέστη ὁ Κύριος!

Ἐπὶ δὲ τούτοις κατασπαζόμενοι Ὑμᾶς μετὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀναστάντι ἀγάπης διατελοῦμεν.

Ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

τὴν ἀδελφικὴ ἔκκλησή μας: ΠΟΤΕ ΠΙΑ ΠΟΛΕΜΟΣ! Ἀνάσταση σημαίνει πραγμάτωση τοῦ κοινωνικοῦ ιδεώδους, ποὺ μέσα στὸν Θεῖο φωτισμὸ προέβλεψε ὁ Προφήτης Ἡσαΐας: «... συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄρστρα και τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς ὀρέπανα, και οὐ μὴ λήφεται ἔθνος ἐπ' ἔθνος μάχων, και οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν» (Ἡσ. 2,4). Ἡ κοινωνία τῶν Ἀγίων μας εἶναι πραγμάτωση αὐτοῦ τοῦ ἰδανικοῦ. Σ' αὐτὴ τὴν ἀδελφικὴ και ἀγαπητικὴ κοινωνία καλοῦμε και μεῖς τὸν κόσμον ἐν Χριστῷ Ἀναστάντι. «Ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου Ἄδῃ τὸ νίκος;». «Ἀνέστη Χριστὸς και ζωὴ πολιτεύεται».

Χ Ρ Ι Σ Τ Ο Σ Α Ν Ε Σ Τ Η !

Διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΠΙ ΤΩ ΠΑΣΧΑ

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΕΛΕΩ. ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΩΣ ΑΝΑΣΤΑΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

Παναγγυρίζουν και πάλιν ὁ οὐρανὸς και ἡ γῆ, οἱ ἄγγελοι και οἱ ἄνθρωποι, οἱ ζῶντες και οἱ κεκοιμημένοι, ἡ κτίσις ὁλόκληρος, τὸ μεγαλύτερον και σημαντικώτερον γεγονός τῆς ἱστορίας, τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. Λαμπαδηφόροι και φωτόμορφοι οἱ ἀνά τὸν κόσμον Ὁρθόδοξοι πιστοὶ ἀναμείλομεν και σήμερον τὸν πλέον χαρμόσυνον και ἐλπιδοφόρον ὕμνον πού ἠκούσθη ποτὲ ἐπὶ τῆς γῆς και ἐν τοῖς οὐρανοῖς: «Χριστὸς Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτῳ θάνατον πατήσας και τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν χαρισάμενος»!

Ὅντως, πεφιλημένοι ἀδελφοὶ και τέκνα ἐν Κυρίῳ, τίποτε σημαντικώτερον ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου δὲν ἤκουσέ ποτε ἡ κτίσις ὅλη. Ἡ πίστις εἰς τὴν Ἀνάστασιν ἐνέπνευσε και ἐνεθάρρυνε τοὺς μάρτυρας τῆς Ἐκκλησίας, ἔδωκεν ὑπομονὴν εἰς τοὺς ὁσίους, ἐνεψύχωσε και ἐχαλύδωσε τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐλευθερίας και τοῦ δικαίου, ἐχάρισε τὴν ἐλπίδα εἰς τοὺς πτωχοὺς και περιφρονημένους, ἔκαμε τοὺς θνητοὺς νὰ σκέπτονται και νὰ ἐνεργοῦν ὡς ἀθάνατοι και αἰώνιοι. Ἀφαιρέσατε ἀπὸ τὴν ζωὴν τὴν πίστιν εἰς τὴν Ἀνάστασιν και ὅλα αὐτομάτως χάνουν τὸ νόημά των. Ὅλα τὰ σκιάζει ὁ θάνατος και ἡ ματαιότης, και δὲν ὑπάρχει πλέον κανεὶς λόγος και κανένα κίνητρον διὰ τὴν αὐτοθυσίαν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλευθερίαν και αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωὴν. «Εἰ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ἡμῶν», διακηρύττει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Α' Κορ. 15,17).

Πόσον σημαντικὸν εἶναι, πράγματι, διὰ τὸν ἄνθρωπον τῶν ἡμερῶν μας τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως!

Σημαντικὸν διὰ τοὺς προηγμένους οικονομικῶς λαοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀπειλοῦνται ἀπὸ τὴν πληξίν και τὴν ἀνίαν, ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν νόηματος τῆς ζωῆς, μίαν ἔλλειψιν πού ὁδηγεῖ συχνὰ εἰς τὴν αὐτοκτονίαν, εἰς τὰ ναρκωτικὰ και εἰς τὴν διάλυσιν κάθε ἱεροῦ θεσμοῦ.

Σημαντικὸν και διὰ τοὺς λαοὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι

ὕστερον οικονομικῶς και ἀγωνίζονται νὰ ἀποκτήσουν τὰ πρὸς τὸ ζῆν' οἱ ὁποῖοι μαστίζονται ἀπὸ τὴν πείναν και τὴν ἀσθένειαν εἰς ἓνα τόσον μεγάλο μέρος τῆς γῆς.

Εἰς ὅλους αὐτούς, τοὺς πλουσίους και τοὺς πτωχοὺς, τοὺς ἰσχυροὺς και τοὺς ἀδυνάτους, τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως εἶναι ἡ μόνη δύναμις, πού ἔμπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν ἐλπίδα και νὰ φωτίσῃ τὰ πρόσωπα με ἀισιοδοξίαν. Ναί, ἀδελφοί! ἀφοῦ ἀνέστη ὁ Κύριος, ὅλα πλέον ἔχουν νόημα και ὅλα εἶναι δυνατὰ. Ἐνωτισθῆτε τὸ μήνυμα αὐτὸ ἀπὸ τὸ ταπεινὸν Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ ὁποῖον γνωρίζει καλῶς τί σημαίνει τὸ νόημά του. Δεχθῆτε τὸ φῶς πού ἀγαπηδᾷ ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως, και προχωρήσατε με ὁδηγὸν αὐτὸ εἰς τὴν ζωὴν.

Ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι και τέκνα ἐν Κυρίῳ περιπόθητα,

Ἡ ἀνθρωπότης πρὸ ὀλίγων μόλις ἐβδομάδων ἀνέπνευσε ἐκ τῆς συμφορᾶς τοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος τὴν ἠπέλιψε με βιβλικὴν καταστροφὴν. Τὰ ἐρείπια και οἱ τάφοι ἀπὸ τὴν λαίλαπα αὐτὴν κείνται ἀκόμη ἐνώπιόν μας. Τὰ θύματα τῆς συμφορᾶς ἄφησαν ἐπάνω των πένθος και θλίψιν. Ὅσοι ἐπλήγησαν ἀμεσώτερον ἀπὸ τὴν θύελλαν προσπαθοῦν νὰ ἐπανεύρουν τὴν ἐλπίδα. Ὅσοι ἐπέζησαν προσπαθοῦν νὰ παγιώσουν τὴν εἰρήνην και νὰ οἰκοδομήσουν ἓνα ἀσφαλέστερον μέλλον. Ὅλοι ἔχομεν σήμερον, μετὰ τὴν φοβερὰν δοκιμασίαν, τὴν ἀνάγκην τοῦ μηνύματος τῆς Ἀναστάσεως: ὅλοι ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ πίστιν και ἐλπίδα. Τὸ ἐφετεινὸν Πάσχα εἶναι πανανθρώπινον εἰς τὴν σημασίαν του.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ παραθέτει σήμερον εἰς τὰ τέκνα τῆς τὴν Τράπεζαν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ: «Ἡ Τράπεζα γέμει, τρυφήσατε πάντες», ἀναφωνεῖ ἐπὶ τῆ εὐκαιρίᾳ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου παρέχει εἰς ὅλους τὴν διαθεθαίωσιν ὅτι ὁ Θεὸς ἠτόιμασε διὰ τὸν κόσμον Του ἓνα μέλλον, μίαν Βασιλείαν, ἀγάπης, δικαιοσύνης και εἰρήνης. Αὐτὴν τὴν Τράπεζαν παραθέτει ἡ Ἐκκλησία εἰς κάθε Θεῖαν Λειτουργίαν, ὅπως δὲ ἰδιαίτερος κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν τῆς Λαμπροφῆρου Ἀναστάσεως. Μετέχοντες τῆς Τραπέζης τῆς Θεῖας Εὐχαριστίας προγευόμεθα τῆς χαρᾶς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ κοινωνία τοῦ Σώματος και τοῦ Αἵματος τοῦ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἡ ἐκ τοῦ τάφου ἔγερσις τοῦ Κυρίου εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος καὶ τὸ κυριώτερον θεμέλιον τοῦ Χριστιανισμοῦ: «Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν» (Α΄ Κορ. ιε' 14). Ἡ πεποιθῆσις αὕτη δικαιολογεῖται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, ὅπως καὶ τὰ Πάθη Αὐτοῦ, δὲν ἔχουν καμμία οὐσιαστικὴ σχέσι πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν τελετῶν τῶν ἐθνικῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν, στίς ὁποῖες τελετὲς παρουσιάζονταν δραματικῶς τὰ δεινά, ὁ θάνατος, ἡ ἀναβίωσις καὶ ἡ τελικὴ νίκη μυθολογικῶν πατρῶνων θεῶν (τοῦ Διονύσου, τῆς Περσεφόνης, τῆς Δήμητρος, τοῦ Ἀδωνίδος, τοῦ Ὀσίριδος, τῆς Ἰσιδος, τῆς Κυβέλης, τοῦ Μίθρα κ.λπ.). Τὰ εἰδωλολατρικὰ μυστήρια εἶχαν πανθεΐζοντα φυσιολατρικὸν χαρακτῆρα καὶ συνέχιζαν τὴν κυρίως λατρεία ἀρχαίων γεωργικῶν λαῶν, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἀντικειμένον τῆς τὴν χειμερινὴν νέκρωσι καὶ τὴν ἐαρι-

νὴ ἀναζωογόνησι τῆς φύσεως, ἐνῶ ἡ χριστιανικὴ πίστις καὶ λατρεία, ποὺ ἀνταποκρίνεται στίς προφητεῖες καὶ προτυπώσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἱκανοποιεῖ ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς τίς περὶ λυτρώσεως βαθύτερες νοσταλγίες καὶ προσδοκίες τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου, ἔχει ὡς θεμέλιά της τὰ ἀδιάσειστα γεγονότα τῆς Γεννήσεως, τῆς Ζωῆς, τῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ποὺ συνέβησαν, ἐκτυλίχθησαν καὶ διαδραματίσθησαν μέσα σὲ ἱστορικὰ πλαίσια καὶ ἔχουν προστιτέες στὴν ἱστορικὴ ἔρευνα τοπικὲς καὶ χρονικὲς συναρτήσεις.

Βεβαίως ἡ ἱστορικὴ προσέγγισις τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως ἔχει ἰδιοτυπίαν, διότι τοῦτο εἶναι στὴν οὐσία του ὑπερφυσικὸ γεγονὸς καὶ μυστήριον καὶ βρίσκεται τρόπον τινὰ σπὸ μεταίχμιον τῆς Ἰστορίας, ἀφοῦ μὲ τὴν Ἀνάστασίν Του ὁ Ἰησοῦς ἐγκατέλειψε τὴν σωματικὴ παρουσία του στὴν γῆ καὶ ἀπεκάλυψε μίαν νέαν

Κυρίου σφυρηλατεῖ δεσμούς ἀγάπης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀποτελεῖ τὴν καλυτέραν ἐγγύησιν διὰ τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν τῶν λαῶν. Οἱ Ὁρθόδοξοι λαοί, οἱ ὁποῖοι μετέχουν τοῦ κοινοῦ Ποτηρίου τῆς ζωῆς, εἶναι ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὑποχρεωμένοι νὰ μεταβάλλουν τὴν κοινωνίαν τῆς Τραπεζῆς τῆς Εὐχαριστίας εἰς ἐνότητα ἀγάπης καὶ εἰρηνικῆς συνεργασίας των, αἰρόμενοι ὑπεράνω ἐθνικιστικῶν καὶ φυλετικῶν σκοπιμοτήτων. Ἡ ἐνότητις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λαῶν των ἀποτελεῖ συνέπειαν καὶ χρέος, ἀπορρέοντα ἐκ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Βασιλείας, τὴν ὁποίαν παραθέτει ἐν τῇ Θεῇ Εὐχαριστίᾳ ὁ Ἀναστάς Κύριος.

Τοῦ χρέους τούτου ἔχουσαι συνείδησιν αἱ Ἀγιώτατοι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησιαῖται συνήλθον προσφάτως εἰς Διορθόδοξον Ἐπιτροπὴν, προπαρασκευαστικὴν τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, θὰ συνέλθουν δὲ ἐκ νέου πρὸ τοῦ τέλους τοῦ τρέχοντος ἔτους πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ σοβαρωτάτου προβλήματος τῆς Ὁρθοδόξου Διασποράς, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν, ὡς μὴ ὄφελεν, ἡ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀποξένωσις ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἡ ἔλλειψις συνεργασίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων. Ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος ἐν

τῇ κανονικῇ εὐθύνη του ὡς πρώτου τῆ τάξει ἐν τῇ συστήματι τῆς Ὁρθοδοξίας, δὲν θὰ παύσῃ νὰ ἠγγῆται πάσης προσπάθειας πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ἀκανθώδους τούτου ζητήματος ἐν συμφωνίᾳ πρὸ τὴν μακροαῖωνα παράδοσιν καὶ κανονικὴν τάξιν. Τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ ὀφειλομένην συμβολὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν παγίωσιν τῆς τόσο ἀναγκαίας καὶ ποθητῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς γῆς.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ καὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ ἀνταλλάσσομεν ἐγκάρδιον ἀδελφικὸν ἐόρτιον ἀσπασμὸν μετὰ τῶν Μακαριωτάτων καὶ Ἱερωτάτων Πατριαρχῶν καὶ λοιπῶν Ἀρχηγῶν τῶν αὐτοκεφάλων καὶ αὐτονόμων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, χαιρετισμὸν δὲ ἀγάπης καὶ τιμῆς μετὰ τῶν ἡγερτῶν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, μετὰ τῶν ὁποίων διατελοῦμεν ἐν διαλόγῳ ἀγάπης καὶ ἀληθείας, εὐχόμενοι ὅπως ὁ Ἀναστάς Κύριος χορηγήσῃ πλουσίαν τὴν χάριν καὶ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐλπίδα πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους.

Χριστὸς Ἀνάστη, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἀγαπητά!

Ἄγιον Πάσχα 1991

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

πραγματικότητας, πού δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιληφθῆ στὸ σύστημα τῶν ἐνδοκοσμικῶν λογικῶν κατηγοριῶν ἢ τοῦ μηχανοκρατικοῦ «ντετερμινισμού» καὶ τῆς φυσικῆς αἰτιοκρατίας. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀποχωρῶν λόγος ν' ἀρνηθοῦμε τὴ δυνατότητα ὁποιασδήποτε λογικῆς καὶ ἱστορικῆς προσεγγίσεως τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Θεανθρώπου, ἐφ' ὅσον ὁ ὑπερφυσικὸς χαρακτήρ αὐτῆς καὶ ἡ υπερβατικότης τοῦ μυστηρίου τῆς ἔχουν συνδεθῆ —ἔστω κατὰ πρωτοφανῆ τρόπο— μὲ τὴν ἱστορικὴ χωροχρονικὴ πραγματικότητά. Σὲ ἄλλην εὐκαιρίαν ἔχομε ἐπισημάνει τὰ ἑξῆς: «Ἐὰν αὐτὴ ἡ Φυσικὴ σήμερα ἀμφισβητῆ τὴν καθολικὴ ἰσχὺ τῆς αἰτιοκρατίας καὶ τονίξῃ τὴν σπατιστικὴ ὑφῆ τῶν νόμων τῆς φύσεως· ἐὰν αὐτὸς ὁ μεγάλος φυσικὸς Χάιζονμπεργκ ἀπέδειξε πὼς στὴν περιοχὴ τῆς Μικροφυσικῆς ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀπροσδιόριστου, σύμφωνα πρὸς τὴν ὁποία τὰ ἴδια αἷτια δὲν φέρνουν πάντοτε ἀναγκαστικά τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα κι ἐπομένως οἱ ἐπιστήμονες βρίσκονται πολλὰ φορὰς μπροστὰ σὲ καινούργιες ἀπρόβλεπτες πραγματικότητες· παλὺ περισσότερο δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ αἰτιοκρατία μέσα στὸν ὑλικοπνευματικὸ κόσμο. Ἀναμφίβολα μέσα σ' αὐτὸν εἶναι δυνατό ν' ἀνατεῖλῃ κι ἀναπηδῆσῃ μιὰ καινούργια καὶ μοναδικὴ πραγματικότης, ὅταν ἐνεργῆ ἄμεσα κι ἀπευθείας αὐτὸς ὁ παντοδύναμος Κυβερνήτης τοῦ Σύμπαντος. Ὁ Θεός, πού δὴμιούργησε τίς διάφορες ὄντολογικὰς περιοχὰς καὶ διαστάσεις· ὁ Θεός, πού ἔπλασε τίς ἀναριθμητὰς διαστάσεις τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, οἱ ὁποῖες εἶναι ἄλλες γιὰ τὰ ψάρια, ἄλλες γιὰ τὰ σαλιγκάρια καὶ ἄλλες γιὰ τοὺς ἀνθρώπους· ὁ Θεός, πού δὴμιούργησε τίς περιοχὰς τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ἤχων, οἱ ὁποῖες εἶναι ἄλλες γιὰ τὴ μέλισσα, ἢ ὁποῖα καὶ μέσα ἀπ' τὸ ὑπεριώδες φῶς βλέπει τὰ λουλούδια ὠραιότερα ἀπὸ ὅ,τι τὰ βλέπομε ἐμεῖς, ἄλλες γιὰ τὰ ἔμβια ὄντα, τὰ ὁποῖα συλλαμβάνουν τοὺς ὑπερήχους, καὶ ἄλλες γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ μάτια καὶ σ' αὐτιά του συλλαμβάνει μόνο ὀρισμένους συχρότητες τῶν ἀκουστικῶν ἢ ὀπτικῶν κυμάνσεων (π.χ. ἀπ' τὸ ἐρυθρὸ ὡς τὸ ἰώδες)· ὁ Θεός, πού δὴμιούργησε ὡς κάτω τὸ καινούργιο μέσα στὴ δημιουργία τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο, ὅπως εἶπε ὁ μεγάλος βιολόγος Καρρέλ, καταγράφεται μὲν στὴν ὕλη μὲ τὸν ἐγκέφαλο, μὰ μὲ τίς ἐνεργείες του ἐκτείνεται ἔξω ἀπ' τὸ χῶρο καὶ τὸ χρόνο «στὰν ἓνα φύκι, πού σπερώνεται σ' ἓνα βράχο κι ἀφήνει νὰ κυματί-

ζουν τὰ φύλλα του μέσα στὸ μυστήριον τοῦ ὠκεανου»· αὐτὸς ὁ ἴδιος Παντοδύναμος Θεός μὲ τὴν Ἀνάστασι καὶ Ἀνάληψι τοῦ Χριστοῦ ἀπεκάλυψε τὴ διάστασι τῆς καινουργίας καὶ δοξασμένης ὑπάρξεως κι ἔτσι ἐνήργησε μιὰ βαθεῖα ταμὴ στὴν ἱστορία τοῦ ὑλικοπνευματικοῦ Σύμπαντος καὶ σήμανε τὴν ἀπαρχὴ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ κόσμου.

Βέβαια γιὰ τοὺς ψευδορραλιστὰς, πού βλέπουν τὴν πραγματικότητά μυωπικῶς καὶ περιορίζουν τὸ ὄντως ὄν μόνο στὰ ὄρια τῶν πέντε αἰσθήσεων· γιὰ ἐκείνους, πού παραθεωροῦν τὸ ὅτι ὑπάρχουν καὶ περιοχὰς τῆς πραγματικότητος, οἱ ὁποῖες δὲν εἶναι ὁρατὰς, χωρητὰς, ἀριθμητὰς, μετρητὰς καὶ σταθμητὰς· γιὰ ἐκείνους, στοὺς ὁποῖους ἔχουν ἀπροφῆσει ἡ νεκρωθῆ οἱ πνευματικὰς κεραῖες σὲ τρόπο ὥστε νὰ μὴ συλλαμβάνουν πιά μηνύματα ἀπ' τὸ βασίλειον τῆς υπερβατικῆς πραγματικότητος· γιὰ ἐκείνους, στοὺς ὁποῖους ὁ πνευματικὸς ὁαλτωνισμὸς καθιστᾷ ἀόρατες τίς ἀνταύγειες καὶ διαθλάσεις τοῦ αἰωνίου φωτός· γιὰ ὅλους αὐτοὺς ἡ νέα πραγματικότης, πού ἀποκαλύφθηκε καὶ φανερώθηκε μὲ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, φαίνεται ὡς ψευδαἰσθήση ἢ χίμαιρα» (Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Ἀσκήσεις Ἐκκλησιαστικῆς Ρητορικῆς, Ἀθήνα, 1978, σσ. 151-152).

Μία τυχὸν ἀπόκρουσις κατ' ἀρχὴν ὁποιασδήποτε ἀπολογητικῆς θεωρήσεως τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὅπως συμβαίνει σὲ μεγάλη ἔκτασι στὴν προτεσταντικὴ καὶ γενικῶς στὴν λεγομένη «φιλελευθέρᾳ» θεολογίᾳ, εἶναι ἀντίθετη στὸ πνεῦμα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἢ ὁποῖα τονίζει τὴν πραγματικότητά τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως ὡς τοῦ κυρίου σημείου καὶ ἐξεργίου τῆς πραγματώσεως τῆς λυτρωτικῆς ἀποστολῆς τοῦ Χριστοῦ (Α' Κορ. ιε' 12-19 κ.λπ.).

Ἀπὸ ἱστορικοκριτικὴ ἀποψι ὀρθῶς ἐξάιρεται ἡ ἰδιαιτέρα ἀξία τῆς μαρτυρίας τῶν καινοδιαθηκικῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα ἰσχύουν ὡς τὰ παλαιότατα: Πρόκειται γιὰ τὸ ἤδη μνημονευθὲν ιε' κεφάλαιον τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς καὶ γιὰ τὰ χωρία τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, τὰ ὁποῖα κατὰ κοινὴν ἀναγνώρισιν καὶ ὁμολογίαν μεταδίδουν ὀρθῶς τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ πρωταρχικοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος.

Οἱ Εὐαγγελιστὰς παρουσιάζουν κάποιαν προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ μικρὰς διαφορὰς στὴν ἐκλογή τοῦ τρόπου τῆς ἐκθέσεως καὶ συνοπτικῆς συγκεφαλαιώσεως τῶν εἰδήσεων, πού ἀναφέρον-

ΟΙ ΥΠΟ ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ, ΚΑΡΠΑΘΟΡΡΩΣΣΟΙ*

Ἐκλεκτοὶ ἀχροαταὶ μου, ἔκ τε τοῦ ἱεροῦ καταλόγου καὶ ἔκ τοῦ θύραθεν,

Σήμερα πού τὸ ἀτυχές δῆθεν πρότυπον ἐνώσεως Ὁρθοδόξων καὶ Καθολικῶν, δηλαδή ἡ Οὐνία, ἀναβιώνει καὶ γίνεται ἐνίοτε καὶ ἐπιθετικὴ εἰς πολλὰς χώρας τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης — ἡ ὁποία, κατὰ τὰ ἄλλα, μὲ τὸν ἄνεμον τῆς περιφήμου «περεστρόικα» ἄρ-

* Διάλεξις δοθεῖσα εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν τὴν 9ην Μαΐου 1990.

ται στὴν Ἀνάστασι (πρὸ βλ. τῆ διαμόρφωσι τοῦ λόγου περὶ Γαλιλαίας: Μάρκ. ιστ' 7 καὶ Λουκ. κδ' 6). Εἶναι περιττὸ νὰ εἴπωμε ὅτι μὲ μεγάλη προσοχὴ πρέπει νὰ ἀναλαμβάνεται ἡ προσπάθεια πρὸς ἐναρμόνισι τῶν διαφορῶν, πού ἐπιστημαίνονται μέσα στὶς εὐαγγελικὰς διηγήσεις. Οἱ διαφορὰς αὐτὰς, πού εἶναι ἐπουσιώδεις, ἀποδεικνύουν τὴν ἀξιοπιστία τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ τὸ ὅτι δὲν ὑπῆρξε σκόπιμη καὶ προμελετημένη συνεννόησις μεταξὺ τους. Γενικῶς πρέπει νὰ λαμβάνεται ἐπ' ὄψιν καὶ νὰ τονίζεται, ὅτι εἶναι πελεῖως φυσικὸ, ὅταν πρόκειται γιὰ αὐτόπτες καὶ αὐτηκόους μάρτυρες, νὰ παρατηροῦνται διαφορὰς στὶς μαρτυρικὰς καταθέσεις τους. Ὁ Hans Driesch, ἀναλύων ψυχολογικῶς τὸ φαινόμενο τῆς ἀναπλάσεως τῶν ἐντυπώσεων καὶ παραστάσεων, ἐπιστημαίνει ὅτι οἱ κατ' ἀνάπλασιν εἰκόνες ἐνὸς ἀντικειμένου ἢ γεγονότος, τίς ὁποῖες σχηματίζουν διάφορα — ἐξ ἴσου ἀξιόπιστα — ἄτομα, δὲν συμπίπτουν καὶ δὲν συμφωνοῦν πάντοτε ἀπολύτως μεταξὺ τους, διότι συχνὰ σ' αὐτὰς εἶτε παραλείπονται στοιχεῖα, πού ὑπάρχουν στὸ ἀναπλαστέμενον ἀντικείμενον ἢ γεγονός, εἶτε προστίθενται στοιχεῖα καὶ δημιουργοῦνται παραλλαγές. Παρὰ ταῦτα, ἡ κατ' ἀνάπλασιν εἰκὼν τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ ἄτομα αὐτὰ ἀποτελεῖ ὁλότητα, δηλαδή ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς εἶναι ἔτσι συνδεδεμένα μεταξὺ τους, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχη σ' αὐτὴν κάποιον κενὸ ἢ κάτι ἀκατάλληλο. Καὶ ἡ ὁλότης αὐτὴ εἶναι ἀπολύτως ἀξιόπιστη, ἐφόσον ἀποδίδει πιστῶς τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη στοιχεῖα τοῦ ἀναπλαττομένου ἀντικειμένου ἢ γεγονότος. Γι' αὐτὸ λ.χ. οἱ δικαστὲς εἶναι δυνατὸν νὰ θεωροῦν πρὸ ἀξιόπιστες τίς καταθέσεις μαρτύρων, πού συμφωνοῦν στὰ οὐσιώ-

χισε νὰ ἀναπνέη καὶ νὰ δοκιμάζη τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας —, εἶναι, νομίζω, εὐκαιρον νὰ ἀναφερθοῦμε εἰς μίαν ὁμάδα πρώην Οὐνιτῶν, οἱ ὁποῖοι, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ μετέπειτα Μητροπολίτου Ἀγαθονικεῖας Ὁρέστου, εὑρον τὸν δρόμον τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν προγονικὴν των Ὁρθόδοξον πίστιν.

Πρόκειται διὰ τοὺς ἐν Ἀμερικῇ Καρπαθορρῶσσοις, οἱ ὁποῖοι τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1988 ἐώρτασαν τὸ χρυσοῦν ἰωδηλαῖον τῆς ἐνσωματώσεώς των καὶ πά-

δη καὶ παρουσιάζουν διαφορὰς σὲ ἐπουσιώδεις λεπτομέρειες, παρὰ τίς καταθέσεις, πού συμφωνοῦν ἕως τίς ἐλάχιστες λεπτομέρειες. Στὴν δευτέρῃ περιπτώσει μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ ἡ ὑπόνοια ὅτι πρόκειται γιὰ προμελετημένη συνεννόησι. Γι' αὐτὸ, κατὰ τὴν ἀξιολόγησι στὶς διηγήσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν, ὀδηγοῦμεθα, κατὰ τὸν Πασκάλ, στὸ συμπέρασμα, ὅτι «ἐκεῖνο, πού ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὡς ἀδυναμία, γιὰ τὸν προσεκτικὸ παρατηρητὴ εἶναι ἀντιθέτως ἀπόδειξις δυνάμεως» (Pensées II, XIII). Οἱ μικρὰς παραλλαγές καὶ διαφορὰς, — πού συνδέουν τὴν οὐσιώδη συμφωνία τῶν εὐαγγελικῶν διηγήσεων, οἱ ὁποῖες παρουσιάζουν μαρτυρίες αὐθεντίας καὶ αὐτηκόους —, εἶναι ἀπόδειξις ἀξιοπιστοῦ ἐξιστορήσεως γεγονότων, πού δὲν χαλκεύθησαν, ἀλλὰ βιώθησαν προσωπικῶς ὡς ἀντικειμενικὴ πραγματικότης.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου τὸ πρωταρχικὸ συμβάν, πού εἶναι προσετὸ στὴ γνῶσί μας, δὲν εἶναι ἡ πασχαλινὴ ἐμπειρία καὶ πίστις τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ κυρίως οἱ ἐπὶ 40 ἡμέρες ἐμφανίσεις τοῦ Ἀναστάντος, πού θεμελίωσαν τὴν πίστι αὐτὴ, ὅπως καὶ ἓνα σύμπλεγμα γεγονότων, πού ὑποβοηθεῖ τὴν κατανόησι καὶ ἀξιολόγησι τῶν ἐμφανίσεων αὐτῶν. Τὸ σύνολο τῶν ἐμφανίσεων καὶ γεγονότων αὐτῶν, ἐξεταζόμενον ὑπὸ καθαρῶς ἱστορικῆ ὀπτικῆς γωνίας, ὀδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἰησοῦς «ἀληθῶς ἀνέστη», ὅπως θὰ ἐπιστημάνωμε στὸ ἐπόμενο ἀρθρον μας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Παν(μίου) Ἀθηνῶν

λιν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τῆς ὑπαγωγῆς των εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὡς ἰδιαιτέρας ἐπισκοπῆς μέσα εἰς τὴν εὐρυτέραν διάρθρωσιν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου. Εἰς τοὺς πανηγυρικοὺς ἑορτασμοὺς τῆς πεντηκονταετίας των αὐτῆς εἶχα τὸ προνόμιον νὰ ἀντιπροσωπεύσω τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν καὶ ἔτσι ἐγγνώρισα ἀπὸ κοντὰ τὴν ἔδραν των καὶ τὴν ὀργάνωσίν των καὶ ἐθαύμασα τὴν θαθεῖαν πίστιν των καὶ τὴν ἐμμογήν των εἰς τὰ ἔθνια καὶ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων των.

Εὐχαριστῶ θερμῶς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ἰδρύματος Ἰωάννου καὶ Ἐριέτης Γρηγοριάδου καὶ ἰδιαιτέρως τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ καὶ φίλτατον ἐν Χριστῷ ἀδελφόν Σεβ. Μητροπολίτην Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος κ. Βαρθολομαῖον, διότι διὰ τῆς τιμητικῆς προσκλησέως των μὲ ἔδωσαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκθέσω ἐνώπιον τῆς ἀγάπης σας τὴν περίπτωσιν τῶν ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ συμπαθῶν καὶ προσφιλῶν τούτων τέκνων τῆς κοινῆς Μητρὸς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

* * *

Ἐὰν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναφερθοῦν ἐδῶ ὠρισμένα ἱστορικὰ στοιχεῖα, θὰ ἔλεγα ὅτι ἡ πατρίδα τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος Ὁρθοδόξων, ἡ Καρπαθορρωσσία, οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀνεξάρτητον κράτος, σήμερα δὲ εἶναι διηρημένη μεταξὺ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας. Ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος μέχρι τοῦ 1918 οἱ Καρπαθορρωσοὶ διετέλεσαν κυρίως ὑπὸ οὐγγρικὴν κυριαρχίαν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἐκχριστιανισμόν τῆς περιοχῆς, αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τὴν ἱεραποστολικὴν δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ δὴ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Μεγάλου Φωτίου ἀδελφῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, περὶ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ ἱεραποστολὴ τῶν ἀδελφῶν Ἀγγίων ἐχρησιμοποίησε τὴν δημῶδη σλαωνικὴν γλῶσσαν, ἀτὰρ τὸ ὅποιον ἦτο ἐπαναστατικὸν κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ τὸ ὅποιον προὐκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τῆς λατινικῆς ἱεραποστολῆς εἰς τὴν ἰδίαν περιοχὴν. Εἰς τὸν Ρωμαϊκὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι μόνον αἱ «γλῶσσαι τοῦ Σταυροῦ», δηλαδὴ ἡ Ἑλληνικὴ, ἡ Λατινικὴ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ, εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς λειτουργικαὶ γλῶσσαι, ὁ Κύριλλος ἀπήντα, ὅτι ἡ χρῆσις εἰς τὴν θείαν λατρείαν μιᾶς γλῶσσης ἀγνώστου εἰς καὶ ἀκαταλήπτου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ὁμοιάζει πρὸς τὸ γράφειν ἐπὶ τῆς ἄμμου: δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ κανένα πνευματικὸν καρπόν.

Ἀργότερον, ὅταν ὁ Χριστιανισμὸς ἠδραϊώθη καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὴν περιοχὴν, ὅλαι αἱ ἐπισκοπαὶ τῶν

χωρῶν τῶν Ροῦς ὑπήχθησαν εἰς τὸν Μητροπολίτην Κιέβου, τὸν τελούντα ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐξ ἄλλου, ὁ μοναχισμὸς, ἀναπτυχθεὶς εὐρέως εἰς τὴν Καρπαθορρωσσίαν, ἦτο ἐπηρεασμένος ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ Κιέβον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἰς τὸ ὅποιον ἔζησαν μοναχοὶ Καρπαθορρωσοὶ καὶ τοῦ ὁποίου τὴν μοναστικὴν παράδοσιν μετέφερον εἰς τὴν πατρίδα των. Ἐκ τῶν μονῶν τῆς περιοχῆς αἱ περιφημότεραι ἦσαν ἡ τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ εἰς HRUSOV καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ «Μαύρου Βουνοῦ», ὅπως ἐλέγετο, εἰς τὴν πόλιν MUKACHEVO. Ἡ πόλις αὐτὴ ὑπῆρξε τὸ ἐκκλησιαστικὸν κέντρον τῆς Καρπαθορρωσσίας μέχρι τοῦ 1818, ὅποτε διηρέθη εἰς δύο ἐπισκοπὰς.

Ἐδθὺς ἐξ ἀρχῆς, λοιπόν, οἱ Καρπαθορρωσοὶ ἦσαν πνευματικὰ τέκνα τῆς Μητρὸς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Τὸ 6' ἡμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ Πρατεσταντισμὸς εἰσεχώρησε εἰς τὰς ὑπὸ τῶν οὐγγρικῶν περιγλήπων διοικουμένας περιοχὰς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Καρπαθορρωσσία. Ἡ τελευταία διειροδόθη μεταξὺ Καθολικῶν καὶ Προτεσταντῶν, οἱ ὅποιοι κατέστησαν εἰς τὸν χώρον ἐκεῖνον ἀντίπαλοι πολιτικῶς καὶ θρησκευτικῶς.

Ἐνα καὶ ἡμισυ αἰῶνα μετὰ τὴν Σύνοδον τῆς Φερράρας - Φλωρεντίας, καὶ συγκεκριμένως τὸ 1596 εἰς τὴν πόλιν Βρέστη, συνεκροτήθη Σύνοδος πολλῶν Ἱεραρχῶν τῆς Γαλικίας καὶ Λευκορρωσσίας, οἱ ὅποιοι ἀπεφάσισαν τὴν ἔνωσιν μὲ τὴν Ρώμην κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Φλωρεντίας. Οἱ ἄλλοτε ὀρθόδοξοι, τῶρα «ἠνωμένοι μὲ τὴν Ρώμην», εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ διατηρήσουν ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ στοιχεῖα τῆς λατρείας των, συμπεριλαμβανομένης τῆς λειτουργικῆς παραδόσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποίαν ἠκολούθουν, καθὼς καὶ τὸν θεσμόν τοῦ ἐγγάμιου κλήρου. Τὸ κίνητρον τῆς ἐνώσεως αὐτῆς ἦτο ὀλιγώτερον θεολογικόν ἢ πνευματικόν καὶ περισσότερον ἢ ὑπόσχεσις καλυτέρας κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς θέσεως ἐντὸς τοῦ εὐρυτέρου χώρου τοῦ Πολωνικοῦ Βασιλείου.

Παρὰ τὴν ἀντι-σύνοδον τῆς Βρέστης μὲ τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τριῶν ἐπισκόπων, διακόνων ἱερέων καὶ πλήθους λαϊκῶν, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὴν ἔνωσιν μὲ τὴν Ρώμην καὶ καθήρесе τοὺς προσχωρήσαντας εἰς αὐτὴν ἀρχιερεῖς, ἐπικαλουμένη τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐπὶ τῆς περιοχῆς ἐκείνης, ἡ Ὁρθοδοξία ἐκηρύχθη παράνομος εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι ἐθεωροῦντο πολῖται δευτέρας κατηγορίας.

Παρά ταῦτα οἱ Ὀρθόδοξοι ἐκράτησαν τὴν πίστιν των, ὀργανωθέντες εἰς «Ὀρθόδοξους Ἀδελφότητες» μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ ἀντέστησαν σθεναρῶς ἐπὶ μακρὸν ἐναντίον τῶν οὐνιτικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος οἱ οὐνίται ἤρχισαν νὰ ὀνομάζωνται «Ἐλληνοκαθολικοὶ» μὲ τὴν ἐννοίαν ὅτι ἦσαν Καθολικοὶ ἀκολουθοῦντες τὸν ἑλληνικὸν ρυθμὸν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἐνώσεως τῶν Ὀρθόδοξων Καρπαθορρώσων μὲ τὴν Οὐνιτικὴν Ἐκκλησίαν ἔγινε τὸ 1614, ἢ δευτέρα τὸ 1646 εἰς τὴν πόλιν UZHOROD. Ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν παρετηρήθη ἀντίδρασις τῆς Λατινικῆς Ἱεραρχίας κατὰ τῶν Οὐνιτῶν. Πολλάκις παρετηρήθη κατάληψις ναῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων διὰ νὰ μὴ τοὺς χρησιμοποιοῦν οἱ Ὀρθόδοξοι ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ Οὐνίται, οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦντο τρόπον τινὰ κατώτεροι τῶν Λατίνων Καθολικοὶ.

Παρά τὸ γεγονός ὅτι οἱ Καρπαθορρώσοι εὐρέθησαν μέσα εἰς τὴν Οὐνιτικὴν Ἐκκλησίαν, ἢ συνείδησις των παρέμεινεν Ὀρθόδοξος. Ἡ μνεία τοῦ ὀνόματος Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας τοὺς ὑπεμίμνησκε τὰς πνευματικὰς των ρίζας. Ἡ ἐνωσις ἐθεωρεῖτο ἀπὸ πολλοὺς ὡς ἓνα κενὸν πολιτικὸν τέχνασμα. «Ὅταν ἠρωτῶντο κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἐὰν ἦσαν Καθολικοὶ, ἀπαντοῦσαν «δὲν εἶμαι Καθολικός, εἶμαι Ρώσος».

Τὸ 1851 ἐδημοσιεύθη μία «Λειτουργικὴ Κατήχησις», τῆς ὁποίας ὁ Οὐνίτης ἱερεὺς συγγραφεὺς παρεδέχετο ἐν αὐτῇ ὡς στιγμήν τῆς μετουσιώσεως τὴν ἐπίκλησιν, ὅπως ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι, καὶ ὄχι τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου. Εἰς τὴν δευτέραν ἐκδοσιν τῆς Κατήχεως τὸ κεφάλαιον τοῦτο παρελείφθη ὡς περιέχον ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, τῇ ἐπεμύδασει τοῦ Παπικοῦ Νουντσίου.

* * *

Εἰς τὸ τέλος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος ἤρχισε τὸ ρεῦμα μεταναστεύσεως τῶν Καρπαθορρώσων πρὸς τὴν Ἀμερικὴν, διότι ἡ περιοχὴ ὅπου ἔζων ἦτο ἀπὸ τὰς πτωχοτέρας τῆς Αὐστρο-οὐγγρικῆς Αὐτοκρατορίας. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἤρχισε μία ἀπόπειρα ἐξουγγρισμοῦ τῶν Καρπαθορρώσων. «Ὅλοι οἱ Ἐλληνοκαθολικοὶ ἐθεωροῦντο ὡς «Οὐγγροὶ ἑλληνοκαθολικῆς πίστεως» ἀσχέτως ἐὰν ἦσαν Καρπαθορρώσοι, Σλοβάκοι ἢ Οὐγγροὶ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἦτο μία κρίσις ταυτότητος διὰ τὸν μέσον Καρπαθορρώσων, ὁ ὁποῖος πολλάκις δὲν εἶχε σαφῆ ἰδέαν τῶν ἐθνικῶν του καταβολῶν.

Ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὴν χρονικὴν αὐτὴν στιγμήν

ἡ ἀναπτυσσομένη Ἀμερικανικὴ βιομηχανία ἤρχισε νὰ ἀναζητῆ εὐθηνὰς ἐργατικὰς χεῖρας. Ἀντιπρόσωποι ἐργοστασίων καὶ ἐφοπλιστῶν ἤλθαν καὶ εἰς τὴν Καρπαθορρωσίαν πρὸς ἀναζήτησιν τοιοῦτων καὶ οἱ πρῶτοι μετανάσται εἰς Ἀμερικὴν ἔγραψαν τόσον ἐνθουσιώδεις ἐντυπώσεις, ὥστε καὶ οἱ συμπατριῶται των νὰ μὴ ἤμποροῦν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς μεταναστεύσεως.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὕλικά ὀφέλη θὰ εἶχαν ἐλευθερίαν λόγου καὶ θρησκείας, δὲν θὰ ἐστρατεύοντο καὶ δὲν θὰ ἦσαν ἀντικείμενον πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀπὸ μέρους τῶν οὐγγρων. Ἡ Ἀμερικὴ ἦτο πλέον δι' αὐτοὺς ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Οἱ περισσότεροι Καρπαθορρώσοι ἤλθαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν μεταξύ τῶν ἐτῶν 1899 καὶ 1914, ὅτε καὶ ὁ Α' Παγκόσμιος Πόλεμος ἀνεχαίτισε τὸ μεταναστευτικὸν αὐτὸ ρεῦμα. Ἐγκατεστάθησαν εἰς βιομηχανικὰς περιοχὰς καὶ ἐργάζοντο εἰς ἐργοστάσια καὶ ἀνθρακωρυχεῖα.

Ἐκ τῶν πρώτων οἱ Καρπαθορρώσοι μετανάσται ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην ἀποκτήσεως εἰς τὴν νέαν πατρίδα των ἱεροῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος, περισσότερο ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, κατέστη τὸ θρησκευτικὸν καὶ κοινωνικὸν κέντρον τῆς ζωῆς των. Εἰς τὸν νέον κόσμον πλήθων ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν εὗρον καὶ μεγάλην προκατάληψιν ἐναντίον ὄλων τῶν σλαύων μεταναστῶν ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴν κοινωνίαν, ἢ ὁποία εἶδε τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν πολιτισμὸν των ὡς κατωτέρα τοῦ ἀγγλοσαξωνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀκόμη, οἱ παλαιότεροι μετανάσται τοὺς εἶδον ὡς ἀνταγωνιστὰς εἰς τὰς ἐργασίας των. Μέσα εἰς τοιοῦτον περιβάλλον, ὁ γὰρ ἦτο δι' αὐτοὺς μία νησίς τῆς παλαιᾶς πατρίδος των μέσα εἰς τὴν πολυεθνικὴν ἀμερικανικὴν θάλασσαν, μία νησίς ὅπου εἶχαν τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν δρόμον των, ὅπως ἔλεγον, χωρὶς τὸν φόβον νὰ κατηγορηθοῦν δι' αὐτό.

Τὸ 1890 ὁ π. Ἀλέξιος Τοῦτ συνεκέντρωσε τοὺς Ἐλληνοκαθολικοὺς ἱερεῖς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ συνεζήτησαν τὰ προβλήματα των. Μεταξὺ ἄλλων ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσουν ἀπὸ τοὺς ἐν Εὐρώπῃ ἐπισκόπους των νὰ τοὺς ἀποστείλουν ἓνα ἀντιπρόσωπόν των εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου οἱ Λατίνοι Ἱεράρχαι τοὺς ὑποτιμοῦσαν —αὐτοὺς καὶ τὴν πνευματικὴν κληρονομίαν των— καὶ ἀπὸ ἀγνοίαν ἐχαρακτήριζαν ὡς τὴν μεγαλύτεραν ἀδυναμίαν τοῦ «Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ» τὴν ἰκανότητά του νὰ προσαρμόζεται καὶ νὰ ταυτίζεται κατὰ τρόπον μοναδικὸν μὲ τὸν ἐκασταχοῦ πολιτισμὸν, πρᾶγμα ποῦ ἀποτελεῖ εἰς τὴν πραγματικότητά τὴν μεγαλύτεραν δυνάμιν του καὶ τὸν κάμει νὰ ἐπιβιώνῃ ἀκόμη καὶ μέσα εἰς τὰ πλέον ἐχθρι-

ΤΟ '21 ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΟΥ

Ἀμφισβητήσεις και ἐπακριβώσεις

Ἡ πολιτική τῆς συνυπάρξεως ἐκφραζόταν ὡς πολιτική κατευνασμοῦ τοῦ κατακτητῆ και περιορισμένης συνεργασίας και τὴν ἐγκαινίασε, κατ' ἀνάγκην, ὁ πρῶτος Γενάρχης, οἰκουμενικός Πατριάρχης Γεννάδιος Σχολάριος (1454). Ἡ στάση αὐτὴ στόχευσε στὴν περίσωση τῶν δυνάμεων, πού εἶχαν μείνει στὸ Γένος. Βέβαια, ἀπὸ τὸ φρόνημα τῶν προσώπων ἐξηρτάτο ἡ φύση και ἡ ἔκταση, πού θὰ ἔπαιρνε αὐτὴ ἡ «συνεργασία». Ἡ στάση αὐτὴ ὅμως δικαιωνόταν ἱστορικά, διότι εἶχε εφαρμοσθεῖ ἤδη ἀπὸ τὴν ἀραβοκρατία (7ος αἰ.), ἄρα ὑπῆρχε μακρὰ πείρα, και θεμελιωνόταν θεολογικά στὸ γνωστὸ παύλειο χωρίο τῆς Πρὸς Ρωμαίους (13,1: «Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. Οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰμὴ ἀπὸ Θεοῦ...»), σὲ συνδυασμὸ βέβαια μὲ τὸ ἐπίσης ἀποστολικό: «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις» (Πράξ. 5,29). Ἡ ὑπακοὴ στὰ τυραννικά καθεστῶτα, ὄχι στοὺς τυράννους, ἔχει ὄρια («ἐν οἷς ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ μὴ ἐμποδίζεται», κατὰ τὸν Μ. Βασίλειο. PG. 31,860) και δὲν νοεῖται ὀρθόδοξα ὡς «ταῦτιση», ἀλλὰ ὡς μέτρο καιρικὸ, ὅταν δὲν ὑπάρχει ἄλλη (ὀρθόδοξα δικαιωμένη) ἐπιλογή.

Διότι στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ὑπογραμμισθεῖ, ὅτι ὁ λόγος ἐδῶ ἀφορᾷ στὸ Ράσο στὸ σύνολό του και ὄχι σὲ κάποια προσωπικὴ ἐπιλογή. Ἡ Ἐκκλησία, σὲ κάθε ἐποχῇ, ἔχει τὴν ἀποστολὴ τῆς Μάνας. Νὰ προ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 154 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

κὰ περιβάλλοντα, ὅπως κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίαις μέσα εἰς τὰς χώρας ὑπὸ κομμουνιστικὸν καθεστῶς, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἡ Ἐκκλησία ἐξέρχεται σήμερα «νικῶσα και ἵνα νικήσῃ» (Πρὸβλ. Ἀποκ. 6,2). Οἱ δέκα ἱερεῖς ἐξήτησαν ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἐν Εὐρώπῃ ἀρχιερεῖς νὰ ἀποστέλλου εἰς Ἀμερικὴν μόνον ἐγγάμους ἱερεῖς και νὰ εἶπουν εἰς τὴν Ρώμην ὅτι πλείστοι ἱερεῖς εἰς τὴν Ἑλληνοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν των εἶναι ἐγγαμοί, ὅτι οἱ ἄγαμοι εἶναι ἐξαίρεσις και ὅτι οἱ πιστοὶ σέβονται και τιμοῦν τὸν ἐγγαμον κληρὸν των, περισσότερον ἀκόμη και ἀπὸ τοὺς ἀγάμους ἱερεῖς.

Ὁ π. Ἀλέξιος Τοth, ὕστερα ἀπὸ μίαν δραματικὴν συνάντησιν πού εἶχε μὲ τὸν Λατῖνον Ἐπίσκοπον τῆς περιοχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸν ὑπετίμησε και τὸν περιεφρόνησε διότι ἦτο ἐκ τοῦ ἐγγάμου κληρῶν, καίτοι ἐν

φυλάσσει και νὰ σώζει τὸ ποῖμά τῆς. Κάθε δυναμικὴ στάση, πού θὰ ὀδηγοῦσε σὲ ἀποτυχία και καταστροφή, θὰ καταλογιζόταν πάντα ἐναντίον τῆς⁶. Ἡ ἀνοχὴ και διαλλακτικότητα τοῦ Κλήρου δὲν μπορεῖ νὰ ἐρμηνεύεται συλλογικὰ ὡς ἔνοχος συμβιβασμὸς και ἐθελουδουλία, παρὰ μόνον στὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες στὶς ὁποῖες διακριβώνεται ἐσωτερικὴ ταῦτιση μὲ τὸν κατακτητῆ. Ἀλλὰ τέτοιαις περιπτώσεις, ἐλεγχόμενης διαγωγῆς Κληρικῶν, ὑπῆρξαν σπανιότατες. Τὰ ἐκκλησιαστικά κείμενα, ἰδιαίτερα δὲ τὰ Πατριαρχικά, ἔχουν πάντα ἀνάγκη ἀποκρυπτογραφῆσεως. Διότι σκοπὸς τους ἦταν νὰ παραπλανήσουν τὴν Πύλη. Τὸ Πατριαρχεῖο, ὡς Ἐθναρχία, ἔπρεπε νὰ φαίνεται πάντα ἄβιογο ἀπέναντι στὴν Πύλη, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς πραγματικὲς του διαθέσεις. Οἱ συχνὲς θανατικὲς ἐκτελέσεις Πατριαρχῶν και Μητροπολιτῶν ἀποδεικνύουν, πόσο μικρὴ

6. Χαρακτηριστικὴ ἡ περίπτωση τοῦ μητροπολίτου Τρίκκης Διονυσίου, τοῦ ἐπικαλουμένου «Σκυλοσόφου». Ἐκαμε δύο ἀποτυχημέναις ἐξεγέρσεις (1600 και 1611), προσχωρώντας μάλιστα και στὸν παπισμὸν, μὲ ἀντάλλαγμα τὴν ὑπόσχεση βοηθείας, πού δὲν ἦλθε φυσικὰ ποτέ. Οἱ συνέπειαι τῆς ἀποτυχίας ἦταν, γιὰ τὸ λαὸ κυρίως, ὀδυνηρές, ὅπως φανερώνει τὸ σχετικὸ δημοτικὸ τραγούδι:

— Δεσπότη μου, τί σήκωσες τὸν κόσμον στὸ σῆφери και ρήμαξαν τὰ Γιάννενα και ρήμαξαν ὁ τόπος; Μείναν τὰ σπῖτια ἀδειωνά, γεμίσαν τὰ χανδάκια κι' ὁ Τοῦρκος δὲν ἀπόσωσε νὰ κόβῃ και νὰ καίῃ. Ἐδῶ ἀρπάζουν ἀράκιας κι' ἐκεῖ οἱ Γιαουντζήδες. Δὲν ἔχ' ἡ μάνα πιά παιδιὰ και τὰ παιδιὰ γονέους. Κι' ἐσένα τὸ τομάρι σου τὸ στείλανε στὴ Πόλη, νὰ τρῶν' οἱ κόττες πίτουρα, νὰ νταβουλᾶν οἱ Γύφτοι, γιὰ νὰ ζυπνᾶῃ ἡ Τουρκία νὰ κἀνῃ ραμαζάνι...

χρηρεῖα διατελῶν, και ὕστερα ἀπὸ δίκην τοῦ Ἐπισκόπου διὰ νὰ καταλάβῃ τὸν οὐνιτικὸν γόνον του, τὴν ὁποίαν ἐκέρδισεν ὁ ἱερεὺς, ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν. Τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας τοῦ 1891 ὁ ἀγίου Φραγκίσκου Βλαδίμηρος, ὁ π. Τοth και 365 ἐνορίται του ἔγιναν δεκτοὶ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐγκαταλείψει οἱ πρόγονοὶ των πρὶν ἀπὸ 250 ἔτη. Φυσικὰ ὑπῆρξεν ἀντίδρασις ἀπὸ μέρους τῶν Οὐνιτῶν, παρὰ τὰ προβλήματα των μὲ τὴν Ρώμην, οἱ ὅποιοι ἐχαρακτήρισαν τὸν π. Ἀλέξιον ὡς Ἰουδαῖον Ἰσκαριώτην και τὸν συνέκριναν μὲ τὸν αἰρετικὸν Ἄρειον.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Χαλκηδόνης ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

ήταν ή έμπιστοσύνη τής Πύλης άπέναντί τους και, συν-επώς, την όρθότητα τής θέσεως αυτής.

Η πολιτική όμως τής συννπαρξέως είχε και μια δυναμική διάσταση. Τήν πίστη στη δυνατότητα βαθμιαίας υποκαταστάσεως των Όθωμανών στην διακυβέρνηση του Κράτους και τή δημιουργία ενός «Όθωμανικού Κράτους του Έλληνικού Έθνους». Κατά τήν άποψη αυτή ή ανάσταση του Ρωμαϊκού (τής Ρωμανίας/«Βυζαντίου») θ ά έ ρ χ ό τ α ν χ ω ρ ί ς έ π α ν ά σ τ α σ η, αλλά με τήν βαθμιαία διάβρωση του κράτους και τήν άθόρυβη μεταλλαγή του. Η επανάσταση των Νεοτούρκων (1908) και ή επικράτηση του έθνικιστικού φανατισμού στην Όθωμανική Αυτοκρατορία άποσκοπούσε άκριβώς στην έπίσχεση των Ρωμηών (και των Άρμενίων) στη συνεχώς αυξανόμενη συμμετοχή τους στον κρατικό μηχανισμό. Και αυτό δικαιώνει τή φαναριώτικη πολιτική. Η πολιτική αυτή τής πρόσκαιρης «συνεργασίας» μπόρεσε να θελιώσει τή θέση του ύποδουλου Γένους, με τήν ανάπτυξη τής αυτοδιοικήσεως στις κοινότητες και τήν ανάδειξη στελεχών μιας έλληνικής πολιτικής ηγεσίας.

Πρόσφατα διατυπώθηκε ή άποψη, ότι «ή Έκκλησία έδραίασε όλη της τήν έπιρροή, ώστε να άποθαρρύνει τις έξεγέρσεις των Όρθοδόξων κατά τής κυβέρνησης του Σουλτάνου»^{6α}. Μολονότι ή διάθεση του συγγραφέα είναι θετική άπέναντι στην Όρθόδοξη Έθναρχία, ή τοποθέτηση αυτή διαρπύεται από τα πράγματα. Ο εκκλησιαστικός χώρος, σε όλο του τό φάσμα, δέν έχει να δείξει μόνο έκπροσώπους τής πολιτικής τής περιορισμένης συνεργασίας, αλλά και στην πλευρά τής δυναμικής αντίστασεως. Αυτό είναι ένδεικτικό τής έλευθερίας στο σώμα τής Έκκλησίας σε θέματα έπιλογών τακτικής. Τόν 16ο και 17ο αιώνα Πατριάρχες και Μητροπολίτες έλαβαν άπροκάλυπτα μέρος σε έξεγέρσεις. Και δέν έπρόκειτο μόνο για φιλοδυτικούς, παρασυρόμενους από τή δυτική προπαγάνδα, άφοϋ και ένας ήσυχαστής άγιορείτης, ο άγιος Μάξιμος ο «Γραικός» (16ος αί.), έπιδίωξε να υποκινήσει τους Ρώσους έναντίον των Τούρκων.

Διαπίστωση άδιάφραστη τής έρευνας είναι, ότι δέν ύπάρχει έξεγερση του ύποδουλου Γένους, στην όποία δέν έπαιξαν ενεργό ρόλο Κληρικοί και Μοναχοί. Μια περιδιάβαση στην πολύτομη (και πολύτυμη) «Ίστορία του Νέου Έλληνισμού» του καθηγητού Άποστ. Βακαλοπούλου έπιβεβαιώνει τή θέση αυτή. Και δέν ήσαν λίγα τα επαναστατικά κινήματα του δούλου Γέ-

νους⁷. Περισσότερες από 70 είναι, κατά τόν ύπολογισμό μας, οι έξεγέρσεις και τα επαναστατικά κινήματα σ' όλη τήν περίοδο τής Τουρκοκρατίας, χωρίς να λαμβάνουμε έδω ύπόψη άνάλογες κινήσεις σε βενετοκρατούμενες περιοχές. Και σ' όλα πρωτοστατούν Κληρικοί, κάθε βαθμού και Μοναχοί. Τό Ράσο γίνεται ένα είδος επαναστατικού λαβάρου και σημαίας. Βέβαια, τα άποτυχημένα αυτά επαναστατικά κινήματα έπιτρέπουν και κάποιες άλλες σημαντικές διαπιστώσεις: α) Τό Γένος δέν συμβιβάσθηκε ποτέ με τήν κατάσταση τής δουλείας και δέν έπαυσε να πιστεύει στη δυνατότητα άποκαταστάσεώς του. β) Οι επανειλημμένες άποτυχίες των επαναστατικών αυτών κινήματων δικαιολογούν, αλλά και έρμηνεύουν συνάμα, τους διαταγμούς των Ηγετών του Γένους στα 1821, όταν μάλιστα τόν φόβο τής νέας τραγικής άποτυχίας τόν ένίσχυσε ή καταθλιπτική παρουσία τής «Γεράς Συμμαχίας» (άπό τό 1815). γ) Άποδεικνύεται τελείως άβάσιμο τό έπιχείρημα, ότι ο Διαφωτισμός και ιδίως ή Γαλλική Έπανάσταση (1789) γέννησαν τό '21⁸, όταν τό Γένος δέν παύει στιγμή να θρίσκεται σε επαναστατικό βρασιμό. Η Γαλλική Έπανάσταση ήταν φυσικό να έπιταχύνει τους ρυθμούς και να ένθαρρύνει τήν άστική τάξη, όχι όμως και να προκαλέσει τόν Άγώνα του '21, ο όποιος δέν

7. Αναφέρουμε τα σημαντικότερα:

- Έπανάσταση στην Κρήτη και Πελοπόννησο λίγο μετά τήν έλωση (15ος αί.).
- Βενετοτουρκικός πόλεμος (1463 - 1479).
- Κίνημα στη Ρόδο (1524 - 29).
- Έπανάσταση Χειμαριωτών (1570).
- Έπανάσταση στην Πελοπόννησο, Στερεά, Ήπειρο, Μακεδονία, Αίγαίο μετά τή ναυμαχία τής Ναυπάκτου (LEPANTO) (1571).
- Άνταρσία στο Ρέθυμνο (1571).
- Άνταρσία Μανιατών (1582).
- Άνταρσία Κύπρου (τέλη του 16ου - αρχές του 17ου αί.).
- Άπελευθερωτικές προσπάθειες άρχιεπισκόπων Άχρίδος Γαδριήλ, Νεκταρίου και Άθωνασίου.
- Έπαναστατικές προσπάθειες μητροπολίτου Τονόδου Διονυσίου Ράλλη (1595/98).
- Έξεγέρσεις μητροπολίτου Διονυσίου Σκυλοσόφου (1600 και 1611).
- Έπαναστατικές κινήσεις Μανιατών (17ος αί.).
- Έξέγερση άγροτών Νάξου (1641).
- Κρητικός πόλεμος, (1645 - 1669).
- Έξέγερση Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος Μεθοδίου και άρχιεπισκόπου Σεραφείμ (1704).
- Έπανάσταση Θεσσαλίας (1715).
- Ένέργειες μητροπολίτου Άχρίδος Ζωσιμά για τήν άπελευθέρωση του βαλκανικού χώρου (1716).
- Συμμετοχή στα Όρλωφικά (1768): επαναστατική κίνηση Πελοποννήσου, Στερεάς, Κρήτης, Αίγαίου κ.λπ.
- Συμμετοχή στους άγώνες του Α. Κατσώνη (1789 - 92).
- Άγώνες Σουλωτών (1800 - 1804).
- Άνταρσία Έδθυμίου Παπαδολαχάλα (1808) κ.λπ., κ.λπ.

8. Βλ. Ν. Τωμαδάκη, «Ητο ένθικόν ή κοινωνικόν κίνημα ή έλληνική έννεγερσία; Στο περ. ΜΝΗΜΟΣΥΝΗ Γ' (1970/71), σ. 5 έ.ε.

6α. Βλ. Δημήτρη Κιτάκη, «Ίστορία τής Όθωμανικής Αυτοκρατορίας (1280 - 1924)», Αθήνα 1988, σ. 104.

εἶναι παρὰ ἕνας σταθμὸς στὴ μακροαίωνη φιλελεύθερη πορεία τοῦ Γένους μας.

Ἡ μεγάλη ἀνθενωτική-ἡσυχαστική παράταξη, στὴν ὁποία ἀνήκαν κατὰ κανόνα καὶ οἱ Πατριάρχες καὶ Μητροπολίτες, τὸ ἐθναρχικὸ δηλαδὴ σῶμα, ἔχει νὰ ἐπιδείξει καὶ μιὰ σημαντικότερη ἀκόμη ἀντίσταση, ἀνταποκρινόμενη μάλιστα ἀπόλυτα στὸ πνεῦμα τῆς ὀρθόδοξου παραδόσεως. Εἶναι οἱ Νεομάρτυρες. Αὐτοὶ προέβαλλαν τὴν συνεπέστερη γιὰ τὴν Ὀρθοδοξία καὶ ἀποτελεσματικότερη γιὰ τὸ Γένος ἀντίσταση, χωρὶς μάλιστα θυσίες ἄλλων, παρὰ μόνο τοῦ ἑαυτοῦ τους⁹. Διότι, μὴ ξεχνᾶμε, τὸ πρόβλημα τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος τῶν ἄλλων, ἀκόμη καὶ σὲ περίπτωση «νόμιμη» ἄμυνας ἢ ἀπαλευθερωτικῆς ἐξεγέρσεως, στὴν ἡσυχαστική (αὐθεντική δηλαδὴ) ὀρθόδοξη συνείδηση δὲν θρῶσκει εὐκόλα λύση. Οἱ Νεομάρτυρες ξαναζωντάνευσαν τὴν ἀρχαία χριστιανικὴ παράδοση τοῦ μαρτυρίου. Ἡ ὁμολογία τους ἀποσκοποῦσε στὴν ἐμπρακτὴ ἀπόρριψη τοῦ κατακτητῆ καὶ τὴν ἄμεση ἐπιβεβαίωση τῆς ὑπεροχῆς τῆς δικῆς τους πίστεως, πού περιέκλειε συνάμα καὶ τὸν ἐθνισμό τους. Σ' ὅλη τὴ μακρὰ δουλεία, ἀπέναντι στοὺς ἐξωμότες (ἐξισλαμισθέντες) ἢ καὶ τοὺς κρυπτοχριστιανούς, πού ἀληθινὰ ἢ ὄχι κατέφασκαν τὴν ἐθνικὴ ἰδεολογία τοῦ κατακτητῆ, στέκονταν οἱ δημόσιοι καταφρονητές της, οἱ Νεομάρτυρες, μόνιμη παρηγορία καὶ στήριγμα τῆς συνειδήσεως τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν τους. Οἱ Νεομάρτυρες ἐνσαρκώνουν μάλιστα πληρέστερα ἀπὸ τοὺς Ἐθνομάρτυρες τὴν ἑλληνορθόδοξη παράδοση, διότι διακρίνονται ὄχι μόνο γιὰ ἡρωισμό, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀγιότητα-πνευματικότητα, πού ἀποδεικνύονταν μὲ τὰ θαύματα, πού συνόδευαν τὸ μαρτύριό τους. Κίνητρό τους δὲν ἦταν τὸ μῖσος, ἐναντίον τῶν κατακτητῶν, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἀκόμη καὶ τοὺς διώκτες τους.

Σὲ τελευταία ὅμως ἀνάλυση οἱ στρατιῆς τῶν Νεομαρτύρων ἀποδεικνύουν τὴ συμμετοχὴ καὶ τοῦ Ράσου στὴν ἀντίστασή τους, ὅπως καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ Γένους ἐναντίον τοῦ Τυράννου. Οἱ Νεομάρτυρες προετοιμαζόνταν γιὰ τὴν ὁμολογία τους ἀπὸ τοὺς Πνευματικούς-Γέροντες (ἀνάμεσά τους καὶ Ἐπίσκοποι). Οἱ βίοι καὶ τὰ μαρτύρια τῶν Νεομαρτύρων κυκλοφοροῦνταν καὶ διαβάζονταν, εἴτε μεμονωμένα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, εἴτε στίς μνήμες τους ὡς συναξάρια. Καὶ μόνο

ἡ καθιέρωση τῆς τιμῆς τῆς μνήμης τῶν Νεομαρτύρων, ἀμέσως μετὰ τὴ θυσία τους, βεβαιώνει τὴ, σιωπηρὰ ἔστω (γιὰ εὐνοήτους λόγους), κατάφραση ἀπὸ μέρους τοῦ Ἐθναρχικοῦ Κέντρου (τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου) τῆς θυσίας τους καὶ ἀναγνώριση τῆς σημασίας της γιὰ τὴ συνέχεια τοῦ Γένους.

Σ' αὐτὴν ὅμως τὴ συνάφεια θὰ ἤθελα νὰ δηλώσω, ὅτι ἀκλόνητη πεποίθησή μου, θεμελιωμένη στὴ μελέτη τόσο τῆς τάσεως γιὰ περιορισμένη συνεργασία μὲ τὸν κατακτητῆ, ὅσο καὶ ἐκείνης γιὰ ἀντίσταση, εἶναι ἡ σύγκλιση τελικὰ, καὶ τῶν δύο πρὸς ἕνα κοινὸ στόχο: τὴν ἀποκατάσταση τοῦ Γένους. Ἡ διαφερὰ ἐντοπιζόταν στὸν τρόπο θεωρήσεως τοῦ αἰτήματος καὶ στὰ χρησιμοποιούμενα μέσα, ὄχι ὅμως στὴ στοχοθεσία. Δὲν εἶναι, ἄλλωστε, ἡ μόνη περίπτωση παρόμοιων «διχασμῶν» τοῦ Γένους.

Ἡ περίπτωση τῶν Νεομαρτύρων ὅμως δείχνει πέρα ἀπὸ τὰ παραπάνω καὶ τὴν σημασία τῶν Μοναστηριῶν στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους. Ὁ καθηγητὴς Ἀπόστολος Βακαλόπουλος, ὀνομάζει ἀδίστακτα τὰ Μοναστήρια «προμαχῶνες μπροστὰ στὰ κύματα τοῦ Μουσουλμανισμοῦ»¹⁰. Δὲν ἦσαν, πράγματι, μόνο κέντρα παιδείας («κρυφὰ σχολεῖα»), καταφυγῆς καὶ προστασίας τῶν Ραγιάδων. Δὲν ἦσαν μόνο πνευματικὲς κολυμβήθρες γιὰ τὸν συνεχῆ ἀναβαπτισμό τοῦ Γένους στὴ παράδοσή του¹¹. Ἦσαν καὶ ἀντιστασιακὰ-ἐπαναστατικὰ κέντρα σὲ σημεῖο, πού νὰ μὴν ὑπάρχει ἐξεγερση ὡς τὸ '21, στὴν ὁποία δὲν πρωτοστατοῦν κάποιο ἢ κάποια Μοναστήρια, ὡς ἐπίκεντρα τῆς ἐπαναστατικῆς δραστηριότητος, ἀλλὰ καὶ χώροι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ξεπηδοῦσαν ἐπαναστάτες-πολεμιστές. Οἱ Μοναχοὶ μας, ποτὲ δὲν θεώρησαν ἀντίθετο πρὸς τὸν πνευματικὸ τους ἀγῶνα, τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἐλευθερία καὶ τὴ θυσία τους γι' αὐτὴν.

Αὐτὴ τὴ στάση τῶν Μοναστηριῶν στὸν Ἀγῶνα ὁμολογεῖ καὶ προσδιορίζει μὲ τὸ δικό του μοναδικὸ τρόπο ὁ Στρατηγὸς Μακρυγιάννης: «Τ' ἄγια τὰ μοναστήρια, ὅπου ἔρωγαν ψομί οἱ δυστυχισμένοι [...] ἀπὸ τοὺς κόπους τῶν Πατέρων, τῶν Καλογήρων. Δὲν ἦταν καπιτῆνοι δυτικοί, ἦταν ὑπηρετές τῶν μοναστηριῶν τῆς Ὀρθοδοξίας. Δὲν ἦταν τεμπέληδες· δούλευαν καὶ προσκυνοῦσαν (=λάτρευαν). Καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς πατρίδος σ' αὐτὰ τὰ μοναστήρια γινόταν τὰ μυστικοσυμβούλια, συναζόταν τὰ ὀλίγα ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου, καὶ εἰς τὸν πόλεμον θυσίαζαν καὶ σκοτωνόταν αὐτεῖνοι οἱ ὑπερέτες τῶν μοναστηριῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν.

9. Βλ. τὸν τόμο: ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟῦ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ, Εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν Νεομαρτύρων (17 - 19 Νοεμβρίου 1986), Θεσσαλονίκη 1988, σσ. 612, μὲ σπουδαῖες μελέτες καὶ τὴν παλαιότερη γιὰ τὸ θέμα βιβλιογραφία.

10. Ἱστορία..., τόμ. 6', σ. 229.

11. Βλ. τὸ κεφάλαιο: «Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς» στοῦ Στ. Ράνσιμαν, 8π. π. σ. 659 ἔ.

Η Α.Θ.Π. Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΑΘΩΣ (21-27 Σεπτεμβρίου 1990)*

Πανηγυρική Τράπεζα.

Στήν πανηγυρική τράπεζα, ἐξ ἄλλου, πού παρατέθηκε στήν ἴδια μονή καί στήν ὁποία παρακάθησε ὁ Παπαγιώτατος, εἶπε:

«Μετά εὐλογοῦντος χαρᾶς συμμετέχουμε σήμερα εἰς τήν πανηγυρικήν ταύτην τράπεζαν τῆς Ἱερᾶς ὑμῶν Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου, τῆς ἐν τῇ νέα κοινοβιακῇ αὐτῆς καταστάσει καλῶς πορευομένης καί διασφαλιζούσης τήν πνευματικήν προκοπήν καί τελείωσιν τῶν μελῶν τῆς ἀδελφότητος αὐτῆς.

Πρώτιστον μέλημα τῆς Μητροῦς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, μετὰ τὸν εορτασμόν τῆς χιλιετηρίδος τὸ ἔτος 1963, ἦτο ἡ ἐπιστροφή τῶν Μονῶν εἰς τὸ ἀποστολοπαράδοτον καί πατροπαράδοτον σύστημα τοῦ κοινοβιακῶς ζῆν, ἐν τῷ ὁποίῳ καταργοῦνται τὸ ἐμὸν καί τὸ σὸν καί ἡ ἐναγώνιος φρονιτις διὰ τὴν τροφήν, τὴν ἐνδυσιν, τὴν κατοικίαν, ὅλη δὲ ἡ μέριμνα συγκεντροῦται εἰς τὴν εὐαρέστησιν καί

ἐξύμνησιν τοῦ Κυρίου. Ἡ Κυρία Θεοτόκος, ἡ ἔφορος καί προστάτις τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐβοήθησεν ὥστε ἡ ἡμετέρα ἐνταῦθα ἐπίσκοπος νὰ ἐπιστέφῃ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸ κοινόβιον καί τὴν ἔναρξιν νέας περιόδου ζωῆς διὰ τὴν Ἁγιώνυμον Πολιτείαν, τῆς ὁποίας περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν ἔχει ἀνάγκη ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καί ὁ κόσμος ὀλοκλήρος.

Ἐλυπήθημεν καί ἡμεῖς ἀνθρωπίνως σφόδρα ἐκ τῆς σκληρᾶς δοκιμασίας τοῦ πυρός, τοῦ καταδαπανήσαντος σημαντικὸν μέρος τῆς θανμασιῆς γλωρίδος τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί ἀπειλήσαντος σοβαρῶς μεγάλης ἱστορικᾶς Μονᾶς. Ἐχάρημεν ὅμως συγχρόνως, διότι εἶδομεν εἰς αὐτὴν τὴν δοκιμασίαν τὴν παιδαγωγοῦσαν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀφντιστικὸν σημεῖον διὰ τὴν διόρθωσιν καί τὴν βελτίωσιν τῆς πνευματικῆς ἡμῶν καταστάσεως.

Γνωρίζετε καλῶς, εὐλαβέστοιτοι πατέρες καί ἀδελφοί, ὅτι αἱ θλίψεις καί αἱ δοκιμασίαι ἀποτελοῦν θείαν εὐεργεσίαν, σημεῖον τῆς παρουσίας καί τοῦ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 157 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 5 τεύχους.

Τριάντα εἶναι μόνον μὲ μένα σκοτωμένοι ἔξω εἰς τοὺς πολέμους καί εἰς τὸ Κάστρο, τὸ Νιόκαστρο καί εἰς τὴν Ἀθήνα»¹².

Ὁ Μακρυγιάννης ἐπικαλεῖται τὴν προσωπικὴν του ἐμπειρία, γιὰ νὰ κατοχυρώσῃ τὴ συμμετοχὴ τῶν Μοναστηριῶν στὸν μακρὸ ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας. Μὲ ἀφετηρία τὴν καθαρὰ ὀρθόδοξη-ρωμαϊκὴ συνείδησή του, νομίζω, ὅτι δὲν τὸν παρερμηνεύουμε, ἂν τὴν ἀναφορά του στὸ δυτικὸ μοναχισμό τὴν ἐρμηνεύσουμε μὲ βάση τὴν ἐθνικὴ προσφορὰ τῶν Μοναχῶν μας. Ἡ φράση «δὲν ἦταν καπιτῆνοι δυτικοὶ» γιὰ μᾶς σημαίνει: δὲν εἶχαν καμιά σχέση μὲ τὰ δυτικὰ-μοναχικά τάγματα, πού θροῖσκονταν στήν ἐξουσία τοῦ «τυράννου» (Πάπα ἢ Φράγκου Ἀυτοκράτορα). Ἦταν στήν ὑπηρεσία-διακονία τοῦ Γένους, στὸ ὁποῖο καί ἀνήκαν. Πόσοι ὅμως παρόντες σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸ χῶρο δὲν ἔχετε τίς προσωπικὲς σας ἐμπειρίες γιὰ τὸν ἐθνικὸ ρόλο τῶν Μοναστηριῶν καί τῶν Μοναχῶν μας —ἀκόμη καί τῶν

Μοναζουσῶν— στοὺς νεώτερους ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους, ὅπως ἡ ἀντίστασις 1941-44; Εἶναι μὴ προσφορὰ ἀδιάκοπη, ταπεινὴ καί ἀθόρυβη, ἀληθινὰ μαρτυρικὴ. Προσφορὰ πάνω ἀπ' ὅλα ἀφατρίαστη καί ἀκοιμάτιστη, ἀληθινὰ ἐθνικὴ. Τὰ Ἑλληνικὰ Μοναστήρια δὲν συνδέθηκαν μόνον μὲ τίς ἐξεγέρσεις τῶν χρόνων τῆς δουλείας, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ ξεπήδησαν καί μεγάλες μορφές τοῦ '21¹³, φωτεινοὶ Ἡγέτες καί φλογεροὶ Ἐπαναστάτες.

(Συνεχίζεται)!

Πρωτοπρ. ΓΕΩΡΓ. Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ Δρ. Θ. καί Φ.
Ἀναπλ. Καθηγ. Παν)μίου Ἀθηνῶν

13. Ἀγιορείτης ἦταν ὁ πατριάρχης Ἀγαθάγγελος, ὅπως καί ὁ Μαρωनीης Κωνσταντῖος καί ὁ Ἡρακλείης Ἰγνάτιος. Στὴ Μονὴ Φιλοσόφου Δημητσάνας «μυθῆτευσαν» ὁ Ἀργολίδης Γρηγόριος, ὁ Π. Πατρῶν Γερμανός, ὁ Τριπόλεως Δανιήλ, ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, ὁ Μονεμβασίας Χρυσάνθος κ. π. ἄ. Ὁ Χριστιανουπόλεως Γερμανός στὸ Μ. Σπήλαιο, ὁ Χίου Δανιήλ στὴ Ν. Μονὴ Χίου, ὁ Βρεσθῆνης Θεοδώρητος στὴ μονὴ Ἀγ. Θεοδώρων, ὁ Κύπρου Κυπριανός στὴ μονὴ Μαχαίρα Κύπρου, κ.λπ. Ἀπὸ Μονὲς ξεκίνησαν ἐπίσης ὁ Παπαφλέσσας καί ὁ Ἀθανάσιος Διάκος.

12. Στρατηγῶ Μακρυγιάννη, Ὁράματα καί θάματα, Ἀθήνα 1983, σ. 163/4.

Ἀπὸ τῆ Δοξολογία στὸ Καθολικὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας.

ἐνδιαφέροντος τοῦ Θεοῦ. Ὅπου δὲν ὑπάρχουν θλίψεις καὶ δοκιμασίαι, ἐκεῖ ἀπουσιάζει ὁ Θεός. Εἶναι ἀρκετὸν ἡμεῖς καὶ εἰς τὰς θλίψεις νὰ αγωνιζώμεθα καὶ νὰ μένωμεν ἐδραῖοι ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Τότε ὄχι μόνον δὲν στενοχωρούμεθα, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον Παῦλον, «ἀλλὰ καὶ κανχόμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει» (Ρωμ. 5, 3-4). Ἡ ἀντάρξια, ἡ ἀνταρῆσκια, ἡ κατάρκισις καὶ ὁ ἐγωϊσμός ἀποτελοῦν μέγαν κίνδυνον διὰ τοὺς ἄνευ θλίψεως ζῶντας, ὅπως τοῦτο φαίνεται σαφῶς εἰς τὸ φαρισαϊκὸν ἦθος καὶ ἕφος τῆς παραβολῆς τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου. Ἀλλοστε τὸ μόνον πῦρ τὸ ὁποῖον φοβούμεθα οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶναι τὸ πρόσκαιρον, ἀλλὰ τὸ αἰώνιον καὶ ἀθεστον πῦρ, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ Διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ (πρὸβλ. Ματθ. 25,42).

Πατρικῶς, ὄθεν, σννισιῶμεν, ὡς Ἐπίσκοπος τοῦ Ἁγίου τούτου Τόπου, νὰ διασκεδάσῃτε τὴν ἀθυμίαν

καὶ τὴν λύπην διὰ τὴν θείαν αὐτὴν παιδαγωγίαν, ἰδιαιτέρως οἱ ἀδελφοὶ τῶν Μονῶν ποὺ ἐπλήγησαν περισσότερον, καὶ νὰ ἐπιληφθῆτε τῶν πνευματικῶν ὑμῶν κατορθωμάτων, ἰδίᾳ δὲ τῆς διαθεσμίας τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, ἡ ἀπουσία τῆς ὁποίας ἀχρηστεύει τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ παλαίματα, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ μαρτύριον, ὡς λέγει πάλιν ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος: «καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα κανθήσομαι ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι» (Α΄ Κορ. 13,3).

Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις καὶ μὲ τὴν ολόθερμον ἐδῆχὴν νὰ προκόπη ἐτι περαιτέρω ἡ Ἱερὰ ὑμῶν Μονὴ αὕτη, ἐγείρομεν τὸ κύπελλον ὑπὲρ ὑγείας καὶ μακροημερέσεως τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς Ὁσιολογιότητος, ἁγίε Καθηγούμενε, καὶ πάντων τῶν μελῶν τῆς ἀδελφότητος καὶ ὑπὲρ βοηθείας καὶ συναντιλήψεως ἐκ μέρους τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐφόρον καὶ προστάτιδος τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἀμήν».

Ὅλες οἱ ὀμιλίες τοῦ Παναγιωτάτου, στὰ ἀγιορείτι-

και μοναστήρια ξεχειλίζουν ἀπὸ τὴν ἀγάπη πὺν τρέφει πρὸς τὸν ἀγιώνυμο τόπο καὶ τοὺς ἐνασκουμένους σ' αὐτὸν πατέρες, ἀποτελοῦν μαρτυρίες τῆς ποικιλικῆς του εὐθύνῃς καὶ συγκροτοῦν μιὰ δίκαιη ἀποτίμηση τῆς προσφορᾶς τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ ἀναγνώριστῆς της ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία.

ἘΟ Πρόεδρος Κ. Καραμανλῆς.

Μὲ ἀφορμὴ τὴν παρουσία τοῦ Παναγιωτάτου σὲ ἑλληρικὸ ἔδαφος, ὅπως εἶναι τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς τοῦ ἀπηύθυνε στὶς 21 Σεπτεμβρίου τὸν ἀκόλουθο χαριετισμὸ:

«Παναγιώτατε,

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς παρουσίας Σας στὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς διαδρομῆς Σας στὰ μεγάλα προσκνήματα τῆς Χριστιανοσύνης ἐπιθυμῶ νὰ Σᾶς ἐκφράσω τὴ χαρὰ καὶ τὴ συγκίνηση μὲ τὴν ὁποία Σᾶς ὑποδεχόμαστε καὶ νὰ Σᾶς παρακαλέσω νὰ ἀπευθύνετε τὶς παιρικῆς εὐλογίες Σας στὸ εὐσεβὲς ἑλληρικὸ Ἔθνος.

Θὰ ἤθελα νὰ διαβεβαιώσω τὴν Παναγιώτητά Σας ὅτι ἡ ἐδῶ παραμονή Σας δὲν ἀποτελεῖ ἀπλή ἐπίσκεψη ἀλλὰ εὐκαιρία ἀναβαπίσεως Κλήρου καὶ Λαοῦ στὰ ἰδεώδη τῆς Ὁρθοδοξίας. Στὸ πρόσωπό Σας ἀναδεικνύεται ἡ ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανοσύνης, σὲ μιὰ ἐποχὴ μάλιστα πὺν ἡ ἐνότητα αὐτὴ ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ ἐχέγγυα γιὰ τὴ διαφύλαξη τῶν ἐθνικῶν μας παραδόσεων.

Προσβλέπω πάντοτε, Παναγιώτατε, στὴν τακτικὴ ἐπικοινωνία μαζί Σας καὶ εὐχομαι ἡ θεία Χάρις νὰ Σᾶς ἐνδυναμώνει καὶ νὰ Σᾶς φωτίζει κατὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς οἰκουμενικῆς ἀποστολῆς πὺν ἐναπέθεσε στὴ σοφία Σας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ».

Δὲν περιορίσθηκε ὅμως μόνο στὴν ἀποστολὴ τοῦ μηνύματος αὐτοῦ, ἀλλὰ ἔσπευσε νὰ συγκατήσει στὶς 26 Σεπτεμβρίου τὸν Παναγιώτατο στὸ Ἅγιον Ὄρος. Πρὸς τιμὴν του ἐψάλη στὸ Πρωτάτο ἐπίσημη δοξολογία, στὴν ὁποία παρέστη ὁ Οἰκ. Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος καὶ προσφώνησε τὸν Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας μὲ τοῦτα τὰ λόγια:

«Ἐξοχώτατε κύριε Πρόεδρε τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας,

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἔχομεν σήμερον τὴν δυνατότητα, ἡμεῖς τε καὶ οἱ Ἱερώτατοι Ἀρχιερεῖς, οἱ συνοδεύοντες ἡμᾶς, νὰ συναντηθῶμεν ἐνταῦθα, ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ Ὄρει μετὰ τῆς Ὑμετέρας περιποδᾶσιου ἡμῖν Ἐξοχότητος.

Ἐξεφράσαμεν ἤδη τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας δι' ὅσα ἡ Ἐντιμος Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐπραξε καὶ πράττει διὰ τὴν προσκνηματικὴν ἡμῶν ἐνταῦθα ἐπίσκεψιν, ἀλλὰ καὶ εὐρύτερον διὰ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Ἀγίου Ὁρους, κίθωτοῦ πολυτίμων θεσασυρῶν τοῦ Γένους ἡμῶν καὶ μοναδικοῦ εἰς τὸν κόσμον τόπου ἡσυχίας, ἀσκήσεως καὶ προσευχῆς.

Ἡ Ὑμετέρα ὑψηλὴ παρουσία σήμερον ἐνταῦθα ὑπογραμμίζει περισσότερο ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ εἶναι ἐπίσης δεῖγμα τῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τιμῆς καὶ ἀγάπης Ὑμῶν καὶ σύμπαντος τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἡ πολυετῆς Ὑμῶν πολιτικὴ ἐμπειρία καὶ ἡ πολύμοχθος προσπάθεια Ὑμῶν διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἐκορυφώθησαν δι' ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι δεικνύουν τὴν εὐαισθησίαν Ὑμῶν ἐναντι τῆς ἱστορίας τοῦ Γένους καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ τονωθῆ καὶ ἐνισχυθῆ ἡ πολιτιστικὴ αὐτοσυνειδησία τῶν Ἑλλήνων. Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Βεργίνας καὶ ἡ ἴδρυσις τοῦ Κέντρου Διαφύλαξεως Ἀγιορειτικῆς Κληρονομίας ὀφείλονται εἰς τὸ προσωπικὸν Ὑμῶν ἐνδιαφέρον. Ἡ ἱστορία διδάσκει ἀνευδέσιστα ὅτι τὰ ἔθνη χάνονται ὄχι ὅταν δυσωχοῦν ὕλικῶς, ἀλλ' ὅταν διαφθαροῦν πολιτιστικῶς, ὅταν χάσουν τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ των καὶ περιπέσουν εἰς ἱστορικὴν ἀμνησίαν καὶ λήθην. Ἀναντιρρήτως δὲ ζωντανὴ ψυχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία.

Ἡ εἴσοδος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Κοινότητες εἶναι, κατὰ πάγκοινον ἀναγνώριση, ἰδικὸν Σας ἔργον. Τὰ πολιτιστικὰ καὶ οἰκονομικὰ ὀφέλη αὐτῆς τῆς ἐντάξεως εἶναι προφανῆ. Ἀπαιτεῖται ὅμως τώρα νὰ ἀξιοποιηθοῦν καὶ πολιτιστικῶς αἱ νέαι αὐταὶ συνθήκαι, ὥστε εἰς τὴν νέαν οἰκουμένην τῆς Εὐρώπης νὰ κατασιῆ καὶ πάλιν οἰκουμενικὴ ἡ Ὁρθοδοξία, καὶ ὡς καλὴ ζύμη νὰ ζυμώσῃ τὸ φύραμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Πολλοὶ πιστεύουν ὅτι ἔχει σημάνει ἡ ὥρα τῆς Ὁρθοδοξίας. Αἱ σαρωτικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν Εὐρώπην φαίνεται ὅτι εἶναι πρὸς τοῦτο ἐννοϊκαί. Διὰ νὰ μὴ μείνωμεν ὅμως ἔξω ἀπὸ αὐτὴν τὴν διαδικασίαν τῆς ζυμώσεως καὶ διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν ἐπιτυχῶς εἰς τὴν πρόκλησιν αὐτὴν καὶ προδοκλήσιν τῆς ἱστορίας, πρέπει ἐπειγόντως νὰ ἐνισχυθῶν ἐν τῇ παιδείᾳ κυρίως καὶ τῷ πολιτισμῷ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἑλληνορθοδόξου παραδόσεως καὶ ζωῆς καὶ νὰ διευκολυνθῆ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸ παιδευτικὸν καὶ μορφωτικὸν αὐτῆς ἔργον.

Ἡ συνάντησις ἡμῶν ἐνταῦθα, ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ Ὄρει, ἀποτελεῖ αἰσθητὴν ἐκφρασιν τῆς καὶ διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ Γένους εὐκαταίας ἱστορι-

πῆς πραγματικότητας, καθ' ἣν αἱ κορυφαὶ τοῦ Γένους, ἢ τε πνευματικὴ καὶ ἢ πολιτικὴ ἡγεσία, συνηγῶντο ἐν τοῖς ἁγίοις, συνεπορεύοντο ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ, ἣς διαμορφωτῆς, φύλαξ καὶ προσιάτης εἶναι ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, ἐκφρασαὶ δὲ αὐτῆς ἄριστοι ἐν τῇ καθ' ἡμέραν ἀσκητικῇ ζωῇ εἶναι οἱ διαβιούντες ἐν τῷ Ἄθῳ οὐσιώτατοι μοναχοί.

Ἐξοχώτατε κύριε Πρόεδρε,

Ἐν ἀγάπῃ πολλῇ χαιρετίζομεν τὴν παρουσίαν Ὑμῶν ἐνταῦθα ὡς ὁ κανονικὸς Ἐπίσκοπος τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ εὐχόμεθα ὅπως ὁ Δομήτωρ τῆς Ἐκκλησίας Κύριος, πρεσβεύει τῆς ἐφόρου τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν Ἁγιορειτῶν Ἁγίων, σκέπη καὶ φυλάτῃ Ὑμᾶς προσωπικῶς καὶ σύμπαντα τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν».

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἀπάντησε στὴν προσφώνηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

«Παναγιώτατε,

Αἰσθάνομαι εὐτυχῆς πὸν μοῦ δόθηκε σήμερα ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπικοινωνήσω μαζί Σας. Καὶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους νὰ Σᾶς ὑποβάλω, μαζί με τὰ δικὰ μου, τὰ εἴδη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ συνάντησή μας αὐτῇ, Παναγιώτατε, προσλαμβάνει ἰδιαίτερη καὶ θὰ ἔλεγα ἱστορικὴ σημασία γιατί πραγματοποιεῖται στὸ ἱερὸ ἔδαφος τοῦ Ἁγίου Ὄρους πὸν ἀποτελεῖ, μετὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὸ θεματοφύλακα τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ Ὁρθοδοξία, Παναγιώτατε, ὀριζοῦσε παλαιότερα ἑκατοντάδες ἑκατομύρια πιστῶν καὶ ἐκάλυπτε ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπη. Μεταπολεμικὰ ὅμως τεθεῖσα ὑπὸ διωγμὸν συρρικνώθηκε σὲ στενὰ ὄρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἦδη ὁ ἄνεμος τῆς ἐλευθερίας πὸν ἔπνευσε στὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπη ἀποκατέστησε πέραν τῶν ἄλλων καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερία. Καὶ ἔδωσε στὴν Ὁρθοδοξία τὶς παλαιῆς τῆς διαστάσεις.

Παναγιώτατε, ὡς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἴχατε τὴν ἐμπνευση καὶ τὸ θάρρος νὰ ἀναλάβετε μιὰ στανροφορία, γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς συνεργασίας ὄλων τῶν ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν. Ἐλπίζω ὅτι ἡ πείρα ἀπὸ τὶς διαιρέσεις τοῦ παρελθόντος καὶ τὶς δοκιμασίες πὸν τὶς ἀκολούθησαν θὰ ὀδηγήσουν ὅλες τὶς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες στὸ δρόμο τῆς συναδέλφωσης ὑπὸ τὴν πνευματικὴ σκέπη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Συναδέλφωση πὸν θὰ προσδώσει στὴν

Ὁρθοδοξία τὸ κῦρος καὶ τὴν ἀκτινοβολία πὸν χρειάζεται γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὴν ὑψηλὴ ἀποστολή της.

Σᾶς εὐχαριστῶ Παναγιώτατε γιὰ τὶς εὐχὲς πὸν ἀναπέμφατε ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἐμοῦ προσωπικῶν.

Ἐξ ἄλλου ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἀπάντησε στὴν προσφώνηση τοῦ Πρωτεπιστάτου τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας στὸ κτίριο τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος στὶς Καρυές τοῦ Ἁγίου Ὄρους με τὰ ἀκόλουθα:

«Ἀγιε Πρωτε,

Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὰ φιλόφρονα λόγια σας καθὼς καὶ γιὰ τὴν ὑποδοχὴ πὸν μοῦ ἐπιφυλάξατε στὴν πρωτεύουσα τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Εἶναι φυσικὸ γιὰ κάθε χριστιανὸ νὰ αἰσθάνεται συγκίνηση διὰν πατᾶ τὸ ἱερὸ αὐτὸ ἔδαφος.

Τὴ συγκίνηση αὐτὴ τὴν αἰσθάνομαι ἐγὼ ἐντονότερη καὶ λόγῳ τῆς ιδιότητός μου ἀλλὰ καὶ γιατί ἀσχοληθεὶς κατὰ τὸ παρελθὸν με τὰ προβλήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἔχω συνειδητοποιήσει τὴ μεγάλη θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ἀποστολή του. Καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ με ὀδήγησε στὴν ἀπόφαση νὰ δημιουργήσω πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια τὸ «Κέντρο Διαφυλάξεως τῆς Ἀγιορειτικῆς Κληρονομίας».

Καὶ τὸ ἔκαμα με τὴν πρόθεση νὰ θέσω τέρμα στὰ δεινὰ τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ μνημείου τῆς Χριστιανοσύνης καὶ νὰ τὸ ἀποκαταστήσω στὴν παλιὰ ἀκτινοβολία του.

Ἀυποῦμαι νὰ πῶ δι οἱ προσδοκίες πὸν στήριξα στὸ Κέντρο αὐτὸ, λόγῳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀβδηρητισμοῦ, δὲν ἐδικαιώθηκαν.

Ἐλπίζω πάντως δι αὐτὸ πὸν δὲν ἔγινε μέχρι σήμερα θὰ γίνῃ στὸ μέλλον. Καὶ πρέπει νὰ γίνῃ. Γιατί ὁ ἱερὸς αὐτὸς χώρος κακοποιήθηκε στὴ διαδρομὴ τοῦ χρόνου καὶ κακοποιεῖται ἀκόμη καὶ σήμερα ὄχι μόνο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως.

Πιστεύω πάντως —καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ εὐλογία Θεοῦ— πιστεύω λέω, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στὴ Μοναστικὴ Πολιτεία θὰ ἀναβιώσει τὸ θρόνο τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ θὰ φέρῃ στὴν ἐπικαιρότητα τὸ χρέος ὄλων μας νὰ ἀποκαταστήσουμε στὴν παλιὰ του αἴγλη τὸ μοναδικὸ αὐτὸ, ὅπως εἶπα, μνημεῖο τῆς Χριστιανοσύνης».

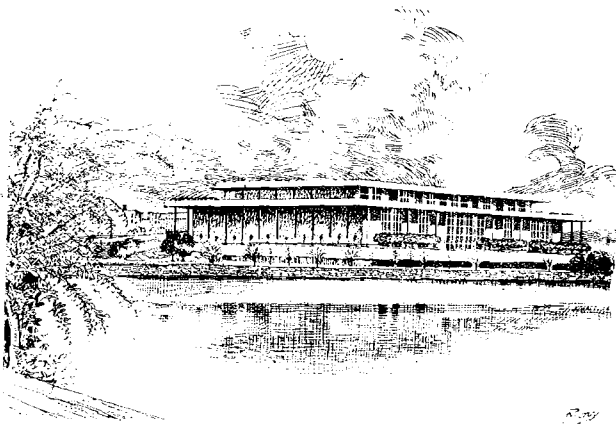
(Συνεχίζεται)

I. M. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ

Δ/ντῆς τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Η ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΙΣ Η.Π.Α.* (2-29 Ἰουλίου 1990)

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας μέρας στὶς 6.30 μ.μ. ἔγινε ἐπίσημη ὑποδοχὴ τοῦ Παναγιωτάτου στὸ Καπιτώλιο, ὅπου τὸν ὑποδέχθηκαν τὰ μέλη τοῦ Κογκρέσσου τῶν ΗΠΑ, ἀποδίδοντάς του τιμὲς ποὺ σπάνια δίδονται σὲ ξένους ἐπισκέπτες. Ἡ ὑποδοχὴ ἔγινε στὴ Ροτόντα, κάτω ἀπὸ τὸ θόλο τοῦ Καπιτωλίου, μετὰ ἀπὸ σχετικὴ ἀπόφαση τοῦ Κογκρέσσου. Τὸν Παναγιώτατο καλωσόρισαν ὁ κ. Thomas S. Foley, Πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων καὶ ὁ George J. Mitchell ἀρχηγὸς τῆς πλειοψηφίας στὴ Γερουσία. Κατόπιν ὁ Παναγιώτατος ἀπένευμε τὸ μετάλλιο τοῦ Ἁγίου

Τὸ JOHN F. KENNEDY CENTER, ὅπου δόθηκε ἡ συναυλία πρὸς τιμὴν τοῦ Παναγιωτάτου.

Ἀνδρέα γιὰ τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες τοῦ γερουσιαστῆ τοῦ Μέριλαντ Πὼλ Σαρμπάνη καὶ τῶν μελῶν τοῦ Κογκρέσσου Gus Yatron (Πενσυλβανίας), Nicholas Mavroules (Μασσαχουσέττης), Olympia J. Showe (Maine), Michael Bilirakis (Φλόριδας), George W. Gekas (Πενσυλβανίας) καὶ Helen Delich Bentley (Μέριλαντ). Ἐκ μέρους τῶν τιμηθέντων εὐχαρίστησε ὁ κ. Πὼλ Σαρμπάνης. Ὁ Χορὸς (Metropolitan Singers καὶ The Greek Choral Society) ἀπέδωσε τὸ «American the Beautiful». Μετὰ ὁ Παναγιώτατος ἀπένευμε τὸν Σταυρὸ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα στὸν Πρόεδρο τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων κ. Thomas S. Foley, στὸν ἀρχηγὸ τῆς πλειοψηφίας στὴ Γερουσία κ. George J. Mitchell, στὸν ἀρχηγὸ τῶν Ρεπουμπλικάνων στὴ Γερουσία κ. Ro-

bert J. Dole καὶ στὸ Μέλος τοῦ Κογκρέσσου (Michigan) κ. William S. Bromfield, οἱ ὅποιοι καὶ εὐχαρίστησαν. Στὴ συνέχεια ὁ Παναγιώτατος ἐξεφώνησε τὸν παρακάτω λόγο:

«Ἐντιμότατα μέλη τοῦ Κογκρέσσου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς,

Ἀπευθυνόμενοι πρὸς ὑμᾶς, τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Ἀμερικανικοῦ λαοῦ ἐν τῷ ἀνωτάτῳ νομοθετικῷ ὄργανῳ τῆς Χώρας, ἐπιθυμοῦμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν ὑμᾶς θερμοῦς διὰ τὴν τιμὴν τῆς ὑποδοχῆς εἰς τὸν περίλαμπρον καὶ ἱερὸν χώρον τοῦ Καπιτωλίου, ἔνθα ἱερουροῦνται αἱ ὑψηλαὶ ἰδέαι τῆς ἐλευθερίας, τῆς εὐνομίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Τὸ κακὸν καὶ ἡ ἁμαρτία κλονίζουσι τὴν ἐσωτερικὴν ἁρμονίαν καὶ εὐσιθάθειαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν συνέχειαν μεταφέρει τὴν δυσἁρμονίαν καὶ τὴν ἀταξίαν εἰς τὰς κοινωνικὰς του σχέσεις. Ἡ συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων ἐν κοινωνικῇ γαλήνῃ καὶ εἰρήνῃ θὰ ἦτο ἀδύνατος, χωρὶς τὴν εὐεργετικὴν λειτουργίαν τῶν νόμων, οἱ ὅποιοι παρεμποδίζουσι τὸ κακὸν καὶ προσοικεῖται τὸ ἀγαθόν. Ἡ νομοθετικὴ ἐργασία εἶναι λειτουργημὰ θεϊκόν. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ὑψίστος νομοθέτης, ὁ ὁποῖος ἐχάρισεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὸν νόμον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, συμπλεπικνωμένον εἰς τὰς δέκα ἐπιτολάς, τὰς δοθείσας εἰς τὸν Μωϋσῆ ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, καὶ τὸν τέλειον νόμον τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸν ὁποῖον παρέδωκεν ὁ Χριστὸς δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας, ἰδιαίτερος δὲ διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ ὄρους, λοιπόν, καὶ ὑμεῖς, ἐπὶ τοῦ λόφου αὐτοῦ τοῦ Καπιτωλίου, ἀσκεῖτε τὸ ὑψηλὸν λειτουργημὰ τοῦ νομοθετεῖν, «ἐπικαλούμενοι τὸν ἀνώτατον δικαστὴν τοῦ κόσμου διὰ τὴν ὀρθότητα τῶν ἐπιδιωξέων» σας, ὡς ἔγραψεν ἡ ἱστορικὴ ὁμόφωνος διακήρυξις τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν δεκατριῶν τότε Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῷ Κογκρέσσῳ τῆς 4ης Ἰουλίου τοῦ 1776.

Ἡ Θεϊκὴ νομοθεσία συνοψίζεται εἰς τὴν ἐντο-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 160 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

λὴν τῆς διπλῆς ἀγάπης, τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. Ἡ μία ἀγάπη προϋποθέτει τὴν ἄλλην. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ σεβασμὸς τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ζωῆς, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τῶν ἄλλων δικαιωμάτων του, ὅταν δὲν ἀντιμετωπίζεται ὡς εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ σεβασμὸς καὶ πίστις πρὸς τὸν Θεόν, τὸν δημιουργὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Καὶ εἶναι ἐπίσης ψεῦδος καὶ ὑποκρισία νὰ ἰσχυρίζεται κανεὶς ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, ὅταν μὲν ἀσυγκίνητος καὶ ἀπαθῆς ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δυστυχίαν καὶ τὸ ποικιλόμορφον κοινωνικὸν κακόν, ὅπως μᾶς βεβαιώρηκε ὁ Ἐδσαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὁ ἀπόστολος τῆς ἀγάπης: «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ... Ἐάν τις εἶπῃ ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακεν, τὸν Θεόν, ὃν οὐχ ἑώρακεν πῶς δύναται ἀγαπᾶν. Καὶ ταύτην τὴν ἐπιτολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ» (Α' Ἰωάν. 4, 20-21).

Ἡ Ἀμερικανικὴ νομοθεσία ἐσιτήριξε τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς διὰ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀπροσμέτρητον αὐτοῦ ἀξίαν ὡς θεϊκοῦ δημιουργήματος. Καὶ μολονότι ὁ καθημερινὸς τρόπος ζωῆς ἐν τῇ ἀμερικανικῇ κοινωνίᾳ τείνει εἰς ὑλοκρατίαν καὶ ἀφανισμόν τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, λόγω κακῆς χρήσεως τοῦ θεοῦ δώρου τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ὑπάρχουν ἐν τούτοις ὅλα αἱ δυνατότητες καὶ τὰ μέσα διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας τὴν πνευματικὴν προκοπὴν καὶ τελείωσιν. Ἡ ἀπόσκοπος διδασκαλία τοῦ Ἐδσαγγελίου καὶ ἡ πλήρης θερηκεντικὴ ἐλευθερία καθιστοῦν ἀναπολόγητους ὄρους ἐν τῇ ἀνάσει καὶ τῇ εὐημερίᾳ αὐτῶν λησιμονῶν τὸν Θεόν καὶ τὸν πλησίον, προσδεδεμένοι εἰς τὰ πρόσκαιρα ὑλικά ἀγαθὰ, τὰ φθειρόμενα καὶ ἀπολλύμενα. Καθίστανται οὕτω οἱ ἴδιοι, καὶ ὄχι ἡ Πολιτεία καὶ οἱ νόμοι, ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἐν τῇ πράξει ἐπιχρᾶσιν τοῦ ἕλιμου, διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν συνακόλουθον ἀλλοτριώσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ζῶμεν ὅλοι κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τὰς σαρωτικὰς ἀλλαγὰς καὶ πολιτικοκοινωνικὰς ἀνακατατάξεις καὶ γνωρίζομεν πλέον μετὰ βεβαιότητος ὅτι πολιτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ σχεδιασμοὶ τῶν κρατῶν πὸν ἐπεδίωξαν διὰ τῶν νόμων νὰ ἐξορίσουν τὸν Θεόν καὶ νὰ καταργήσουν τὰς χριστιανικὰς ἀρχὰς εἰς τὴν κοινωνίαν, εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἐλειτούργησαν τελικῶς ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν τοῦ ὁποῦ ἱκανοποίησαν. Πο-

λυδιαφημισθεῖσαι ἰδεολογίαι ἔδωσαν ἐν τῇ πράξει ἐξετάσεις καὶ ἀπέτυχον. Ἡ ταλαιπωρηθεῖσα ἐκ τοῦ νομοθετικῶς ἐπιβληθέντος ἀθεϊσμοῦ Ἀνατολικῆ Ἐυρώπου στρέφεται μετὰ χρησιῶν καὶ πάλιν ἐλπίδων πρὸς τὸ χριστιανικὸν τῆς παρελθόν, ἐπαναλαμβάνουσα τοὺς λόγους τῶν μαθητῶν πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστόν: «Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελεύσομαι; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις» (Ἰωάν. 6,68).

Ἐντιμότατοι ἐκπρόσωποι τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας,

Ἐρχόμενοι ἐκ τῆς Πόλεως, ἥτις ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰῶνων ὑπῆρξεν ἐν δόξῃ καὶ ἐξακολουθεῖ σήμερον ἐν ταπεινώσει διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νὰ ἀποτελῇ τὴν ἀκρόπολιν τοῦ θανμασίου ὀρθοδόξου πολιτισμοῦ καὶ τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν τῶν Ὀρθοδόξων λαῶν, μέρος τῶν ὁποῦ ὡς ἀμερικανῶν πολιτῶν ἐκπροσωπεῖτε ὑμεῖς ἐν τῷ Κογκρέσσῳ, κομίζομεν ἐκεῖθεν, ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, ἐνταῦθα, ἐν τῇ ἀπωιάτῃ Δύσει, τὴν χάριν τοῦ Ἀναστάσιου καὶ ἐν δόξῃ ἀναληφθέντος Χριστοῦ καὶ ἀπονέμομεν εἰς ὑμᾶς, εἰς τοὺς οἰκογενεῖς ὑμῶν καὶ εἰς ἅπαντα τὸν ἐγγενῆ καὶ φιλόανθρωπον Ἀμερικανικὸν λαὸν τὰς Πατριαρχικὰς ἡμῶν εὐλογίας.

Ἦταν μιὰ μεγαλειώδης ἐκδήλωση, ποὺ προκάλεσε ῥίγη συγκινήσεως, ὅταν ἐψάλη τὸ «Γῆ Ὑπερμάχῳ» καὶ παίχθηκον ἀπὸ τὴν Ὀρχήστρα (The Brass Ensemble, Little Orchestra Society of New York) ὑπὸ τῆ διεύθυνση τοῦ κ. Dino Anagnost. Μετὰ τὴν ἐκδήλωση ἀκολούθησε δεξίωση στὸ Sam Rayburn Room καὶ παρατέθηκε στὸν Παναγιώτατο ἐπίσημο δεῖπνο, κατὰ τὸ ὁποῦ εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ἐντιμότατα μέλη τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κογκρέσσου,

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψηλοῦ τρούλλου τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ ἐπιβλητικοῦ αὐτοῦ κτιρίου, τοῦ θεμελιωθέντος ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτων, ἴσται τὸ ἀγαλμα τῆς ἐλευθερίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ὑψηλότεραν ἀξίαν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ τρούλλος, ὡς ἀρχιτεκτονικὸν κατασκεύασμα, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ μεγαλόφρων αυτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐσκέπασε δι' αὐτοῦ τὸν κοσμοπερίπτωτον Ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ναῶν τοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, συμβολίζων καὶ παριστῶν τὸ ὑψηλόν, τὸ οὐράνιον, τὸ θεῖον.

Κατὰ τὸν συμβολισμόν αὐτὸν καὶ ὑμεῖς εὐρίσκεισθε καὶ ἐργάζεσθε ὑπὸ τὴν οὐρανίαν οκέπην τῆς ἐλευθερίας. Ὑψηλόφρονες καὶ αἰρόμενοι ὑπεράνω τῶν μικροτήτων, ἐπιχειρεῖτε νὰ ἐμμεδώσητε ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τῆς νομοθετικῆς καὶ λοιπῆς ἐργασίας ὑμῶν τὴν

ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΔΑΚΡΥΟΥΣΑΝ*

«Ὠ τοῦ πάθους Δέσποινα, καὶ σὺ δακρύνεις;»

«Τῷ πάθει κοσμίως καὶ οὐκ ἀγενῶς προσωμίλει».

Ἡ ἀποκορύφωση τοῦ σιωπηλοῦ θρήνου τῆς Παναγίας ἐκδηλώνεται κατὰ τὴν Ἀποκαθήλωση καὶ τὴν Ταφή. Εἶναι ἀνυπερβλήτου ὠραιότητος οἱ θρηνώδεις ὕμνοι τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς. Ἡ Θεοτόκος Μαρία «τῆς κοσμικῆς χαρᾶς τὸ ἐργαστήριον, ἐν ᾧ τῆς πρώτης ἀρᾶς ἐχωνεύθη τὸ κατάκριμα καὶ δι' ἧς χαρᾶς ἐχαλκεύθη τὸ ἀξίωμα» (Ἱεροῦ Φωτίου, Ὁμιλία εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, Περιοδικὸν Σύγγραμμα Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 81) κατὰ τὴν ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας καταξοφίει τις παρειᾶς καὶ τις τρίχες τῆς κεφαλῆς τῆς, τύπτει τὸ στήθος καὶ ὀδυνηρῶς στενάζει. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ στιχηρὸ ἰδιώμελο τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀποκαθηλώσεως:

«Σήμερον σὲ θεωροῦσα, ἡ ἄμεμπτος Παρθένος ἐν τῷ Σταυρῷ Λόγε ἀναστῶμενον, ὀδυρομένη μητρῶα σπλάγχνα, ἐτέρωτο τὴν καρδίαν πικρῶς καὶ στενάζουσα ὀδυνηρῶς ἐκ βάθους ψυχῆς, παρειᾶς σὺν θριξὶ καταξοφίνοσα, κατετρύχετο διὸ καὶ τὸ στήθος τύπτουσα, ἀνέκραξε γοερῶς! Οἴμοι θεῖον τέκνον! οἴμοι τὸ φῶς τοῦ Κόσμου!

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 162 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

τελειότητα τοῦ οὐρανοῦ κόσμου. Ἀξίζει ὄντως αὐτὴ ἢ προσπάθεια. Διότι ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος εἶναι πλάσμα οὐράνιον καὶ θεϊκόν, εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ἐστεφανωμένος δόξῃ καὶ τιμῇ, βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἡλατιωμένος (Ψαλμ. 8, 5-7). Πολλὰκις ἔλκεται καὶ παρασύρεται ὑπὸ τοῦ κακοῦ πρὸς τὰ κάτω καὶ κλύεται ἐντὸς τοῦ βορῶρον τῆς ἁμαρτίας, ἐν τούτοις οἱ οὐρανοὶ εἶναι πάντοτε ἀνοικτοὶ δι' αὐτόν, κοσμούμενοι οὐχὶ διὰ χειροποιήτων ἀφύχων ἀγαλμάτων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκπάγλου ὠραιότητος τοῦ ζῶντος Θεοῦ, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Αὐτὴν, λοιπόν, τὴν ἰάσιν πρὸς τὸ ὑψηλόν, τὸ οὐράνιον καὶ θεῖον, συμβολίζει ὁ μεγαλοπρεπὴς τροῦλλος τοῦ Καπιτωλίου, σνισιῶν μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου νὰ μὴ προσκολλώμεθα εἰς τὰ μικρὰ, τὰ πρόσκαιρα, τὰ γήινα, ἀλλὰ νὰ στρέφωμεν ὅλην μας τὴν

Τί ἔδυσ ἐξ ὀφθαλμῶν μου, ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ;».

Ὁ Γεώργιος Νικομηδεῖας φέρει τὴν Θεοτόκο νὰ παίζει πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὴν Ἀποκαθήλωση καὶ νὰ φροντίζει γιὰ τὴν ταφή: «Ἄλλὰ σκόποι μοι πάλιν τὴν Μητέρα παρισταμένην καὶ διακατεροῦσαν καὶ πρὸς ἅπαντα προκειμένων τῷ τε γὰρ πάθει κοσμίως καὶ οὐκ ἀγενῶς προσωμίλει καὶ τῇ χρεῖα χερσὶν οἰκειᾶς καθυπουργεῖ... περὶ τῆς καινοποιοῦ ταφῆς γίνεται φροντίδος. Καὶ δὴ τὸ τοιοῦτον ἐν διανοίᾳ θεμένης, οἱ μὲν πόδες ἀπήσαν, ἡ δὲ ψυχὴ οὐ μετέβαινε καὶ τὰ μὲν βήματα προσημείβετο, τὰ δὲ ὄμματα διηνεκὲς ἐνατενίζουσα, οὐκ ἠβούλετο τῆς θεωρίας, ἐκείνης κἂν πρὸς τὸ βραχύτατον ἀπαλλαγῆναι» (δ. π. Ρ. Γ. τ. 100,1484). Μετὰ φόβου καὶ πόθου βοηθεῖ στὴν Ἀποκαθήλωση, ἀσπάζεται τὸ ἅπνου σῶμα, ραίνει μὲ τὰ δάκρυά τῆς τὶς πληγές, καταφιλεῖ τὰ ἀκίνητα καὶ τραυματισμένα μέλη, πὺν ἐθεράπευσαν τὰ ἀγιάτρευτα τραύματα τῆς φύσεως καὶ ὕστερα ἐναγκαλιζεται τὸν «πάσης πνοῆς χορηγός», ὅπως ἀκριβῶς μᾶς παρουσιάζουν τὴν σκηνὴ αὐτὴ τοῦ πάθους καὶ τῆς στοργῆς οἱ ἁγιογράφοι, καὶ λέγει μὲ πραεῖα φωνὴ στὸν «ζῶντα νεκρό»:

«Ἰδοὺ σοὶ Δέσποτα τὸ προσωρισμένον πεπλήρωται μυστήριον· ἰδοὺ τὰ τῆς φιλαγάθου σου πέρας ἀπέληφεν οἰκονομίας· ἰδοὺ ἡ ἀνεκδιήγη-

ἐπιθυμίαν πρὸς τὰ ὑψηλὰ καὶ οὐράνια: «Τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστὸς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος· τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Κολ. 3, 1-2).

Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις ἐγείρωμεν τὸ κύπελλον διὰ νὰ πίνωμεν ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εὐλογίας ὑμῶν, τῶν οἰκογενειῶν ὑμῶν καὶ σύμπαντος τοῦ μεγάλου Ἀμερικανικοῦ Ἔθνους. Διότι, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον λειτουργίαν, «πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν Φώτων», τὸ φῶς τοῦ Ὁποίου εὐχόμεθα νὰ καταυγάξῃ τὰς διανοίας καὶ τὰς καρδίας ὑμῶν, ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ὅλου τοῦ κόσμου».

(Συνεχίζεται) **I. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ**

Δ) γτῆς τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱ. Συνόδου

τός σου ἀνοχή ἐν ταῖς ἀπάντων ὕψεσι προετέθη...».

(Γεωργίου Νικομηδείας, ὁ. π. Ρ. Γ. τ. 100,1488).

Θ ρ ἦ ν ο ς χ ω ρ ι σ μ ο ὦ κ α ι π ρ ο σ δ ο -
ζ ῖ α ἀ ν α σ τ ἄ σ ε ω ς .

Ὁ Θρῆνος τῆς Παναγίας δὲν εἶναι ἀπελπισ. Περιέχει τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως. «Θεία δὲ δυνάμει καὶ ἀπάτω καρτερία περικρατουμένη πρὸς τὴν τῆς ἀναστάσεως ἤδη διανίστατο θυμηδία» (Γεωργίου Νικομηδείας ὁ. π. Ρ. Γ. τ. 100,1480). Μετὰ τὴν ταφή ἐνῶ ὄλοι φεύγουν, ἐκεῖνη κάθεται στὴν θύρα τοῦ τάφου καὶ περιμένει τὴ Θεία Ἀνάσταση τὴν ὁποία ἀξιώνεται πρώτη νὰ πληροφορηθεῖ. Ὁ Μάξιμος Πλανούδης τὴν παρουσιάζει πρὸ τοῦ τάφου ἀποχαιρετῶντας τὸν Χριστὸ νὰ τοῦ λέγει:

«Ἐν μόνον ἀφανίσει τὰ δάκρυα, εἰ τριήμερος κατὰ τὴν σαυτοῦ πρόρρησην ἀναστήσει. Καὶ ἰδομι τοῦτο. Οὐ γὰρ ἔστιν ὅτι ψεῦδος ἐμόλυνε τὰ σὰ χεῖλη. Σιγῶ τὰ λοιπά, δάκρυσι δὲ μόνους τούντεῦθεν τὸ πένθος ἄγω».

(Μαξίμου Πλανούδη, ὁ. π. Ρ. Γ. τ. 147,1000).

Ὁ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς στὸν περίφημο λόγο του «εἰς τὸν θρῆνον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὅτε περιεπλάκη τὸ τίμιον Σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» παρουσιάζει μπροστὰ στὸν τάφο τὴν Παναγία νὰ λέγει στὸν νεκρὸ Ἰησοῦ:

«Τί σοὶ καὶ τῷ θανάτῳ κοινόν; Τίς ἔνωσις ταφῆ καὶ αὐτοζωῆ; Τίς μετουσία θρόνων ἐν οὐρανῷ καὶ τάφου ἐπὶ τῆς γῆς; Ὡς τῆς ἀρρήτου οικονομίας σου Δέσποτα. Τίς ὡς Θεὸν ἀξίως ὑμνήσει σε; Τίς ὡς νεκρὸν πρεπόντως θρηγήσει σε; Ἄλλ' οἰκοδόμησον τὸν σὸν ναὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν, ὡς εἶπας, ὃν κατέλυσας».

(Ἀγίου Συμεὼν Μεταφραστοῦ, ὁ. π. Ρ. Γ. τ. 114,217).

Κατὰ τοὺς λόγους τῶν Θεοφόρων Πατέρων ἡ Παναγία καὶ μετὰ τὸν θρῆνο τῆς θεολογεῖ. Κηρύττει τὴν Θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἐκ τοῦ πάθους ἀνακαίνισή τῆς Ἐκκλησίας. Κάτω ἀπὸ τὸν Σταυρὸ δέχεται «τὸ ἐκ τῆς θείας πλευρᾶς ἀπορρῶν αἷμα καὶ ὕδωρ» διὰ τῶν ὁποίων εἰκονίζεται τὸ βάπτισμα τοῦ μαρτυρίου καὶ τὸ λουτρὸ τῆς παλιγγενεσίας «καὶ τοῦτο δὴ πολυποθῆτως καὶ ὑπερτίμως λαβοῦσα...» (Γεωργίου Νικομηδείας ὁ. π. Ρ. Γ. τ. 100,1481) μεταφέρει στὴ λειτουργικὴ ζωὴ ὡς καθημερινὴ πράξη τῆς Ἐκκλησίας μέσα στὴν ὁποία τιμᾶται ὡς τεκοῦσα τὸν Κύ-

ριο καὶ καθηγουμένη τῶν Μαθητῶν. Ὁ χωρισμὸς προκαλεῖ «μυρίας δόνας» σ' ἐκεῖνη πού πάντα ἦταν ἐνωμένη μετὰ τὸν Θεὸ καὶ πού χάρις σ' αὐτὴν τὴν ἔνωσή ἐγένετο εὐαγγελίστρια τῆς ἀθανασίας καὶ πρόξενος τῆς φωτοφανεῖας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ πού τέλος μέσω Αὐτῆς παρέχεται στοὺς πιστοὺς ἡ «ἐπίλαμψη τῆς καρδίας». Κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἱεροῦ Λαμιασκηνοῦ δὲν ὑπῆρξε δοχεῖο τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῆς ὑπόστασεως Του. «Αὕτη γὰρ οὐκ ἐνεργείας Θεοῦ ὑπῆρξε δοχεῖον, ἀλλ' οὐσιωδῶς τῆς τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ὑποστάσεως» (βλ. Ἡ Θεοτόκος, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, σ. 56). Ἐπιθυμεῖ νὰ γίνετο σύμφυτος τοῦ θανάτου καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Διακατέχεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ εἶναι καὶ στὸ πάθος καὶ στὸν ἄδη μαζί μετὰ τὸν Μονογενῆ τῆς. «Ἐμοὶ γὰρ τὸ μὲν ὅλον ἦν συγκατελεθεῖν τῷ Υἱῷ καὶ συνεῖναι καθ' ἄδου» (Μαξίμου Πλανούδη, ὁ. π. Ρ. Γ. τ. 147,993). Ἔως ὅτου ἦλθε ἡ ὥρα γιὰ νὰ ἀκολουθήσει «τὰς ὁδοὺς τοῦ Σωτῆρος» παραμένει στὴ γῆ ὡς καθηγουμένη τῶν Ἀποστόλων καὶ ὄλων τῶν πιστῶν, μετὰ δὲ τὴν τελευτὴ τῆς ἐνώνεται «τῷ πρώτῳ φωτὶ τὸ δεύτερον» (Ἀγίου Νικολάου Καβάσιλα, εἰς τὴν Κοίμησιν, «Θεομήτωρ» ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήναι 1989, σ. 214). Ὁ πάθος τῆς μητρικῆς ἀγάπης εἶναι «πῦρ» πού καταφλέγει τὰ σπλάγχνα τῆς καὶ λυμαίνεται τὴν καρδιά τῆς. Κατὰ τὸν Εὐαγγελισμό, ὅπου ἐμίχθησαν τὰ ἄμικτα, ἡ θεία δηλαδὴ καὶ ἀνθρώπινη φύση, τὸ πῦρ τῆς Θεότητος δὲν κατέφλεξε τὴν καρδιά τῆς καὶ τὴν ἀφῆσε ἀβλαβῆ. Τώρα ὅμως «ἀχνιθίῳ τὸ μέλι συμφύρεται» καὶ ὁ κατάψυχρος λίθος τοῦ τάφου κτυπᾷ τὴν καρδιά τῆς καὶ προκαλεῖ νοητοὺς σπινθῆρες. Ἀνοίγει τὰ σπλάγχνα τῆς καὶ λαξεύει μυστικὸ μνημεῖο γιὰ νὰ κρατήσῃ γιὰ πάντα τὸν θεῖο μαργαρίτη πού αὐτὴ ἡ ἴδια ἐκράτησε «ἐν γαστρὶ κωφοροῦμενον». «Ἐκεῖ ὠδίννας ἐν τῷ τίκτειν ἐξέφυγεν' ἔνθεν δόνας ἐν τῷ θάπτειν εἰσδέχεται» (Ἀγίου Συμεὼν Μεταφραστοῦ, ὁ. π. Ρ. Γ. τ. 114,216).

Ὅλοι οἱ Πατέρες πού ἐξυμνοῦν τὴ στάση τῆς Θεομήτορος στὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος καταλήγουν μετὰ τὴν ἀναφορά στὴν ἀμετάθετη πίστη τῆς στὴν ἀνάστασή Του. Περιπτύσσεται καὶ ραίνει μετὰ τὰ δάκρυά τῆς τὸ ἄπνουν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, συγχρόνως δὲ καταθέτει τὴν πίστη στὴν Ἀνάστασή Του. Ἀπευθυνόμενη στὸν εὐσχήμονα Βουλευτὴ Ἰωσήφ λέγει:

«Τεθῆτω τὸ ζωοποιὸν ἐν μνημείῳ σῶμα, ὅπως ἂν τῆ τῶν ἀνθρώπων ὁδοποιήσῃ ἀναστάσει» καὶ πάλι πρὶν ἢ πλάκα τοῦ μνημείου σφραγίσῃ τὴν θύρα λέγει:

«Ἄλλ' εἶθε μοι νῦν, τῆς γλυκείας ἐπακοῦσαι

σου φωνῆς! Εἶθε φθεγγόμενόν σε τινὰ πάλιν θεάσασθαι! Εἶθε τῶν ποθητῶν εἰς αὔθις ἀντιλαβέσθαι με ρημάτων σου! Ἄλλ' εἰ καὶ νῦν οὐχ οἶόν τε, τάχιον τοῦτο ἐν τῇ ἀναστάσει κατίδομι, ἐν ἧ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνάπλασιν εὐαγγελιζόμενος, χαριέστερα τῇ τεκούσῃ προσδιαλεχθήσῃ».
(Γεωργίου Νικομηδεῖας, ὁ. π. Ρ. Γ. τ. 100,1488).

Πένθος, κοσμικοῦ πένθους λύσις.

Εἶναι φυσικὸ ὁ θρῆνος τῆς Παναγίας νὰ δημιουργεῖ εὐλογία ἀπορία καὶ ἐρώτημα, ὅπως αὐτὸ πὺν διατυπώνει ὁ ποιητής: «Ὡ τοῦ πάθους Δέσποινα, καὶ σὺ δακρυεῖς;» Καὶ τοῦτο διότι πιστεύομε ὅτι ὁ θρῆνος δὲν ταιριάζει στοὺς πιστοὺς. Οὐδέποτε ὅμως ἡ Ἐκκλησία μας ἀπέρριψε τὰ δάκρυα, ἀφοῦ πρῶτος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς «ἐδάκρυσε» (Ἰωάν. ΙΑ' 35) καὶ «ἐκλαυσε» (Λουκ. ΙΘ' 41) καὶ ἀφοῦ τὰ δάκρυα εἶναι φυσικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πόνου πὺν ἔφερε στὸν κόσμον ἢ ἁμαρτία. Ἡ Ἐκκλησία μας δὲν ἀγνοεῖ τὰ φυσικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς. Ὁ θάνατος εἶναι ἓνα γεγονός ἄμεσα συνδεδεμένο μὲ τὴν ἴδια τὴ ζωῆ. Στὰ τροπάρια τῆς ἐξοδίου ἀκολουθίας μαζί μὲ τὴν εὐωδία τῆς μουσικῆς θεολογίας εἶναι ἀναμειγμένα καὶ τὰ δάκρυα τοῦ χωρισμοῦ. «Ποῖος χωρισμός, ὦ ἀδελφοί, ποῖος κοιπετός, ποῖος θρῆνος, ἐν τῇ παρουσίῃ ροπῆ...» (Στιχ. προσ. τῆς Νεκρωσίμου Ἀκολουθίας ψαλλόμενο κατὰ τὸν τελευταῖο ἀσπασμό, Μικρὸ Εὐχολόγιο, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήναι 1984, σ. 216).

Ἡ Θεοτόκος ὡς τέλειος ἄνθρωπος πονεῖ καὶ δακρύζει καὶ θρηνεῖ. Ὁ θρῆνος τῆς ἐκπροσωπεῖ τὸν θρῆνο τῆς ἀνθρωπότητος γιὰ τὴν ἁμαρτία πὺν ἔφερε στὸ πάθος τὸν ἀπαθῆ Θεάνθρωπο. Τὸ πένθος τῆς ὅμως συνδέεται μὲ τὴν ἀθανασία καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν εἶναι πένθος ἀπογνώσεως, ἀλλὰ πένθος χαρᾶς. Κατὰ τὸν Ἰωάννη Εὐχαιτήν ἡ ἴδια δίδει τὴν ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα πὺν τῆς θέτει: «Ἐμὸν δὲ πένθος κοσμικοῦ πένθους λύσις» (ὁ. π. Ρ. Γ. τ. 120,1131). Ἡ χαρὰ ἀναδύεται ἀπὸ τὸ Μυστήριον τοῦ Σταυροῦ, πὺν δημιουργεῖ ὀδύνη καὶ ἀγαλλίαση συγχρόνως στὴν ψυχὴ τῆς Παρθένου. Αὐτὸ τὸ συναίσθημα συνοδεύει στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα ὅλους τοὺς πιστοὺς ὅλων τῶν ἐποχῶν. Εἶναι τὸ αἶσθημα τῆς χαρμολύπης πὺν σὰν πέλαγος ἀπλώνεται στοὺς πλέοντες «τὴν ἄλμυρὰν τοῦ βίου θάλασσαν» καὶ ποθοῦντας τὴ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Χαρὰ καὶ πόνος, θλίψη καὶ καρτερία, δοκιμασία καὶ προσδοκία, θάνατος καὶ ζωὴ εἶναι ἀνάμεικτα στὴ ζωὴ μας. Ὑπερέχει πάντοτε ἡ ἐλπίδα τῆς αἰωνιότητος, ὅπως τὴν βλέπομε νὰ ὑπερέχει καὶ στὸ θρῆ-

νο τῆς θλιβομένης Θεοτόκου. Μιὰ ἐλπίδα πὺν γιγαντώνεται μέσα στὴν Ἐκκλησία στὴν ὁποία ζοῦμε καθημερινὰ τὸν Σταυρὸ καὶ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Θεανθρώπου καὶ διὰ τῆς ὁποίας καὶ μόνο διαπερνῶμε «ἐκ θανάτου πρὸς ζωὴν καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν» (Εἰρμός Α' Ὁδῆς τοῦ Κανόνος τῆς Ἀναστάσεως, Πεντηκοστάριον, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήναι 1984, σ. 2) ἀνάλογα μὲ τὴν βιωματικὴ συμμετοχὴ μας στὸ μέγιστο Μυστήριον τῆς Θείας Λειτουργίας, στὸ ὁποῖο ἢ Θεοτόκος κατέχει ἐξαιρετὴ θέση. Καὶ ὅπως τότε διηκόνησε τὸ πάθος τοῦ Υἱοῦ τῆς ἔτσι καὶ τώρα ἐπι κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας διακονεῖ τὸ μυστήριον τῆς ἀναστάσεως τοῦ κόσμου παρέχουσα τὴν σάρκα τῆς γιὰ μιὰ νέα ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ μέσα στὴν ὑπόσταση ὅλων ἐκείνων πὺν προσφέρουν «Μητέρα καὶ Παρθένον» τὴν καρδιά τους γιὰ νὰ συλληφθεῖ τὸ Μυστήριον τῆς σωτηρίας.

Κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου ἡ Παναγία «τὸν πολῦτιμον μαργαρίτην ἀπεθησαύρισε, τὸν πλοῦτον τῆς σωτηρίας εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης διαπορθμεύουσα» (Ἱεροῦ Φωτίου, ὁ. π. σ. 61). Εἶναι ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας παρέχεται στὸν κόσμον «ὁ πολῦτιμος μαργαρίτης» ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ τοὺς πιστοὺς «ἐπὶ ζωῆς πηγᾶς ὑδάτων καὶ ἐξαλείφει πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν» (Ἀποκ. Ζ' 17). Ὁ θρῆνος τῆς, καθαρὰ ἀνθρώπινο ἴδιωμα, φέρνει πὺν κοντὰ στὴν δικὴ μας ἀνθρώπινη φύση τὴν Θεοτόκο καὶ νευρῶνει τὶς χορδὲς τῆς ψυχῆς νὰ ψελλίσουν μαζί μὲ τὸν ἱερὸ ὕμνωδὸ: «Συγγενοῦς οἰκειότητος μὴ ἐπιλάθῃ Δέσποινα» (Δοξαστικὸ Λιτῆς τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Μηναιὸν Αὐγούστου, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἐν Ἀθήναις 1973, σ. 83).

Ἡ Ἐκκλησία εὐγνωμονοῦσα θρηνεῖ.

Ὁ θρῆνος τῆς Παναγίας εἶναι θρῆνος τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ διαπιστώνομε κάθε Μεγάλῃ Παρασκευῇ τὴν ὥρα πὺν ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν μὲ τὸ θλιμμένο ὕφος τῆς Βυζαντινῆς μελωδίας ψάλλει τοὺς θρηνώδεις ὕμνους: «Οἶμοι Θεῖον Τέκνον! Οἶμοι τὸ φῶς τοῦ κόσμου!» (Στιχ. ἰδιόμ. τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀποκαθλώσεως, Τριώδιον, ὁ. π. σ. 411). Βλέπομε μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τοὺς ἁγίους στίς τοιχογραφίες τῆς Ἐκκλησίας νὰ δακρύζουν καὶ νιώθουμε στίς παρειάς μας νὰ κυλοῦν δάκρυα συμπαθείας γιὰ τὸν Ἑσταυρωμένο Υἱὸ καὶ τὴν Πονεμένη Μητέρα. Δάκρυα «ἠδέα» ἀπὸ τὸ νέκταρ τοῦ ἀνθοφόρου πνευματικοῦ λει-

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΣΜΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ*

Ἀκολούθησαν πολλές καὶ διάφορες συζητήσεις τόσο γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅσο καὶ γιὰ τὴ σχέση μεταξύ κοσμικῆς καὶ πνευματικῆς ἐξουσίας, οἱ ὁποῖες εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ὀδηγηθεῖ ὁ Βασίλειος ἐνώπιον τοῦ ὑπάρχοντος τῶν Πραιτωριανῶν Μοδέστου.

Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς μᾶς διὰσωσε στὰ συγγράμματά του τὸ διάλογο αὐτὸ μεταξύ Μοδέστου καὶ Βασιλείου, ὁ ὁποῖος σὲ συντομία ἔχει ὡς ἑξῆς⁴:

Μ. Δὲ φοβάσαι τὴν ἐξουσία;

Β. Μήπως συμβεῖ κάτω; Μήπως πάθω κάτω;

Μ. Ἐγὼ ἀπὸ τὰ πολλὰ ποὺ εἶναι στήν ἐξουσία μου.

Β. Ποιά εἶναι αὐτά; Ἄς μοῦ γνωστοποιηθοῦν.

Μ. Δήμευση, ἐξορία, θάνατος, θάνατος.

Β. Ἀπειλήσέ με μὲ τίποτα ἄλλο ἂν ὑπάρχει, γιὰτὶ ἀπὸ αὐτὰ τίποτε δὲ μὲ θίγει: Δὲν ὑπόκειμαι σὲ δήμευση, ἀφοῦ δὲν ἔχω τίποτε ἐκτὸς ἂν χρειαστεῖς αὐτὰ τὰ τρίχρονα ράκη καὶ τὰ λίγα βιβλία, στὰ ὁποῖα περιορίζεται ὅλη ἡ περιουσία μου.

Ἐξορία δὲ γνωρίζω, ἀφοῦ δὲν εἶμαι δεμένος μὲ κανένα τόπο καὶ οὔτε αὐτὸ τὸ χῶρο ποὺ κατοικῶ τῶ-

ρα ἔχω δικό μου καὶ θὰ ἔχω ὅλο δικό μου αὐτὸν στόν ὁποῖο τυχὸν θὰ ἐξοριστῶ, μᾶλλον δὲ ὅλος εἶναι τοῦ Θεοῦ, ἐγὼ ἐγὼ εἶμαι πάροικος καὶ παρεπίδημος.

Τὰ θάνατα τί θὰ περιλάβουν, ἀφοῦ στήν πραγματικότητα δὲν ἔχω σῶμα; Ἐκτὸς ἂν σκέπτεσαι τὸ πρῶτο κτύπημα γιὰτὶ μόνον αὐτοῦ εἶσαι κύριος.

Ὁ θάνατος θὰ μοῦ εἶναι εὐεργέτης, γιὰτὶ θὰ μὲ στείλει γρηγορότερα στὸ Θεό».

Ὁ Μόδεστος εἶχε ἐπισκεφθεῖ πολλές πόλεις, εἶχε συζητήσει μὲ πολλοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς εἶχε βρεῖ πολὺ διαφορετικούς ἀπὸ ὅ,τι τώρα τὸ Βασίλειο. Τώρα δοκίμαζε στενοχώρια γιὰτὶ ἔβλεπε νὰ ἀνακόπτεται ἡ θριαμβευτικὴ πορεία του. Δὲν ἔκρυφε τίς σκέψεις του αὐτὲς ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο τῆς Καισάρειας.

«Μ. Κανεὶς ἐπίσκοπος ἕως τώρα δὲ μίλησε σὲ μέγα τὸ Μόδεστο κατὰ τέτοιο τρόπο καὶ μὲ τέτοια παραρησία.

Β. Προφανῶς γιὰτὶ δὲ συνάντησες πραγματικὸ ἐπίσκοπο».

Ἦταν ἐπιεικὲς στὰ ἄλλα ὁ Βασίλειος, ἀλλ' ὅπου διακινδύνευε ἡ ἀληθινὴ πίστη στὸ Θεό, παρέμεινε ἀκαμπτος.

Φωτιά καὶ ξίφος καὶ θηρία καὶ νύχια ποὺ σχίζουσι τὶς σάρκες ἦταν γι' αὐτὸν ἀπόλαυση μᾶλλον παρὰ φο-

μῶνος «τῆς ζωῆς», ποὺ ἐξαλείφουν τὴν πικρία τῆς γεύσεως τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς.

Πενθηφοροῦσα ἡ Ἐκκλησία θρηνεῖ καὶ μαζί της ὀλόκληρη ἡ κτίση συνεχεται ἀπὸ δέος, τὸ ὁποῖο μὲ τὴν προσδοκία τῆς ἀναστάσεως δημιουργεῖ στήν ψυχὴ ἀπεριγράπτη ἀγαλλίαση, κατασίγαση τῶν παθῶν καὶ ἀνακαινιστικὴ ἐνεργοποίηση. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀνευματικὸ κλίμα τῆς χαρμολύπης ὡς ἐπίλογο τοῦ Μυστηρίου τῆς ἀπορρήτου Θείας οἰκονομίας κάθε χριστιανικὴ ψυχὴ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ προσκομίσει τὴν εὐχαριστία στὸν ὑπὲρ ἡμῶν Σταυρωθέντα μὲ αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ θεοφωτιστοῦ ἱεροῦ πατρός:

«Φιλῶ σου τὰ παθήματα, δι' ὧν ἐγὼ τῶν ἀτιμοτάτων ἀπηλλάγη παθῶν. Φιλῶ σου τὸν σταυρόν, δι' οὗ τὴν ἐμὴν κατεδίκασας ἁμαρτίαν. Φιλῶ τοὺς ἥλους, τὰς διατρήσεις, τὸν κάλαμον, τὸν σπόγγον, τὴν λόγχην. Φιλῶ τὴν πλευράν, τὰ ἐν-

τάφια, τὴν ὑπέριμμον σινδόνα, τὸν τάφον, τὸν λίθον. Φιλῶ τὰς τῆς τεκούσης σε χεῖρας ὡς ὄλη τῇ θεία σου οἰκονομία καθυπηρετησαμένης· ὡς πρόην μὲν, τῇ κατὰ τὸν τόκον λειτουργία, νῦν δὲ τῇ τοῦ ἐνταφιασμοῦ μόνης ὑπερκαμύσεως χρεία· δοξάζω δὲ ταύτην ὡς μόνην τοῦ σωτηρίου κοινωνὸν ὀφθεῖσαν πάθους· ὡς τῆς εὐεργεσίας κήρυκα καὶ τῆς ἀθανασίας εὐαγγελίστριαν καὶ τῆς σῆς φωτοφανείας πρόξενον. Ἄλλ' ὡς ἐκεῖνον πρότη κατείδες καὶ εὐηγγελίσω, Δέσποινα, οὕτω καὶ τὴν νοητὴν αὐτοῦ φανεῖς ἐν ταῖς ἡμῶν εὐαγγελιουμένη καρδίαις ἐπίλαμπριν».

(Γεωργίου Νικομηδείας, δ. π. Ρ. Γ. τ. 100,1489).

(Τέλος)

Ἀρχιμ. ΝΙΚ. Ι. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ
Γεν. Δ)ντῆς τοῦ Ραδιοφ. Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 164 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

4. Ἡ παράθεση τοῦ διαλόγου εἶναι παρμένη ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ σεβαστοῦ μου καθηγητῆ κ. Π. Χρήστου, «Ὁ Μ. Βασίλειος», ἔκδοσης τοῦ Π.Ι.Π.Μ.. Ὁ διάλογος δὲν ἀποδίδεται αὐτοσχεδῶς στὸ προαναφερόμενο ἔργο.

θέρια. Μπορούσε γὰ τὸν ἀπειλήσει μὲ οὐτιδήποτε καὶ νὰ τοῦ κάνει οὐτιδήποτε, ἀφοῦ εἶχε ἐξουσία.

«B. Ἄς ἀκούσει αὐτὰ καὶ ὁ Βασιλιάς».

Καὶ ὁ Βασιλιάς τὰ ἀκούσε, θαύμασε τὸ Βασίλειο, ἐκτίμησε τὸ σθένος τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τὸν ἄμειψε γι' αὐτὸ, ἐνισχύοντας οἰκονομικὰ τὰ ἰδρύματά του⁵.

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψή του στὴν Καισάρεια ἔμεινε ἐμδρόντητος καὶ δοκίμασε κατάπληξη γιὰ τὴ συρροή τοῦ κόσμου στὸ γὰρ τὴν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων τοῦ 372.

Τότε ὁ οἰκονόμος τῶν ἀνακτόρων Δημοσθένης πού

5. Γρηγ. Θεολόγου, Λόγος 43, 48, 51.

«Πῶς ἂν ἀξίως διηγησάμην, ἢ τὴν τοῦ ὑπάρχου θρασυτητα, ἢ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς αὐτὸν μετὰ συνέσεως ἐνστασιν; Τί σοι φησίν. Ὁ οὗτος, βούλεται, τοῖνομα προσίπων (οὐπω γὰρ ἐπίσκοπον ἡξίου καλεῖν). Τὸ κατὰ τοσοῦτου κράτους τολμᾷ, καὶ μόνον τῶν ἄλλων ἀκυθαδιάζεσθαι; Τοῦ χάριν, ὁ γεννάδας φησί, καὶ τίς ἢ ἀπόνοια; Οὐπω γὰρ ἔχω γινώσκειν. Ὅτι μὴ τὰ βασιλέως θρησκεύεις, φησί, τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑποκλιθέντων καὶ ἡττημένων. Οὐ γὰρ ταῦτα, ἔφη, βασιλεὺς ὁ ἐμὸς βούλεται οὐδὲ κτίσμα τι προσκυνεῖν ἀνέχομαι, Θεοῦ τε κτίσμα τυγχάνων, καὶ Θεὸς εἶναι κεκελευσμένος. Ἡμεῖς δὲ τί σοι δοκοῦμεν; Ἡ οὐδὲν, ἔφη, ταῦτα προστάττοντες; Τί δαί, οὐ μέγα σοι τὸ μεθ' ἡμῶν τετάχθαι, καὶ κοινωνοὺς ἔχειν ἡμᾶς; Ὑπαρχοί μεν, φησίν, ὑμεῖς, καὶ τῶν ἐπιφανῶν, οὐκ ἀρνήσομαι οὐπω δὲ Θεοῦ τιμωτέροι. Καὶ τὸ κοινωνοὺς ἔχει, μέγα μὲν, (πῶς γὰρ οὐ; πλάσμα Θεοῦ καὶ ὑμεῖς) ἀλλ' ὡσεὶ τινὰς ἄλλους τῶν ὑφ' ἡμῶν τεταγμένων. Οὐ γὰρ προσώποις τὸν Χριστιανισμόν, ἀλλὰ πίστει χαρακτηρίζεσθαι.

Τότε δὴ κινηθέντα τὸν ὑπαρχον, ζῆσαι τε πλέον τῷ θυμῷ καὶ τῆς καθέδρας ἐξανααστήσαι, καὶ τραχυτέροις πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι; λόγους. Τί δαί; οὐ φοβῆ τὴν ἐξουσίαν, φησίν; Μὴ τί γένηται; μὴ δὲ τί πάθω; Μὴ τί; τῶν πολλῶν ἔν, ἃ τῆς ἐμῆς δυναστείας ἐστίν. Τίνα ταῦτα; γνωρίζεσθω γὰρ ἡμῖν. Δήμευσιν, ἐξορίαν, ἐκσάνους, θάνατον. Εἴτι ἄλλο, φησίν, ἀπέλπει. Τούτων γὰρ ἡμῶν οὐδὲν ἀπτεται. Καὶ τὸν εἶπεν. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Ὅτι τοι, ἔφη, δημιῶσαι μὲν οὐχ ἄλωτος, ὁ μηδὲν ἔχων, πλὴν εἰ τούτων χρήσεις τῶν τρυφῶν μου σακίων, καὶ εἰδὼν ὀλίγων, ἐν οἷς ὁ πᾶς ἐμοὶ εἶας. Ἐξορίαν δὲ οὐ γινώσκω, ὁ μηδενὶ τόπῳ περιγράφτος, καὶ μήτε ταύτην ἔχων ἐμῆν, ἣν οἰκῶ νῦν, καὶ πᾶσαν ἐμῆν, εἰς ἣν ἂν रिφῶ μᾶλλον δὲ, τοῦ Θεοῦ πᾶσαν, ἂν πάροικος ἐγὼ καὶ παραπίδημος. Αἱ δάσκανοι δέ, τί ἂν λάθοιεν, οὐκ ὄντως σώματος, πλὴν εἰς τὴν πρώτην λέγοις πληγῆν; Ταύτης γὰρ οὐ μόνως κύριος. Ὁ δὲ θάνατος εὐεργέτης. Καὶ γὰρ θάττον πέμψαι με πρὸς Θεόν, ὃ ζῶ, καὶ πολιτεύομαι καὶ τῷ πλείστῳ τέθηγα, καὶ πρὸς ὃν ἐπαίγομαι πόρωθεν.

Τούτοις καταπλαγέντα τὸν ὑπαρχον. Οὐδεὶς φάναι, μέχρι τοῦ νῦν οὕτως ἐμοὶ διείλεται, καὶ μετὰ τσοαύτης τῆς παρρησίας, τὸ ἑαυτοῦ προσθεῖς ὄνομα. Οὐδὲ γὰρ ἐπισκόπῳ ἴσως, φησίν, ἐνέτυχες ἢ πάντως ἂν τοῦτον διειλέχθη τὸν τρόπον ὑπὲρ τοιούτων ἀγωνιζόμενος. Τᾶλλα μὲν γὰρ ἐπιεικεῖς ὑμεῖς, ὑπαρχε, καὶ παντὸς ἄλλου ταπεινότεροι, τοῦτο τῆς ἐντολῆς κελευούσης, οὐ δὲ ὁ Θεὸς τὸ κινδυνεύομενον καὶ προκείμενον, τᾶλλα περιφρονούντες, πρὸς αὐτὸν μόνον ἐλέομεν πῦρ δὲ, καὶ ξίφος, καὶ θήρες, καὶ οἱ πᾶς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες, τρυφῆ μᾶλλον εἰσιν ἡμῖν, ἢ κατάπληξις. Πρὸς ταῦτα ἔβριζε, ἀπέλπει, ποίει πᾶν ἔτι οὐκ ἂν ἢ δουλομένη σοι, τῆς ἐξουσίας ἀπόλαυε. Ἀκουέτω ταῦτα καὶ βασιλεὺς: ὡς ἡμᾶς τε οὐχ αἰρήσεις, οὐδὲ πείσεις, συνθέσθαι εἰ ἀσεβεία, κἂν ἀπειλῆς χαλεπώτερα...

Μετὰ ταῦτα αὐτὸν τῷ βασιλεὶ προσελθόντα, ὡς εἶχε τάχους. Ἐπτήμεθα, βασιλεῦ, εἶπεν, τοῦ τῆσδε προσβεδλημένου τῆς Ἐκκλησίας. Κρείττων ἀπειλῶν ὁ ἀνήρ, λόγῳ στερρότερος παρθοῦς ἰσχυρότερος...

Ἐξ οἷς, ἑαυτοῦ καταγνόντα τὸν βασιλέα, καὶ τῶν ἐγκωμίων τοῦ ἀνδρὸς ἡττηθέντα (θαυμάζει γὰρ ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιος), μήτε διάζεσθαι καλεῖσθαι».

τόλμησε γὰρ προσβάλλει τὸ Βασίλειο μὲ θαρραλίζουσα γλώσσα, ἀκούσε ἀπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου τὴ φράση «ἐθεασάμεθα καὶ Δημοσθένην ἀγγράμματον» καθὼς καὶ τίς συστάσεις του μπροστὰ σὲ πολλοὺς ἄρχοντες, γὰ φροντίζει μόνον γιὰ τὰ κυροκείμενα τῶν φαγητῶν καὶ γὰ ἀφήσει σὲ ἄλλους τὴ λύση τῶν δογματικῶν προβλημάτων⁶.

Μία ἄλλη περίπτωση ἀναμέτρησης τοῦ Βασιλείου πρὸς τὴν κοσμικὴ ἐξουσία, ὡς πρὸς τὸ πῶς πρέπει γὰ συμπεριφερθεῖ ὁ ἴδιος ἀπέναντι στὴν κοσμικὴ ἐξουσία, εἶναι ὅταν πῆρε ἐντολὴ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Οὐάλη γὰ μεταθεῖ στὴ Μικρὴ Ἀρμενία γὰ διεγείρει τὸ ζῆλο τοῦ κλήρου, πού εἶχε πέσει σὲ ἀδράνεια καὶ ἀδιαφορία καὶ γὰ πληρώσει μὲ ἱερεῖς πολλὰ κενὰ πού ὑπῆρχαν στὴν περιοχὴ αὐτῆ.

Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ ἦταν γιὰ τὸ Βασίλειο στὸ στοίχεο του. Ὅστος ἦταν μὴ ἐντολὴ πού προσερχόταν ἀπὸ ἓνα αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος καταδίωκε τοὺς Ὀρθοδόξους Ἐπισκόπους.

Σὲ τέτοια ὅμως περίπτωσι, γιὰ τὴν ἀγάθε ὁ Βασιλείος; Ἡ ἀπάντησι εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἡ περιοχὴ στὴν ὁποία ἀποστελόταν ὁ Βασιλείος ἀνήκε στὴν πνευματικὴ δικαιοδοσίαι τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Καισάρειας καὶ ἐπομένως δὲ μπορούσε ὁ Βασιλείος γὰ ἀδιαφορήσει γιὰ τὴν πνευματικὴ κατάστασι μᾶς περιοχῆς γιὰ τὴν ὁποία ἦταν ὑπεύθυνος.

Ἐκτὸς αὐτοῦ, ὁ Βασιλείος νόμιζε ὅτι μὲ τὸ γὰ ἀποδεχθεῖ τὴν ἀποστολὴ αὐτῆ, θὰ ἀποκοῦσε τὴν εὐνοια τοῦ αὐτοκράτορα καὶ θὰ μείωνε ἔτσι τὴ μακρινὴ ἐχθρότητά του ἐναντίον τῶν Ὀρθοδόξων.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ χαρακτῆρα του ὁ Βασιλείος ἀποφευγε τίς μετωπικῆς συγκρούσεις μὲ τὴν κοσμικὴ ἐξουσία. Προσπαθοῦσε γὰ εἶναι γαμιμόφρων ἀπέναντι στὴ βασιλικὴ ἐξουσία, μέχρι τοῦ σημείου ὅμως πού δὲν δλάπτονταν τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅλη του ἡ συμπεριφορὰ ἀπέναντι στὴν κοσμικὴ ἐξουσία εἶχε ὡς κριτήριον τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας. Τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιμετώπισε ὁ Βασιλείος τὴν ἀποστολὴ του, τὸν ἐκθέτει σὲ μὴ Ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν κόμη Τερέντιο⁷.

Νὰ πῶς βλέπει ὁ Βασιλείος τὴν ἀποστολὴ πού τοῦ ἀνατέθηκε, ἢ ὁποία δὲν εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία, γιὰ

6. Γρηγ. Θεολόγου, Λόγος 43, 52, 53, Σωκράτη, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία 4, 2, Σωζομένου, Ἐκκλ. Ἱστορία 6, 16, Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστορία 4, 19.

7. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 99, P.G. 32, 193 A.

«Πάνυ πολλὴν σπουδὴν ἐνστησάμενος πειθαρχῆσαι μερικῶς γοῦν καὶ τῷ βασιλικῷ προστάγματι καὶ τῷ φιλικῷ τῆς σῆς τιμωότητος γράμματι, οὐκ ἐγὼ πάντα λόγον καὶ πᾶσαν γέμειν ὀρθῆς προαίρεσως καὶ ἀγαθῆς διανοίας πεπίστευκα, εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὴν προθυμίαν οὐκ ἐπετρέπη».

ἡ ἀντίδραση τοῦ κλήρου ἦταν πολὺ μεγάλη. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἄλλωστε καὶ δὲν ἀνάλαβε ἄλλη παρόμοια ἀποστολή. «Πῶς σὺν ἦν δυνατόν μοι, τιμιωτάτη κεφαλῇ, ποιῆσαι τι τῶν προσσεταγμένων, καὶ δοῦναι Ἐπισκόπους τῇ Ἀρμενίᾳ; οὔτε πρὸς με τοῦ κοινοῦ τῆς φροντίδος διατεθέντος, παρ' οὗ ἐγὼ προσεδόκων τοὺς ἐπιτηδίου ἀνδρᾶς εὐρήσειν, διὰ τὸ εἶναι ἐν τῇ παροικίᾳ αὐτοῦ καὶ εὐλαβεῖς, καὶ συνετοὺς, καὶ τῆς γλώττης ἐμπείρους, καὶ τὰ λοιπὰ ιδιώματα τοῦ Ἔθνους ἐπισταμένους; ὧν εἰδὼς τὰ ὀνόματα, ἐκὼν σιωπήσομαι, ἵνα μὴ τι ἐμπόδιον γένηται πρὸς τὸ ἐν ἐτέρῳ γοῦν χρόνῳ χρησιμευθῆναι τὴν Ἀρμενίαν»⁸.

* * *

Ὁ Βασίλειος διαμαρτυρόταν συνέχεια γιὰ τοὺς θάρεις φόρους ποὺ ἐπέβαλλε τὸ κράτος στοὺς πολίτες καὶ γιὰ τὶς καταχρήσεις τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας σὲ βάρος τῶν πολιτῶν.

Ἰδιαιτέρη μέριμνα ἔδειχνε γιὰ τοὺς δυστυχισμένους καὶ ἀπόκληρους τῆς ζωῆς, τὰ προβλήματα τῶν ὁποίων προσπαθοῦσε νὰ κάνει γνωστὰ στὴν πολιτεία, γιὰ νὰ ληφθεῖ μέριμνα γι' αὐτούς.

Ὅταν δὲν τὸ κατόρθωνε, καὶ ἦταν τὶς περισσότερες φορές, προσπαθοῦσε νὰ τοὺς περιθάλψει μόνος του.

Ἔτσι δημιούργησε τὴ γνωστὴ Βασιλειάδα, συγκρότημα ἀπὸ εὐαγγέλιον, ὅπου εὗρισκαν ἀνακούφιση ἐκατοντάδες ἄνθρωποι ποὺ ἀναξιοπαθοῦσαν, ὄχι θέβαια μόνον χριστιανοὶ ἀλλὰ καὶ ἔθνηκοί.

Τὰ ἔξοδα λειτουργίας τῆς Βασιλειάδας ἐξασφάλιζε ὁ Βασίλειος ἀπὸ δωρεὰς εὐπόρων χριστιανῶν φίλων του, ἀπὸ τὴ χρηστὴ ἐκμετάλλευση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ ἀπὸ προσωπικὴ ἐργασία ἀφοσιωμένων χριστιανῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

Ὅταν ἡ Καππαδοκία χωρίστηκε σὲ δύο ἐπαρχίες καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς χριστιανούς τῆς Καισάρειας, ἰδιαιτέρως ἐπίσημα πρόσωπα, μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὴν Καισάρεια στὴν ἀρχικὴ πρωτεύουσα τῆς δεύτερης ἐπαρχίας, μικρὴ πόλιν Ποδοῦδον γιὰ νὰ διαμορφωθεῖ στὴν κωμόπολη αὐτὴ ἰθύνουσα τάξη⁹, ἀργότερα δὲ ζητήθηκαν περισσότεροι φόροι γιὰ τὴν ὑπὲρ τῶν δύο ἐπαρχιῶν ἀντὶ τῆς ἀρχικῆς μιᾶς, ὁ Βασίλειος ὕψωσε τὴ φωνή του ἐναντίον τῶν Ρωμαίων ἀρχόντων καὶ τοὺς εἶπε:

«Καὶ τοι ἔγωγε καὶ αὐτοῦ τούτου ἔνεκεν ἐδεόμην σοι συγελεῖν, καὶ δοῦναι γνώμην... εἰπεῖν μετὰ παρηγορίας τῆς σῆς μήτοι νομίζω αὐτοὺς δύο κεκτῆσθαι ἀντὶ μιᾶς ἐπαρχίας. Οὐ μὲν γὰρ ἐξ ἄλλης τινὸς Οἰκουμέ-

νης ἐπεισῆγαγον τὴν ἐτέραν ἀλλὰ παραπλήσιόν τι πεποιήμασιν, ὡσπερ ἂν εἴ τις ἵππον ἢ βοῦν κεκτημένος, εἴτω διχῆ διελὼν, δύο νομίζω ἔχειν ἐνός ἄντι· οὔτε γὰρ δύο ἐποίησε, καὶ τὸν ἕνα διέφθειρεν εἰπεῖν δὲ καὶ τοῖς παραδυναστεύουσι, μὴ τοῦτον αὔξει τὸν τρόπον τὴν βασιλείαν, σὺ γὰρ ἐν ἀριθμῷ εἶναι τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἐν τοῖς πράγμασιν»¹⁰.

Δηλαδή: Ἀπατάσθε ἂν νομίζετε ὅτι χωρίζοντας τὴν Καππαδοκία στὰ δύο, θὰ ἔχετε δύο ἐπαρχίες ἀντὶ μιᾶς. Γιατὶ δὲ μπορεῖτε νὰ μεταφέρετε καὶ τὴ γῆ μαζί. Μοιάζετε σὰν κάποιος ποὺ ἔχει ἕνα ἄλογο ἢ ἕνα βόδι καὶ θέλει νὰ τὰ κόψει στὴ μέση γιὰ νὰ ἔχει δύο ἄλογα ἢ δύο βόδια. Τὸ μόνον ποὺ θὰ πετύχει θὰ εἶναι νὰ χάσει καὶ τὸ ἕνα ποὺ ἔχει. Πρέπει νὰ μάθουν αὐτοὶ ποὺ κατέχουν τὴν ἐξουσία, ὅτι μὲ τέτοιους τρόπους δὲν ἐκισχύεται ἡ αὐτοκρατορία. Γιατὶ ἡ δύναμη δὲ θρίσκεται στοὺς θεωρητικὸς ἀριθμοὺς τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ στὶς πραγματικὲς δυνάμεις.

Μιὰ ἄλλη ἀντίθεση - διαμαρτυρία τοῦ Βασιλείου πρὸς τὶς Ρωμαϊκὲς ἀρχές εἶναι αὐτὴ ποὺ διατύπωσε γιὰ τὴ συνήθειά τους νὰ ἐπιβάλλουν στοὺς διὰδικους πολίτες τὸν ὄρκον.

«Οὐ παύομεθα κατὰ πᾶσαν σύνοδον διαμαρτυρομενοι, καὶ ἰδίᾳ ἐν ταῖς συντυχίαις περὶ τῶν αὐτῶν διαλεγόμενοι, ὥστε τοὺς ὄρκους ἐπὶ τοῖς δημοσίοις τελῆμασι μὴ ἐπάγεσθαι παρὰ τῶν ἀπαιτητῶν τοῖς ἀγροίκοις. Λειπόμενον ἦν καὶ διὰ τοῦ γράμματος περὶ τῶν αὐτῶν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων διαμαρτυρασθαι, ὅτι προσήκει παύσασθαι ὑμᾶς τὸν θάνατον ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων ἐπάγοντας, καὶ ἄλλους ἐπινοῆσαι τινὰς τρόπους τῶν ἀπατησῶν. Ταῦτα πρὸς σὲ γράφομεν, οὐχ ὡς σοῦ δεαμένου τῆς ἐκ τῶν λόγων παρακλήσεως (οἴσθητε γὰρ ἔχετε τὰς περὶ τὸ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον ἀφορμάς), ἀλλ' ἵνα διὰ σοῦ πάντες οἱ ἀνεχόμενοι σου διδαχθῶσι μὴ παροργίζωσιν τὸ Ἅγιον, μηδὲ ἀπηγορευμένον πρᾶγμα τῆς πονηρᾶς συνήθειᾳ εἰς ἀδιαφορίαν κατάγειν... ὄψονται οἱ ἀπειθοῦντες»¹¹. Ἀρνεῖται δηλαδή ὁ λοκληρωτικὴ τὴ χρησιμοποίηση τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ καὶ προτρέπει τοὺς ἀρμόδιους νὰ θροῦν ἄλλο τρόπο πιστοποίησης τῆς ἀλήθειας. Θὰ πρέπει νὰ μάθουν οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ παροργίζωσιν τὸ Θεό, γιὰ αὐτοὶ ποὺ δὲ θὰ συμμορφωθοῦν θὰ τιμωρηθοῦν.

Γιὰ τοὺς θάρεις φόρους ποὺ ἐπέβαλλε τὸ κράτος στοὺς κατοίκους τῆς Ταυριδάς ποὺ ἐργάζονταν στὰ ὀ-

8. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 99, P.G. 32, 195 A.

9. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 74, πρὸς Μαρτινιανόν, P.G. 32, 169 A.

10. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 74, πρὸς Μαρτινιανόν, P.G. 32, 169 B.

11. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 85, P.G. 32, 178 A.

ρυχεία, ὁ Βασίλειος διαμαρτυρήθηκε στὶς ἀρχές ὡς ἐξῆς: «Ἐἴ τις σὺν καὶ παρὰ τῶν μικρῶν ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἐκτεθρίας ἰσχύς, παρακλήθητι, θαυμασιώτατε, φιλανθρώπῳ ναύματι ἐλευσινή ἀγροικία τὴν σωτηρίαν χαρίσασθαι, καὶ τοῖς τὸν Ταῦρον οἰκοῦσι τὸν σιδηροφόρον φορητὴν προσάξει γενέσθαι τὴν τοῦ σιδηροσυντέλειαν ὡς μὴ εἰς ἅπαξ αὐτοὺς ἐκτριβῆναι, ἀλλὰ διαρκῆ αὐτῶν εἶναι τὴν ὑπηρεσίαν τοῖς δημοσίοις οὐ μάλιστα πάντων μᾶλλον τῇ ἀξιαγαστῆ σου φιλανθρωπία πεπεισόμεθα»¹².

Δηλαδή: Μὴ βάζετε τόσο βαρεῖς φόρους στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, γιατί θὰ ἀποκάμουν ἀμέσως. Ἄφήστε τους καὶ μακροπρόθεσμα θὰ ἐξυπηρετήσουν τὸ κράτος.

Ἄλλὰ καὶ πόσα ἄλλα διαδήματα δὲν ἔκανε ὁ Βασίλειος πρὸς τὶς Ρωμαϊκὲς ἀρχές, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καταδειχναται τὸ βαθὺ αἶσθημα ἀλληλεγγύης πρὸς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντες, τόσο τοὺς χριστιανούς, ὅσο καὶ τοὺς ἐθνικούς.

Εἰσηγείται π.χ. στὶς ἀρχές νὰ ἐξαίρουνται οἱ φτωχοὶ ἀπὸ τοὺς φόρους, καθὼς καὶ ἡ περιουσία τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή ἡ γῆ πρὸς καλλιέργει, γιατί ἡ Ἐκκλησία συντηρῶντας τοὺς φτωχοὺς, ἐπιτελεῖ ἔργο κοινωνικό, τὸ ὁποῖο δὲ μπορεῖ νὰ ἀγγοῖ τὸ κράτος. «Τούτῳ καταξίωσον, περὶ ὧν ἀναφέρει τῇ κοσμιότητι σου, δοῦναι καὶ λόγου παρρησίαν, καὶ περὶ ὧν διαβεβαιούται προσχεῖν ἵνα ἀπὸ γούν τοῦ νῦν δυνηθῇ ἡ Ἐκκλησία ἑαυτὴν ἀναλαβεῖν, καὶ τῆς πολυκεφάλου ταύτης ὕδρας ἀπαλλαγῆναι. Τοιαύτη γὰρ ἡ τῶν πτωχῶν κτήσις, ὥστε αἰεὶ ἡμᾶς ζητῆσαι τὸν ὑποδεχόμενον αὐτήν, διὰ τὸ προσαναλίσκειν μᾶλλον τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τινα καρπὸν ἔχειν ἀπὸ τῶν κτημάτων»¹³.

Ἄγαπητοὶ Κύριοι,

Ἡ μικρὴ καὶ συνοπτικὴ ἀναφορά μας σήμερα σ' ἓνα θέμα πρὸς ὅπως προαναφέραμε δὲν ἀπασχόλησε μόνο τὸ Μ. Βασίλειο, εὐνόητο εἶναι νὰ μὴ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ αὐτοδοξοῦμε ὅτι τὸ ἐξαγνήσαμε.

Ἀπλούστατα μᾶς δόθηκε ἡ δυνατότητα νὰ σταχυολογήσουμε μερικὲς περιπτώσεις καὶ μὲ βάση αὐτὲς νὰ δώσουμε, ὅσο μᾶς τὸ ἐπέτρεπε ὁ χρόνος καὶ οἱ δυνάμεις μας, δείγματα τοῦ ὅτι ὁ Μ. Βασίλειος δὲν ὑπῆρξε μόνο μεγάλος θεωρητικὸς μὰ καὶ στὴν οὐσία, ὅχι μόνο γιατί χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τοὺς σύγχρονους του ἱστορικούς «ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀγὴρ τῆς πράξεως», ἀλλὰ καὶ γιατί δούλωσε τὸν ἑαυτό του στὴν ἔμπρακτὴ ἀπόδειξη τῆς θυσιαστικῆς ἀγάπης, πρὸς μετουσιώθηκε καὶ ἐκ-

φράσθηκε σ' ὅλη τὴ ζωὴ του ὡς ἀφοβία στὶς ἀπειλὲς καὶ στοὺς κινδύνους, ὡς θαθεῖα συναντίληψη τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων καὶ τῶν ἀνθρώπινων συναισθημάτων, ἀνησυχῶν καὶ ἀναγκῶν, ὡς ἀντίδραση στὴ διακφορά καὶ τὴν ἀδικία, ὡς ἀντίθεση στὸ κατεστημένο.

Οἱ θέσεις του στὸ θέμα πρὸς διαπραγματευθήκαμε δὲν ὑπῆρξαν θεωρητικὲς τοποθετήσεις κενὲς περιεχομένου, ἀλλὰ οὐσιαστικὲς ἐνέργειες, πολλὲς ἀπὸ τίς ὁποῖες τοῦ δημούργησαν προβλήματα.

Οἱ ἐπεμβάσεις του δὲν προέρχονταν ἀπὸ παποκαίσαρικές του ἀντιλήψεις, ἢ ἀνάμειξη του στὰ πολιτικὰ πράγματα γιὰ προσπόριση ἰδιοτελῶν ἐπιδιώξεων, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα τῆς πεποιθῆσής του στὴν ἀνάγκη ὑπαρξῆς μιᾶς κοινωνικῆς δομημένης στὰ πλαίσια καὶ στὰ μέτρα τῶν χριστιανικῶν ἐπιταγῶν καὶ ἀντιλήψεων.

Γιατί τόσο ὁ Μ. Βασίλειος ὅσο καὶ οἱ ἄλλοι δύο μέληροτοι ποταμοὶ τῆς σοφίας, κατὰ τὸν ὑμνογράφο τῆς Ἐκκλησίας μας, ἔταξαν ὡς κύριο μέλημα καὶ σκοπὸ τῆς ζωῆς τους τὴ μέριμνα καὶ φροντίδα τοῦ ποιμνίου τους, τὴν ἀντίληψη καὶ θεραπεία τῶν ἀναγκῶν του, τὴν ἀνακάλυψη τοῦ πόνου καὶ τὴν ἀνακούφιση ἀπ' αὐτόν, τὴν ἐφαρμογὴ στὴν πράξη τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν.

Ἡ ἀντιπαράθεση καὶ ἀντιπαράταξή τους στὴν κοσμικὴ ἐξουσία, ἄλλοτε παρακλητικὰ καὶ ἄλλοτε δυναμικὰ, καὶ ἡ ἐπέμβασή τους σὲ κάθε ἀδικητὴ πράξη τῶν ἀρχόντων τοῦ καιροῦ τους, ὅπως διαφαίνεται στὸ ἔργο τους, προέρχονταν ἀπὸ τὴν πεποίθησή τους, ὅτι τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία πρέπει νὰ κυβερνᾷ ὁ νόμος τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης, πρὸς πατάσσει τὸν ἐγωϊσμό καὶ τὴν ἀλαζονεία τῶν προνομιστῶν τῆς ζωῆς καὶ συνενώνει τοὺς ἀνθρώπους στὴν ἀδελφότητα πρὸς ἀξιώνει ὁ Θεὸς τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἐκφράζω τὴν εὐχὴ νὰ προσπαθήσουμε καὶ ἐμεῖς νὰ γίνουμε ἐραστὲς τῶν λόγων καὶ τῆς καθόλου ζωῆς τους, γιὰ νὰ ἀποθεῖ ἀποδοτικὸς καὶ καρποφόρος ὁ λόγος πρὸς καθιέρωση τὸν κοινὸ ἐφορτισμὸ τῆς μνήμης τους, καταξιωμένου αἰῶνας τώρα στὶς συνειδήσεις καὶ στὶς ψυχὲς μας.

(Τέλος)

Ἄρχμ. ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΒΑΡΛΑΣ

Μιχαὴλ Γαλανοῦ
«ΒΙΟΙ ΑΓΙΩΝ»

Κυκλοφοροῦν καὶ οἱ δώδεκα τόμοι ἀπὸ τὸ μνημειῶδες ἔργο τοῦ μεγάλου συγγραφέως. Ἄλθηνό θησαύρισμα γιὰ κάθε διδασκάλου. Ἐκδόσι τρίτη, Ἀποστολικῆς Διακονίας.

12. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 110, P.G. 32, 203 B.

13. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 285, P.G. 32, 425 A.

Η ΘΕΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΥΣΤΙΚΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου, ὡς προσωπικὸν γεγονός, συντελούμενον εἰς τὰ μύχια αὐτοῦ ψυχικὰ βάθη διὰ τῆς θεοποιουῦ Χάριτος τοῦ ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ, παραμένει κατ' οὐσίαν ἄρρητος, μὴ δυναμένη διὰ ἀφηγήσεων νὰ γίνῃ κατανοητή. «Οὐδαμοῦ περὶ θεώσεως ἀναγράφει τεθαρρηκάμεν»¹, ποτὲ δὲν ἐπεχειρήσαμεν διὰ τὴν θέωσιν νὰ γράψωμεν, λέγει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς. «Ὅ,τι γνωρίζομεν διὰ τὸ θέμα ἐκ τῆς Πατερικῆς Γραμματείας εἶναι ἀπὸ περιστασιακὰς μελέτας καὶ οὐχὶ ἀπὸ εἰδικὰς. Καὶ δὴ ἀναφέρονται εἰς τὴν πορείαν ἡμῶν πρὸς τὰ ἄνω, ἦτοι εἰς τὴν ὁδὸν τῆς θεώσεως καὶ ὄχι εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν αὐτῆς. Μάλιστα δέ, ὅλα τὰ Πατερικὰ σχετικὰ κείμενα δὲν ἐγράφησαν ἀπὸ ἐπιθυμίαν τῶν ἰδίων Πατέρων νὰ φανερώσουν τὰ προσωπικά των μετὰ τὴν θέωσιν βιώματα, ἀλλὰ κατόπιν ἐπιμόνων παρακλήσεων καὶ προτροπῶν ἄλλων, κυρίως τῶν μαθητῶν, διὰ κοινὴν τῶν χριστιανῶν ὠφέλειαν. Ἡ Θέωσις, μερικὴ πάντοτε εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, εἶναι ἐν μυστικῶν μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἡγιασμένης ψυχῆς. Τὴν Θέωσιν βιώνει ὁ καθείς, παραδιδόμενος εἰς μίαν εἰδικὴν θρησκευτικὴν ἐμπειρίαν μᾶλλον, ἢ μελετῶν αὐτὴν θεωρητικῶς.

Συνεπῶς, ὅ,τι οἱ Μυστικοὶ Πατέρες θεωροῦν ἀδύνατον νὰ περιγράψουν, δὲν θὰ τολμήσωμεν ἡμεῖς σήμερον νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ δὴ εἰς ὀλίγα λεπτά τῆς ὥρας. Δι' αὐτὸ ὁ λόγος δὲν θὰ στραφῇ εἰς τὴν «ἀνάλυσιν τῆς ἀρρήτου οὐσίας τῆς θεώσεως», ἀλλὰ εἰς τὴν δυνατὴν παράθεσιν τῶν πνευματικῶν ἐκείνων βιωμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἀρχίζει ἡ Θέωσις καὶ ἐν συνεχείᾳ αὕτη ἀναπτύσσεται καὶ τελειοῦται. Ἄλλωστε, νομίζω, αὐτὸ κυρίως ἐνδιαφέρει.

Πρὶν δὲ χωρῆσω εἰς τὸ θέμα, ὀφείλω νὰ κάνω προτίστως ὠρισμένας διευκρινίσεις.

* Ἡ παρῶσα διάλεξις ἐδόθη τὴν 26ην Μαΐου 1990 εἰς τὴν «Ἐταιρείαν τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ», ἐθγενῆ προσαλήσει τοῦ Διοικητικοῦ αὐτῆς Συμβουλίου. Προστέθησαν δὲ ὀλίγα πατερικὰ χωρία, τὰ ὁποῖα παρελείφθησαν κατὰ τὴν ἐμιλίαν, ἐλλείψει χρόνου.

1. Ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, «ὕπερ ἡσυχάζοντων», P.G. 44, 3, 1, 32.

1ον. Ὁ ὅρος εἰς τὸ θέμα «Μυστικοὶ Θεολόγοι» ἐκφράζει μίαν συγκεκριμένην θεολογικὴν καὶ θρησκευτικὴν πνευματικότητα. Ὁ κάθε λόγος, ἀναφερόμενος εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἢ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν Αὐτῆς εἰς τὸν κόσμον, ἢ εἰς τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι μυστηριακός, ἢ μυστικός. Οἱ Θεολόγοι δὲ συγγραφεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἡσχολήθησαν ἰδιαίτερος μετὰ τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας καὶ τῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν σχέσει μετὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ τὴν Θεῖαν Ἐνσάρκωσιν τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν Μυστικοὶ Θεολόγοι καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὰ συγγράμματά των ἔχουν ἔντονον μεταφυσικὴν καὶ μυστηριακὴν ἀναζήτησιν. Ἐπομένως, ἡ ἀναφορὰ τούτων εἰς τὸν τίτλον δὲν σημαίνει τι τὸ ἰδιάζον, ἀλλ' εἶναι ἡ θεολογικὴ ἐκείνη πραγματικότης, ἡ ὁποία ἐγγίζει αὐτὴν ταύτην τὴν καρδίαν τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας καὶ τοῦ Ὁρθοδόξου βιώματος.

2ον. Τὸ θέμα εἶναι θεολογικῶς εὐρύτατον καὶ διὰ νὰ μὴ μακρύνῃ ἡ μελέτη δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς λεπτομερείας, τὰς ὁποίας θεωρῶ δεδομένας καὶ γνωστὰς εἰς τὴν θρησκευτικὴν σας γνῶσιν. Δι' αὐτὸ κεφάλαια, καίτοι μετῴνος σημασίας διὰ τὸ θέμα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐχρηάζοντο εἰδικὴν ἀνάπτυξιν, θ' ἀναφεροῦν ἀπλῶς ἐπιγραμματικῶς.

3ον. Τέλος, τὸ θέμα «Ἡ Θέωσις τοῦ ἀνθρώπου», καίτοι ἡγεῖ παραδόξως εἰς τὴν ἀκοὴν ἀπὸ τὴν χλιαρότητα τοῦ ὀρθοδόξου βιώματος τῆς ἐποχῆς, ὅμως ἔχει σήμερον ἐπίκαιρον σημασίαν. Διότι ὁ ἀνθρώπος τοῦ 20οῦ αἰῶνος, μετὰ τὴν ἐξουσίαν του εἰς τὴν γῆν καὶ τὸ σύμπαν ὅλον, ἀποκτᾷ ὅλο καὶ ζωηροτέραν ἐμπειρίαν τῆς θείας του προσελεύσεως καὶ τοῦ θείου του προσορισμοῦ, πού ὀλοκληροῦται καὶ καταξιοῦται μόνον μέσα εἰς τὴν φωτοχυσίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ εἰς τὴν μακαριότητα τῆς Θεώσεως.

1. ΑΝΑΦΟΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ «ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΚΑΘ' ΟΜΟΙΩΣΙΝ» ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Ἡ περὶ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου διδασκαλία τῶν Ἑλλήνων Μυστικῶν Πατέρων βασίζεται ἐπὶ τῶν ἐξῆς:

Πρῶτον εἰς τὴν «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν»² δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, δεύτερον εἰς τὴν Ἐνανθρώπησιν τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τρίτον εἰς τὴν βεβαιότητα τῆς ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ.

Ἀναλύοντες τὸ «κατ' εἰκόνα», ἀποδίδομεν εἰς αὐτὸ πλῆθος σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δωρεῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐπλούτισεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. «Καὶ ἦν ὁ Ἀδὰμ ὁ πρῶτος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πλασθεὶς ἄνθρωπος εἰκὼν θεότευκτος πασῶν χαρίτων ἀνάπλεων»³, «ἐπόπτῃς δὲ τῆς αἰσθητῆς κτίσεως καὶ μύστης», κατὰ τὸν Ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον. Εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» δὲ εὐρίσκεται ἡ δυνατότης τῆς θεώσεως. Τοῦτο ἀναπτυσσόμενον καὶ τελειούμενον διὰ συνεχῶν ἀναβάσεων πρὸς τὸν Ἀγαθὸν Θεόν, θὰ ἔφθανεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ποθητὴν θέωσιν. Ἄλλ' ἡ πτώσις ἀνέκοψεν τὴν φορὰν τῶν πρωτοπλάστων καὶ ἀντὶ τὴν ὁδεύουν πρὸς τὴν θέωσιν καὶ τὴν ἀθανασία, ὁδεύουν πρὸς τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον, τὸν τε σωματικὸν καὶ τὸν πνευματικόν.

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, κάμων οὐχὶ ὀρθὴν χρῆσιν τοῦ «αὐτεξουσίου» του καὶ τῶν θείων χαρισμάτων, δι' ὧν ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, δὲν ἐπέτυχεν τὴν θέωσιν. Ἄλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθεὶς εἰς τὴν ὑπαρξίν του αὐτὸς προορισμὸς, παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἡ Πρόνοια καὶ ἡ Κρίσις τοῦ Θεοῦ, ἡ «ἐπὶ θεώσει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως γεγονυῖα βουλή τοῦ Θεοῦ»⁴, ὡς καὶ ἡ κάθε Αὐτοῦ Ἀπόφασις εἰς τὸν αἰῶνα μένει, κατὰ τὴν Π. Διαθήκην. Ἔτσι ἡ Παντοδυναμία καὶ ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν ἀδαμιαίαν ἀποτυχίαν, δὲν ἥλλαξεν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν τελικὴν κατάληξιν τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι ἡ θέωσις, ἀλλ' ὠκονόμησεν ἄλλην πορείαν καὶ ὁδόν. Εἰς τὸ δράμα, πού διανοίγεται εἰς τὸν κόσμον, αἰτία τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων, ὁ Δημιουργὸς ἐφεῦρε τὴν οἰκονομίαν τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου Αὐτοῦ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γεννηθέντος ἐκ τῆς Θεοτόκου Μαρίας, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον.

Τὴν Δ' Κυριακὴν τοῦ Τριωδίου, ἴτοι τὴν Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς, ἐορτάζομεν τὴν μνήμην τοῦ ἀπολεσθέντος Παραδείσου καὶ τῆς ἐξορίας τῶν πρωτοπλάστων ἐκ τοῦ Κήπου τῆς Ἐδέμ. Ἡ πτώσις τοῦ Ἀδὰμ εἶναι κεφάλαιον πίστεως.

Ἡ πτώσις ἔφερε εἰς τὸν ἄνθρωπον μίαν νέαν κατάστασιν. Πρῶτον μὲν τὸν χωρισμὸν του ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ δεύτερον νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὸν

θάνατον. Τοῦτο, τὸ δεύτερον, εἶναι φυσικὸν ἐπακόλουθον τοῦ πρώτου. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος εὐρέθη ἐν ἀγνοίᾳ του ἐγγὺς τῆς ἀνυπαρξίας. Αὕτη ἡ νέα του ζωὴ, ἡ νέα του κατάσταση, ἡ μετὰ τὴν πτῶσιν, εἶναι παρ-εἰσακτος εἰς τὸν κόσμον καὶ τὴν φύσιν, δημιουργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ «καλῶς λίαν». Ἡ φύσις δὲ ὅλη, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, συνωδίνει καὶ συστενάζει μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τῆς πτώσεως, ἀναμένουσα καὶ αὕτη, ὡς καὶ ὁ ἄνθρωπος, τὴν λύτρωσιν ἀπὸ τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον.

Ὁ ἄνθρωπος, μετὰ τὴν πτῶσιν, ζῶν μακρὰν τοῦ Θεοῦ καὶ χωρὶς τὴν ζωοποιὸν Αὐτοῦ δύναμιν καὶ χάριν, φθάνει εἰς τὰ ἄδυνα «τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀπογνωσεως» βάθη. Καὶ ἐνῶ ἐπλάσθη διὰ τὴν θέωσιν καὶ τὴν ἀθανασία, καταλήγει εἰς τὸν θάνατον. Συνειδητοποιεῖ δὲ τὴν τραγικὴν του κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἔφερε ἡ πτώσις καὶ ἡ μετὰ ταῦτα ἁμαρτία, ἀλλ' εἶναι ἀνῆμπορος, ν' ἀνακόπη ὁ ἴδιος τὴν φορὰν του πρὸς τὴν ἠθικὴν ἐξαχρείωσιν. «Ταῖς ληστροκαῖς ἐφόδοις περιπεσοῦσα ψυχὴ μου, δεινῶς τετραυμάτισαι, ἐξ οἰκειῶν πταισμάτων», ἀναφέρει ἐν λειτουργικῶν κείμενον.

Μετὰ τὴν πτῶσιν ἀρχίζει ἡ πορεία ἡμῶν πρὸς τὰ ἄνω, μία πορεία δραματικὴ, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία, διὰ τὴν ἐπανάκτησιν τοῦ ἀπολεσθέντος Παραδείσου καὶ τὴν οἰκειώσιν καὶ πάλιν τῆς Θείας Δόξης.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΠΑΥΛΟΣ ΑΘΑΝΑΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Στὴ σειρὰ «Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΣΑΣ ΠΑΙ-
ΔΑΚΙΑ» κυκλοφόρησαν πρόσφατα σὲ τετραχρω-
μία καὶ τὰ τεύχη:

- ★ Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ
- ★ Η ΒΑΠΤΙΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
- ★ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ ΓΕΝΝΗΣΑΡΕΤ

ἔτοιμάζεται τὸ τεύχος:

- ★ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ (Α' καὶ Β').

2. Γέν. 1,27.

3. Φιλοκαλία τῶν Ἱ. Νηπιτικῶν, τ. Α', Ἀθήναι 1974.
Ἔκδ. Παπαδ., σελ. 18.

4. Ψαλμ. 32, 11.

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ*

1. Τί εἶναι Ἀνατολή καὶ τί εἶναι Δύση.

Μελετώντας τὸ θέμα αὐτὸ πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ ἐξετάσουμε τί ἀκριβῶς ἐννοοῦμε ὅταν λέμε Ἀνατολή καὶ Δύση. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰτὶ συνήθως χρησιμοποιοῦμε τοὺς ὅρους αὐτοὺς περισσότερο γεωγραφικά. Ὅμως οἱ ὅροι Ἀνατολή καὶ Δύση δὲν εἶναι ἀπλῶς γεωγραφικοί, ἀλλὰ αὐτοὶ ποὺ συνιστοῦν καὶ διαγράφουν ἕναν ἰδιαίτερο τρόπο καὶ μιὰ ἰδιαίτερη στάση ζωῆς. «Γίνεται φανερὸ στὶς μέρες μας, περισσότερο ἀπὸ προηγούμενες ἐποχές, ὅτι ὁ ὅρος «Δύση» καὶ «δυτικὸς ἄνθρωπος», σημαίνει μιὰ ἀφετηριακὴ ἀνθρώπινη στάση ἀπέναντι στὸν κόσμον καὶ στὴν ἱστορία»⁵. Ἔτσι ἀπὸ τὴν στάση ποὺ λαμβάνουμε ἀπέναντι στὸν Θεό, τὸν ἄνθρωπον, τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου, τὸν θάνατον καὶ τὴν ζωὴν, τὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, τὸν πολιτισμὸν, τὴν ψυχαγωγία, τὴν πολιτικὴν κλπ. δείχνουμε κατὰ πόσον εἴμαστε ἀνατολικοὶ ἢ δυτικοί.

Θὰ μπορούσαμε νὰ χρησιμοποιήσουμε ἕνα παράδειγμα γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ ἐμφανεστερό. Κατὰ τὸν DANIELU ἕνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν δυτικὸν ἄνθρωπον εἶναι ὅτι «προτάσσει πάντοτε τὴν πρακτικὴν χρησιμότητα σ' ὅποιοδήποτε θέμα τὸν ἀπασχολήσει». Γενικά, ὑπάρχει μιὰ διαφορετικὴ στάση ἀπέναντι στὸν κόσμον καὶ τὰ ἀντικείμενα ἐκ μέρους τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνα, τοῦ Ρωμαίου καὶ τοῦ δυτικοῦ. Τὸν Ἕλληνα τὸν ἀπασχολοῦσε τὸ ὄντολογικὸ πρόβλημα κάθε πράγματος, προσπαθοῦσε νὰ δῆ πίσω ἀπὸ τὰ ὄντα τὸν λόγον τῶν ὄντων καὶ ρωτοῦσε «τί εἶναι αὐτὸ ποὺ τὸ κάνει νὰ εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶναι, ὅπως εἶναι καὶ δὲν εἶναι κάτι ἄλλο». Ὁ Ἕλληνας πάντοτε ἀναζητοῦσε νὰ βρῇ τὸν λόγον ὑπάρξεως τῶν ὄντων. Ὁ Ἑβραῖος στὴν θεὰ τοῦ κόσμου εἶχε κατὰ βάση μιὰ διαφορετικὴ στάση. Δὲν μπορούσε νὰ βρῇ τὸν λόγον τῶν ὄντων, ἀλλὰ ποιὸς δημιούργησε τὰ ὄντα, γι' αὐτὸ πάντοτε κατέληγε στὸν Δημιουργὸ Θεόν. Τὸ πρόβλημα ποὺ τὸν ἐνδιέφερε περισσότερο ἦταν τὸ θεολογικόν. Ὁ δυτικὸς ἄνθρωπος, ὅπως λέγαμε προηγουμένως, ἐξετάζει κυρίως τὴν χρῆσιν κάθε ἀντικειμένου, κάθε πράγματος. Ὁ λόγος τοῦ εἶναι κάθε ἀντικειμένου «δὲν εἶναι στὴν φύσιν του, εἶναι στὴν χρῆσιν του». «Ἀκόμη καὶ ὁ Θεὸς προσεγγίζεται μὲ τὸ ἐρώτημα, ἐὰν μᾶς εἶναι χρήσιμος

ἢ ὄχι. Ἡ προσευχὴ ποὺ δὲν ἔχει κάποιο ἀποτέλεσμα εἴτε μέσα στὴν ψυχὴ μου, εἴτε στὴν ζωὴ μου εἶναι ἄνευ νοήματος. Σημασία ἔχει πάντοτε, λοιπόν, ἡ ἀναζητήση τῶν πρακτικῶν συνεπειῶν»⁶.

Ἀπὸ τὸ παράδειγμα αὐτὸ φαίνεται ὅτι διαφορετικὴ εἶναι ἡ στάση ποὺ λαμβάνουν οἱ ἄνθρωποι ἀπέναντι στὸν Θεόν, τὴν δημιουργία, τὴν κοινωνία, τὴν ψυχαγωγία, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν διαφορετικὴν στάση χαρακτηρίζεται ἂν εἶναι δυτικὸς ἢ ὀρθόδοξος. Ἐπομένως οἱ ὅροι αὐτοὶ δυτικὸς καὶ ἀνατολικὸς δὲν ἐρμηνεύονται ἀπὸ τὴν γεωγραφικὴν τους πλευρά, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν στάση ζωῆς καὶ τὸν τρόπο συμπεριφορᾶς.

Αὐτὸς ὁ ἰδιαίτερος τρόπος ζωῆς, ἡ ἰδιαίτερότητα κάθε παραδόσεως φαίνεται σὲ μερικὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα θὰ ἐπικεντρώσουμε τὴν προσοχὴν μας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ γίνῃ περισσότερο κατανοητὸ τὸ θέμα, ἀλλὰ νὰ φανῇ καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν Παραδόσεων.

α) Κέντρο τῆς ὀρθόδοξης ἀνατολῆς ἦταν ἀνεκάθεν τὸ χωριόν, ἡ κομόπολη, τὸ νησί. Ὑπῆρξε δηλαδὴ ἀληθινὴ ἀποκέντρωση ποὺ διέσωζε βασικὰ στοιχεῖα ἀνθρωπισμοῦ. Ἡ κοινότητα συναντᾶται καὶ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἀλλὰ κυρίως φαίνεται «ὅτι τὸ κοινοτικὸ σύστημα, ποὺ λειτουργοῦσε στὴν βυζαντινὴν περίοδο, διατηρήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε στὴ δουλεία, μέσα στὰ εὐρύτερα τώρα πλαίσια τῆς ὀθωμανικῆς κοινοτικῆς διάρθρωσης, ποὺ ἴσως ὅμως ὀφειλόταν σὲ βυζαντινὴ ἐπίδραση»⁷.

Ἡ μελέτη τῆς Τουρκοκρατίας μᾶς δίνει πολλὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν γνώσιν τοῦ κοινοτισμοῦ ποὺ διατηρεῖ καὶ διαφυλάσσει τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου καὶ δίδει τὶς δυνατότητες νὰ ἀναπτυχθοῦν οἱ διαπροσωπικὲς σχέσεις. Σημαντικὴ ἀναδείχθηκε γιὰ τὸ Γένος «ἡ πολιτικὴ ὀργάνωσις στὸ χῶρον τῆς μικροκοινωνίας, τῆς κοινότητος. Τὸ ρωμαϊκὸν μιλῆτι μὲ τὸ νὰ ἀφεθεῖ σὲ αὐτόνομη πορεία καὶ ἀνάπτυξιν, βρῆκε τὴν πολιτικὴν πραγμάτωσίν του στὸ θεσμὸν τῆς κοινότητος. Ἡ κοινοτικὴ ὀργάνωσις ἐξασφάλισε ὑποτυπώδη πολιτικὴν ζωὴν, ποὺ ἀποδείχθηκε στὴν πράξιν ἢ συνέχειαν τοῦ Γένους στὸν κοινωνικὸν χῶρον. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως, ἐπέτρεψε τὴν συσσωμάτωσιν, συναδέλφωσιν καὶ ἀλληλοβοήθειαν

6. Ἰω. Ζηζιούλα, νδν Μητροπολίτου Περγᾶμου Ἰωάννου, Δυτικὴ θεολογία, πολυγραφημέναις σημειώσεις, 1976, σελ. 3-9.

7. π. Γεωργίου Μεταλληνού, Τουρκοκρατία, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1988, σελ. 115.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 166 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 5 τεύχους.

5. Χρήστου Γιανναρά, Ὁρθόδοξια καὶ Δύση, ἡ θεολογία στὴν Ἑλλάδα σήμερα, ἐκδ. «ΑΘΗΝΑ» 1972, σελ. 13.

ἄλλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων μὲ θαυμαστά ἀποτελέσματα»⁸.

Ἀντίθετα στὴν Δύση, ὅπως ἀναπτύχθηκε κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Μεσαίωνα, κέντρο ἦταν ἡ ἀστική κοινωνία καὶ μάλιστα ἡ βιομηχανοποιημένη πολιτεία, μὲ τὰ ποικίλα προβλήματα. Ἀντὶ τοῦ χωριοῦ, τῆς κομποπόλεως, τῆς μικρᾶς κοινότητος μὲ ἰδιαίτερη ὀργάνωση καὶ ἐξουσία, ἐπικρατεῖ περισσότερο ἡ ἀπρόσωπη πολιτεία. Σήμερα μποροῦμε κάπως νὰ καταλάβουμε τὴν διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀνατολῆς καὶ δύσεως στὸ σημεῖο αὐτό, ἂν δοῦμε τὴν διαφορὰ μεταξὺ τῆς μεγαλουπόλεως καὶ τῆς ἐπαρχίας. Καὶ πάλιν δὲν ὑπάρχουν καθαρὰ στοιχεῖα, γὰρ καὶ στὴν ἐπαρχία δὲν ἔχει ἀναπτυχθῆ ὁ κοινοτισμός, ὅπως ὑπῆρχε στὸ Βυζάντιο καὶ τὴν Τουρκοκρατία.

6) Κέντρο τῆς κοινότητος ἦταν ἡ Ἐκκλησία, ἡ Ἐνορία, τὸ Μοναστήρι, ὁ Ἱερός Ναός. «Ὁ Ἕλληνας, ὡς Ρωμῆος, ἔμαθε νὰ ζεῖ καὶ νὰ κινεῖται μέσα στὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα. Μὲ τὸ βάπτισμά του γίνεται μέλος αὐτοῦ τοῦ σώματος. Μὲ τὴν ἐπικράτηση μάλιστα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ὁ ὀρθόδοξος πιστὸς νιώθει ὡς νὰ γεννιέται μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἀφοῦ ἀπὸ τὸ βάπτισμα μέχρι τὸ θάνατο, ὅλη ἡ ζωὴ του ἀναπτύσσεται μέσα στὰ ἐκκλησιαστικὰ πλαίσια. Ἡ ἐνορία, πὺν τὰ ὄρια τῆς συνήθως συμπίπτουν μὲ τὰ ὄρια τοῦ χωριοῦ, εἶναι ὁ χῶρος, στὸν ὁποῖο διασώθηκε τὸ ὀρθόδοξο ἦθος, ὡς καθολικὴ στάση ζωῆς»⁹.

Σὲ ὅλη τὴ διαχρονικότητα τοῦ Γένους μας ἡ θρησκεία καὶ μάλιστα ἡ Ἐκκλησία ἀπετέλεσε τὸ κέντρο τῆς παραδόσεώς μας καὶ τὸ κέντρο τῆς ζωῆς. Ὁλὸς ὁ ἀνθρώπινος καὶ κοινωνικὸς βίος πλάθεται γύρω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, δηλαδὴ τὸν Ἱερό Ναὸ καὶ τὸ Μοναστήρι. Αὐτὰ εἶναι τὰ βασικὰ κέντρα ὄχι μόνον τοῦ θρησκευτικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, ὀλοκλήρου τοῦ τρόπου ζωῆς. Ἔχει γραφῆ χαρακτηριστικά: «τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά μας εἶναι λειτουργικά. Καὶ ἡ ἀγωγή, τὸ ἦθος, ἡ παιδεία μας εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἄξονας στὴν παράδοσι καὶ στὴν ζωὴ μας εἶναι ὁ Θεάνθρωπος. Τὸ κέντρο κάθε χωριοῦ ὁ ναός. Ὁλη ἡ ἐνορία, ὅλο τὸ χωριὸ μιὰ οἰκογένεια, μιὰ Ἐκκλησία. Γιορτές καὶ πανηγύρια οἱ γιορτές τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τὴν ἡμέρα τῶν ἑορτῶν τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἀργίες, οἱ γιορτές καὶ τὰ τραγοῦδια. Ἡ ψυχαγωγία σεμνή. Καὶ τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια, τὰ λόγια καὶ ὁ ἦχος σχετίζονται μὲ τὸν ἦχο (καὶ τὸ ἦθος) τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ

συχνὰ ὁ λαϊκὸς τραγουδιστὴς εἶναι καὶ ὁ ψάλτης τῆς Ἐκκλησίας»¹⁰.

Μελετώντας τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας βλέπουμε ὅλη αὐτὴν τὴν τοποθέτηση, δηλαδὴ ὅτι κέντρο τοῦ κοινοτικοῦ βίου εἶναι ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴν εὐρεία καὶ στενὴ ἔννοια τοῦ ὄρου. Στὸν ὑπόδουλο Ἕλληνισμό «κύτταρο τῆς συλλογικῆς δράσεως ἦταν ἡ ἐνορία-κοινότητα» οἱ κοινοτικὲς ἀρχές του ἀναδεικνύονταν μὲ ψηφοφορία καὶ εἶχαν ἐπικεφαλῆς τὸν ἐπιχώριο ἐπίσκοπο, δημιουργώντας ἔτσι τὴ γέφυρα ἀνάμεσα στὴ βυζαντινὴ μας παράδοσι, πὺν ἐκφραζόταν στὸ πολιτικο-εθνικὸ πεδίο μὲ τὴ Μεγάλῃ Ἰδέα, καὶ στὰ δημοκρατικὰ ιδεώδη τῆς δευτέρης πεντηκονταετίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ 19ου αἰώνα· συνάμα συνιστοῦσαν τὸ ἰδανικότερο, μὲ τὰ μέτρα πάντοτε τῆς ἐποχῆς, σύστημα αὐτοδιοικήσεως, — ἀνέφικτο πρότυπο ἀκόμη γιὰ τὴ σύγχρονη μας Ἑλλάδα. Ἡ πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ κεφαλή, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἐλεγόταν ἀπὸ μικτὴ συνέλευσι κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Ἀμόλυνη ἀπὸ ξενικὲς ἐπιρροές ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησία μπόρεσε, μολοντὶ ἐπιβίωνε σὲ ἀλλόθρησκῃ καὶ ἀπολυταρχικῃ χώρα, νὰ συστήσει ἕνα ἑλληνοκεντρικὸ κρατικὸ μόρφωμα μέσα στὸν κορμὸ τῆς ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας, νὰ εἰσαγάγει — ἔστω σὲ προδρομικὴ μορφή — τὴν ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας στὴν ὀργάνωση τοῦ πομινίου τῆς, νὰ τὸ συντηρήσει, ἀναπτύξει καὶ ἐτοιμάσει γιὰ τὴ μεγάλη ἐκείνη ὥρα τῆς Ἀνάστασης, πὺν ποιμένες καὶ ποιμανόμενοι ὀνειρευόνταν νὰ λειτουργήσουν καὶ νὰ λειτουργηθοῦν στὴν Ἁγία-Σοφία»¹¹. Ἡ Δημογεροντία ἀσχολεῖτο μὲ τὰ θέματα πὺν ἀπασχολοῦσαν τὴν κοινότητα, μὲ τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, μὲ τὴν ἀνέγερσι ναῶν, μὲ τὸν γάμο καὶ τὰ διαζύγια, καθὼς ἐπίσης εἶχε καὶ δικαστικὴ ἐξουσία¹².

Διασώζονται μερικοὶ Κανονισμοὶ πὺν ἔγιναν ἰδίως μετὰ τὸν Χάρτη Χάπτ-ι-Χουμαγιούν καὶ στοὺς ὁποίους φαίνεται ὅτι οἱ κοινότητες εἶχαν διοργανωθῆ μὲ κέντρο τὴν Ἐκκλησία. Ἰδιαίτερος θέλω νὰ μνημονεύσω τὸν κανονισμὸ τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος Βοδενῶν (1891), στὸν ὁποῖο φαίνεται ἡ παρουσία καὶ ἡ σπουδαιότητα τοῦ ἐκάστοτε Μητροπολίτου Βοδενῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ διοργάνωση τῆς Κοινότητος ἔχει ἐμποτισθῆ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν.

Σύμφωνα μὲ τὸν Κανονισμὸ ἡ Δημογεροντία προ-

8. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 113 - 114.

9. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 105.

10. Τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἡ παιδεία τοῦ Γένους μας, Κείμενο τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, Ἅγιον Ὅρος 1984, σελ. 27.

11. Χαρχλ. Παπαστάθη, Οἱ κανονισμοὶ τῶν Ὁρθ. Ἑλλην. Κοινοτήτων τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους καὶ τῆς διασπορᾶς, ἐκδ. οἶκος Ἀφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1984, σελ. 7.

12. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 11.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΡ. ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΠΛ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΣ (1934 — 7.11.1990)

(Ἐπικήδειες Ὁμιλίες)

Ἐντὶ τῆς χαρμοσύνου ἐκλογῆς σου εἰς τὴν ὑψηλότεραν ἀκαδημαϊκὴν βαθμίδα ποῦ ἀπὸ χρόνια εἰς τὴν συνειδησὶν ἔλων μας ἐδικαιούσο καὶ μόνον σὺ ὁ ἴδιος μὲ τὴν ὑπέρμετρον, ἀποκλειστικὴν διὰ τὸν ἑαυτὸν σου αὐστηρότητα ἀπέβαλες, κατώδυνοι σήμερα σὲ περιστοιχίζομεν διὰ γὰρ σὲ θρηνησόμεν, πεφιλημένε Συνάδελφε, πολύτιμε φίλε, ἀληθινὲ ἀδελφέ,

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡ. ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΕ.

Σήμερον δὲν εἰσηγοῦμαι καὶ πάλιν μὲ ἐνθουσιασμόν καὶ συγκίνησιν τὴν τελικὴν σου καταξίωσιν καὶ δὲν θὰ σὲ συνοδεύσω ἔμπλεος χαρᾶς εἰς τὴν αἴθουσαν συνεδριῶν διὰ τὴν πανηγυρικὴν ὑποδοχὴν ἐκ μέρους τῶν ἐκλεκτόρων σου μὲ τὰς ἐπευφημίας καὶ τὰ χειροκροτήματα τῶν Συναδελφῶν σου καὶ τῶν ἀγαπημένων σου Φοιτητῶν, ἀλλὰ σὲ θρηνηῶ καὶ μὲ τοὺς πτωχοὺς μου λόγους σὲ ἀποχαιρετῶ ἐκ μέρους τῆς Πανεπιστημιακῆς μας Οἰκογενείας καὶ τοῦ Τμήματός μας καὶ θὰ συνοδεύσω τὴν σεπτὴν σορὸν σου εἰς τὴν ὑπὸ γῆν ὑστάτην κατοικίαν σου ἐπ' ἐλπίδι Ἀναστάσεως καὶ «Ζωῆς αἰωνίου».

Ὁ λαμπρὸς οἰκογενειάρχης, ὁ ἔντιμος συνάδελφος, ὁ πιστὸς φίλος, ὁ ἀριστος ἐπιστήμων καὶ ἐξαιρετὸς ἐρευνητῆς, ὁ ἀνυπέροχτος διδάσκαλος, ὁ ὑπέροχος ἄνθρωπος ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΡ. ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ μετέστη ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα εἰς τὰ αἰώνια. Ἐμεῖς συνεχόμεθα ἀπὸ δδύγην ἐπὶ τῇ ἐκδημίᾳ του. Ἐκεῖνος δὲ

ἤδη ἀγάλλεται ὡς πολίτης τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

Εἰς τὰς 19 Ἰανουαρίου 1934 ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Κέρτεζη Καλαβρύτων ἀπὸ γονεῖς γεωργούς. Ἐκεῖ ἔτελείωσε τὸ Δημοτικὸ καὶ τὸ 1952 εἰς τὰ Καλάβρυτα τὸ Γυμνάσιον. Ἠκολούθησε ἡ εἰσοδὸς του εἰς τὴν Θεολογικὴν μας Σχολὴν ἀπ' ὅπου ὡς ἀριστοῦχος ἀπεφοίτησε τὸ 1956. «Ἐσπούδασα ἐργαζόμενος» ἀναφέρει λακωνικὰ εἰς τὸ λιτὸν ὑπόμνημά του πρὸς τὴν Σχολὴν, περικλείων εἰς τὰς δύο αὐτὰς λέξεις, τὴν ὀρφάνια, τὰς στερήσεις, τὰς κακουχίας καὶ τὸν μόχθον του, ἀλλὰ καὶ ἱερὸν πείσμα του γὰρ σπουδάσει εἰς βάθος τὴν θεολογίαν ὀπωσδήποτε.

Μετὰ τὴν 24μηνον στρατιωτικὴν του θητείαν ἔλαβε «κατ' ἐξαιρέσειν», λόγῳ ἐξαιρετικῆς ἐπιδόσεως, ἔπως σημειώνει κατὰ τὴν ἐκλογὴν του ὁ ἀείμνηστος Καθηγητῆς Νίκος Νησιώτης, ὑποτροφίαν διετή (1961 - 1963) διὰ τὸ GÖTTINGEN καὶ τὸ TÜBINGEN, τὰ δύο παγκοσμίως γνωστότερα ἐπιστημονικὰ κέντρα ἐρεύνης τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1963 διωρίσθη εἰς τὴν Μ. Ἐκπαίδευσιν. Τὸ 1969 μὲ τὴν λαμπρὰν διατριβὴν του «Ὁ Ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς χάριτος κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον» (σελ. 328) ἀνηγορεύθη παμφηφεὶ Διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τρία ἑξάμηνα (Μάρτιος 1970 - Αὐγούστος 1971) εἰς Βιέννην ὡς ὑπότροφος συνέχισε

ἐδρεῖται ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη ἢ ἀντιπρόσωπό του καὶ συνεδριάζει στὴν αἴθουσα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Ἡ ἐφορεία τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων προεδρεύεται καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη, καθὼς ἐπίσης ὅλα τὰ κτήματα τῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν παρεκκλησιῶν, τῶν Σχολείων καὶ τῶν ἄλλων ἰδρυμάτων διοικοῦνται ἀπὸ τὴν Ἐφορεία¹³.

Ἄν διαβάσῃ κανεὶς προσεκτικὰ τοὺς Κανονισμοὺς τῶν Δημογεροντιῶν, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι κέντρο ὅλης τῆς ζωῆς τῆς κοινότητος εἶναι ὁ Ἐπίσκοπος καὶ γενικὰ ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Δημογεροντία ἀσχολεῖται μὲ ὅλα

τὰ θέματα ποῦ ἀπασχολοῦν τὴν Κοινότητα. Ἡ λατρευτικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ εἶναι στενὰ συνδεδεμένες μεταξύ τους. Δὲν ὑπάρχει διάσπαση μεταξύ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἤθους καὶ τοῦ κοινωνικοῦ τρόπου ζωῆς. Ἡ κοινωνία διέρχεται μέσα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ διαποτίζει ὅλη τὴν κοινωνικὴν ζωὴ. Ἡ πολιτικὴ δὲν βιώνεται μὲ τὴν μορφὴν τοῦ κομματισμοῦ, ἀφοῦ ἄλλωστε ἡ λέξις πολιτικὴ δηλώνει τὴν ζωὴ τῆς πόλης.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΓΕΡΟΘΕΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
Ἱεροκέρυξ Ἀρχιεπίτης Ἀθηνῶν

13. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 325 καὶ ἐξῆς.

τὴν εἰδίκευσιν καὶ ἔρευνάν του εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν χῶρον τῆς Κ. Διαθήκης.

Ἵψηλῆς στάθμης ὑπηρεσίας ὡς Ἱεροκήρυξ καὶ Κατηχητής, προσέφερον ἐπὶ πολλὰ ἔτη μὲ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, παραλλήλως πρὸς τὴν διακονίαν του εἰς τὴν Μ. Ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν ἐξουθενωτικὴν ἐπιστημονικὴν του ἐργασίαν. Ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1971 μέχρις Ἰουνίου 1974 εἶχεν ἀποσπασθῆ εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Ἐκκλησιαστικῆς Παιδείας ὅπου πράγματι σημαντικὴ ὑπῆρξεν ἡ συμβολή του εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν προγραμμάτων καὶ ἐγχειριδίων. Μὲ τὴν περισπούδαστον διατριβὴν του «Τὸ πρόβλημα τοῦ ἱστορικοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐρμηνευτικῇ τῆς Κ. Διαθήκης ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Θεολογίας Κυρίλου τοῦ Ἀλε-

Ὁ ἀείμνηστος Κατηχητής Παν. Κ. Ἀνδριόπουλος.

ξανδρείας» (Ἀθῆναι 1975, σελ. 423) ἐξελέγη τὸ 1976 ὁμοφώνως ὑφηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς μας καὶ καθιερώθη ὡς ταλαντοῦχος ἔγκριτος Καινοδιαθηκολόγος. Ἀπὸ τοῦ 1976 μέχρι τοῦ 1978 ἐδίδαξε «Ἐρμηνευτικὴν» εἰς τὸ Πανεπιστήμιόν μας ὡς ἐλεύθερον μάθημα, ἐνῶ συνέχισε ἀδιακόπως τὴν ἐργασίαν του εἰς τὴν Μ. Ἐκπαίδευσιν, τὴν ὁποίαν κυριολεκτικῶς ἐλάμπρυνε ἡ ἐξαιρετικὴ σὲ ἐπιστημονικὴν συγκρότησιν γνήσια ὀρθόδοξος εἰς τὸ φρόνημα καὶ εἰς τὸ ἦθος καὶ εὐ-

ρυτάτη εἰς τοὺς πνευματικούς της ὀρίζοντες, πάντοτε δὲ σεμνὴ καὶ ἀθόρυβος ὅσο καὶ ἐπιβλητικὴ παρουσία του.

Οἱ πολλοὶ μαθηταὶ του εἰς τὰ Σχολεῖα, μὲ τελευταῖα τὸ Ζ' Λύκειον Ἀθηνῶν καὶ τὸ Ἀμερικανικὸ Κολλέγιον Θηλέων Ἀγ. Παρασκευῆς ἐνθυμοῦνται τὸν προσφιλεῖ, ὑπέροχον δάσκαλον, ἐνῶ οἱ Συνάδελφοί του ἐκεῖ, πού μαζί μας περιστοιχίζουσι τὸ σεπτὸν σκήνωμά σου, δὲ λησμονοῦν τὴν ἀπλότητά του, τὴν γλυκύτητά του, τὴν εὐπρέπειάν του, τὴν ψυχικὴν του εὐγένειαν, τὴν ἀρετὴν του, τὴν καταπλήσσοσαν εὐρυμάθειά του καὶ τὴν καταδεκτικότητά του. Ἡ ἐντιμότης καὶ ἡ εἰλικρίνειά του, τὸ ἀνεπιτήδευτον τῶν τρόπων, τῆς σκέψεως καὶ τῶν λόγων του, ἡ ἀφοπλίζουσα ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ καλωσύνη του, ἡ ἀνεξικακία καὶ ἡ μεγαλοθυμία του δὲν ἀφῆκαν ποτὲ περιθώρια, ὥστε νὰ τὸν θεωρήσῃ κανεὶς ὡς ἀντίπαλον.

Ἐποικοδομητικὴ πάντοτε ἡ χαρακτηριστικῶς ἀπερίφραστος καὶ ἐπὶ τῆς οὐσίας κριτικὴ του, ἐνίοτε ὀξεία, ἀλλὰ μὲ σοβαρὰν ἐπιχειρηματολογία, αὐστηρὰν λογικὴν θεμελίωσιν, ἀναμφισβήτητον καλοπιστίαν καὶ ἄδολα κίνητρα. Δὲν ἤθελε νὰ μειώσῃ, ἀλλὰ μόνον νὰ βοηθήσῃ πράγματι εἰς τὴν θελίωσιν. Ἐγνώριζε νὰ σιωπᾷ καὶ νὰ ἀκούῃ, νὰ διεισδύῃ, νὰ ἐξονυχίζῃ καὶ νὰ ἐλέγχῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ κατανοῇ, νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ συντρέχῃ μὲ γνήσια φιλάδελφα αἰσθήματα. Προθυμότητος νὰ βοηθήσῃ καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ μὲ ἄψογον διακριτικότητά καὶ ἀπόλυτον ἀνιδιοτέλειαν, ἐφήρμοζε μὲ πληρότητα τὴν Κυριακὴν ἐντολήν τῆς ἀγάπης. Ἀπηχθάνετο κάθε αὐτοπροβολὴν καὶ μάλιστα ἀπεθάρρυνε ὅσους ἤθελαν καὶ τὸν δίκαιον ἐπαιγόν του καὶ διέκοπτε ἀμέσως ὅσους ἐπιχειροῦσαν τὴν ἀναγνώρισιν. Ἐξαιρετικῶς συνεπὴς καὶ ὑπεύθυνος μὲ ὑποδειγματικὴν εὐσυνειδησίαν τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου του, ἐξοντωτικὴ ἐργατικότητά καὶ θαυμάτη φιλομάθεια, ὑπῆρξε ἀσυμβίβαστος εἰς τὰς ἀποφάσεις του καὶ ἐγνώριζε ἄριστα νὰ ἐκφράζῃ χωρὶς περιστροφὰς ὅσα ἀκριθῶς ἐσκέπτετο μὲ ἀφοπλίζουσαν εἰλικρίνειαν, μὲ σαφήνειαν, μὲ ἀπόλυτον ἀκρίθειαν, μὲ σοβαρότητα καὶ μάλιστα μὲ ἐκπληκτικὴν λακωνικότητα. Οἱ λόγοι του ἦσαν πλήρεις οὐσίας, διαυγέστατοι, θαυστόχαστοι καὶ ἄκρωτος λιτοί.

Τὸν Παναγιώτην Χρ. Ἀνδριόπουλον ἐγνώρισα καὶ μεγάλως ἐξετίμησα κατὰ τὴν διαδικασίαν κρίσεως τῆς Διδακτορικῆς του διατριβῆς. Δὲν θὰ λησμονήσω δὲ τὴν θαθεῖαν καὶ ἀρίστην ἐντύπωσιν πού ἀπεκόμισα κατὰ τὴν κρίσιν τῆς διατριβῆς του ἐπὶ ὑψηλείᾳ. Ὁμῶς ἡ ἔνταξις του εἰς τὴν Πανεπιστημιακὴν οἰκογένειαν ὀφείλεται εἰς τὸν καθηγητὴν τοῦ Συστηματικοῦ

κλάδου κ. Κων) νον Παπαπέτρου. Ἐκεῖνος μού ἐπέστησε τὴν προσοχὴν διὰ τὴν αὐταξίαν τοῦ ἐξαιρετικοῦ του ταλάντου ἀξιοποίησίν του.

Ἀπὸ τὸ 1978 ἢ τότε ἔδρα τῆς Βιβλικῆς Ἱστορίας καὶ Βιβλικῆς Θεολογίας κατὰ κυριολεξίαν ἠτύχησε νὰ ἔχη τὸν Παναγιώτην Χρ. Ἀνδριόπουλον ἐντεταλμένον ὑφηγητὴν τῆς. Ὡς ὁ ἀρμόδιος ἐν προκειμένῳ ὀφείλω νὰ διακηρύξω καὶ ἐδῶ σήμερα, ὅπως ἄλλωστε ὑπεγράμμισα πολλάκις εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, ὅτι ἡ παρουσία του πράγματι ἀνέδειξε καὶ ἐλάμπρυνεν τὴν Ἐδραν.

Ἐκτοτε συνεδέθημεν στενωῶς καὶ ὁ δεσμός αὐτός ὁ ἱερός δὲν καταλύεται ἀπὸ τὴν ἐκδημίαν του. Ἐκτοτε πρῶτον ὅσοι ἀπετέλουν τοὺς συνεργάτας τῆς ἔδρας καὶ ἀκολούθως ὅλα τὰ μέλη τῆς Θεολογικῆς Πανεπιστημιακῆς οἰκογενείας ἀνεκαλύψαμεν ὄχι μόνον τὸν ἐμβριθῆ ἐπιστήμονα, τὸν ἀνυπέροχον διδάσκαλον ἀλλὰ τὸν ἕξοχον ἄνθρωπον, τὸν τόσον ἀξιαγάπητον συναδέλφον, τὸν ἀνεκτίμητον συνεργάτην καὶ σοφὸν σύμβουλόν μας, μὲ τὸ ἄθωο καλόκαρδο χαμόγελο εἰς τὰ χεῖλη, τὴν ἐξαιρετικὴν φωτεινότητα καὶ καθαρότητα, ἀλλὰ καὶ γλυκύτητα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὴν ὠριμότητα, τὴν σοβαρότητα, τὴν συγκρότησιν, τὴν συνέπεια λόγων καὶ ἔργων, τὴν ἐξαιρετικὴν ἀρετήν, τὸ ἀνυπέροχον ἦθος. Εἶχα πάντοτε τὴν αἴσθησιν ὅτι εὐρίσκομαι ἐνώπιον γίγαντος μὲ περίδλημα παιδιοῦ.

Τὸ 1986 ὁ Παναγιώτης Χρ. Ἀνδριόπουλος δίδει ἐπὶ τέλους τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἐκλέκτοράς του νὰ τὸν ἐκλέξουν παμφηφεὶ καὶ πανηγυρικά Ἀναπληρωτὴν Καθηγητὴν. Ἰδοὺ πῶς καταλήγει ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τῆς τριμελοῦς ἐξ ἐιδικῶν ἐπιτροπῆς κρίσεώς του:

«Ὁ κ. Ἀνδριόπουλος ἐπιλέγει τὰ θέματα τῶν ἐργασιῶν του ἐκ τῶν θεμελιωδεστέρων, ἀλλὰ καὶ ἀκανθωδεστέρων τῆς Βιβλικῆς ἐπιστήμης, πράγμα πού προϋποθέτει ὄριμον ἐπιστήμονα καὶ δόκιμον ἐρευνητὴν. Ἡ ἐπιτροπὴ μου υἰοθετεῖ τὰ ἐξῆς συμπεράσματα τῆς εἰσηγητικῆς ἐκδόσεως τῆς 10ης Ἰουνίου 1983 περὶ αὐτοῦ:

«Διαθέτων ὡς συγγραφεὺς μεγάλην ἀφομοιωτικὴν δύναμιν καὶ ἀξιόλογον κριτικὴν ἱκανότητα, χαρακτηριστικὴν ἐπιστημονικὴν ἀκρίθειαν καὶ εὐσυνειδησίαν, πυκνότητα νοημάτων καὶ μεγάλην ἐκφραστικὴν εὐχέρειαν, διακρίνεται καὶ ὡς διδάσκαλος διὰ τὴν ἐμβριθεῖαν καὶ ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν θεμελίωσιν τῶν θεσεῶν του ἐπὶ τῶν συμπερασμάτων τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐρεῦνης, μάλιστα δὲ διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν σαφήνισιν καὶ ἐπαγωγικότητά του. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὸ ἐρευνητικὸν - συγγραφικὸν του ἔργον, οὕτω καὶ εἰς τὸ

διδακτικὸν του ἀποδεικνύεται βαθὺς γνώστης τῶν προβλημάτων τοῦ κλάδου του καὶ ἐπιλαμβάνεται τῶν καιριωτέρων καὶ δυσχερεστέρων τούτων μετ' ἐξαιρέτου ἐπιδόσεως. Ἡ ἐπιτυχὴς πάντοτε ἐκλογή τοῦ θεματολογίου του ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ του πλούτου συνοδεύεται ὑπὸ ἀρίστης διαρθρώσεως καὶ ἀρτίας δομῆς τοῦ γραπτοῦ καὶ τοῦ προφορικοῦ του λόγου. Συνδυάζων βάθος καὶ καθαρότητα συλλογισμῶν, εὐφράδειαν, ἀπλότητα καὶ πειθὴ κρατεῖ ἀδιάπτωτον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ τε ἀναγνώστου καὶ τοῦ ἀκροατοῦ του.

Ταῦτα πάντα τὰ ὑψηλὰ διαγονητικά, ἐπιστημονικά καὶ διδακτικά προσόντα τοῦ ὑποψηφίου συνυπάρχουν μετ' ἀνεπιτηδεύτου ὕψους, ἀνυποκρίτου ταπεινοφροσύνης καὶ σεμνότητος, ἀφοπλιζούσης καλωσύνης καὶ ἀγάπης πρὸς πάντας, προσηγείας καὶ πραότητος, πραγματικῆς εὐγενείας καὶ εὐπρεπείας, κοινωνικότητος καὶ συνεργατικότητος, καὶ δὴ ἀκεραιότητος χαρακτηριστοῦ καὶ γνησιότητος ἐξόχου ἦθους. Ἐντεῦθεν θεωροῦμεν τὸν κ. Π. Ἀνδριόπουλον λαμπρὸν πανεπιστημιακὸν διδάσκαλον, ὁ ὅποιος εὐλόγως ἀπολαύει γενικῶς θαθείας ἐκτιμήσεως μεταξὺ τῶν συναδέλφων του, ἰδιαιτέρας δὲ ἀναγνωρίσεως καὶ μεγάλης ἀγάπης μεταξὺ τῶν φοιτητῶν του, παρακολουθούντων πάντοτε ἀνελλιπῶς ἀπάσας τὰς παραδόσεις του».

Ἡ ἐπιτροπὴ μας εὐρίσκεται εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν ὁμοφώνως καὶ ἐκθύμως νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Γ. Σ. τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς τὴν ἐκλογήν τοῦ κ. Παν. Ἀνδριόπουλου ὡς ἀναπληρωτοῦ καθηγητοῦ μὲ τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὁ ὑποψήφιος δὲν εἶναι μόνον ὁ ἀριστος ἐπιστήμων, ὁ ὄριμος ἐρευνητὴς καὶ ὁ ὑποδειγματικὸς διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ ὁ λαμπρὸς συναδέλφος καὶ γνήσιος ἄνθρωπος.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 3ῃ Ὀκτωβρίου 1986

Ἡ Ἐπιτροπὴ

Καθηγητῆς Γεώργιος Ἀντ. Γαλίτης

Καθηγητῆς Νικόλαος Π. Μπρατσαιώτης

Ἀναπλ. Καθηγητῆς Ἰωάννης Παναγόπουλος».

Ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐκλογῆς του ἡ προσφορά του εἰς τὴν Σχολὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν του ἔρευναν φέρουν ἐκτυπον τὴν σφραγίδα τῆς αὐτοθυσίας. Αὐτοαναλύσεται εἰς τὴν διακονίαν τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης καὶ τῶν προσφιλῶν του φοιτητῶν. Οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν ἀναχαίτῃ εἰς αὐτὴν τὴν συγκλονιστικὴν χωρὶς φραγμοὺς αὐτοπροσφοράν. Ὅταν τὸ θερινὸν Ἐξάμηνον τοῦ 1989 ἐπισκέπτεται τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου, ὁ χρόνος του κατανέμεται μεταξὺ Σπουδαστηρίου καὶ Βιβλιοθήκης τοῦ COLLEGIUM

ŒCUMENICUM, όπου διαμείνει. Ἐργάζεται υπερανθρώπως ἡμέραν καὶ νύκτα. Μόνη ἀνάπαυλά του ἡ προσευχή καὶ ὁ Ἐκκλησιασμός. Ζεῖ ὡς ἀσθηρὸς ἀσκητής. Μὲ τὴν ἐπιστροφή του χαρίζει εἰς τὴν Θεολογικὴν Ἐπιστήμην τὴν σπουδαίαν, πρωτότυπο, ἐρμηνευτική του ἐργασία: «Τὸ κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης ὡς ἐρμηνευτικὴ ἀρχὴ στὸ ἐξηγητικὸ ἔργο Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου» (Ἀθήναι 1989), ποὺ συνδυάζει ἀριστουργηματικὰ τὴν ἐναρμόνισιν τῆς Βιβλικῆς καὶ Πατερικῆς Θεολογίας. Ἡ ἐκπληκτικὴ εἰς ἀριθμὸν παρουσία τῶν πατερικῶν κειμένων ἀποτελεῖ ἀψευδὴ μαρτυρίαν τοῦ πῶς εἰς τὴν πράξιν κατενόει ὁ πολὺς Παναγιώτης Χρ. Ἀνδριόπουλος τὴν ιδιότητα τοῦ Ὁρθόδοξου Θεολόγου, καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀνυπέροχτον ὑπόδειγμα ἐρεύνης καὶ θαθείας γνώσεως τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ τῆς Πατερικῆς Παραδόσεως.

Δὲν θέλει κἀν νὰ ἀκούσει τι περὶ τῆς ὑποψηφιότητός του διὰ τὴν ἐκλογὴν του εἰς τὴν τελευταίαν ἀκαδημαϊκὴν βαθμίδα. Ὅσα ὁ ὀμιλῶν καὶ ἄλλοι πολλοὶ συναδέλφοί του λέγουν περὶ τῆς ὠριμότητός του διὰ τὸ ἀξίωμα δὲν τὰ ἀκούει. Θέλει νὰ ὀλοκληρώσει τὴν ρηξικέλευστον ἐρευνάν του εἰς τὴν ἐπιστολήν τοῦ Ἰακώβου, ποὺ κυριολεκτικὰ τὸν συνέχει καὶ τὸν κατεσθθεῖ ὄχι μόνον ὄλον τὸν χρόνον του, ἀλλὰ καὶ ὄλην του τὴν ἰκμάδα. Ὁ μόχθος του δὲν ἔχει ὄρια, εἶναι συγκλονιστικός. Δὲν γνωρίζει τί σημαίνει καὶ αὐτὴ ἡ ἐλάχιστη ἀνάπαυσις. Ἐργάζεται μὲ ἔντασιν νυχθημερόν καὶ στερεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του καὶ αὐτὸ τὸ στοιχεῖωδες δικαίωμα τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων νὰ μπορῆ νὰ ἀπολαύσῃ τὰς οἰκογενειακάς του διακοπὰς μὲ τὴν συντροφίαν τῆς φιλάτης του καὶ ἀντάξιάς του συζύγου καὶ τῶν πολυαγαπημένων του δύο τέκνων. Ἡ πολύμοχθος πορεία τῆς ἐρεύνης καὶ συγγραφῆς του ἔχει τραγικὴν τὴν κατάληξιν. Τὸ τίμημα τῆς ὑψηλῆς στάθμης πνευματικῆς του ἐργασίας εἶναι θαυμάσιον. Αὐτὴ ἡ ζωὴ τοῦ ἐργάτου τοῦ πνεύματος. Ὁ Παναγιώτης Χρ. Ἀνδριόπουλος πίπτει κυριολεκτικῶς ἐπὶ τοῦ τελευταίου χειρογράφου τοῦ ἔργου του: «Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου στὴν Ἱστορίαν καὶ Θεολογίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης» ποὺ ἤδη μὲ τὴν φιλόστοργον εὐγενῆ φροντίδα κυρίως τοῦ νεωτέρου συναδέλφου κ. Νικολάου Ὀλυμπίου εὑρίσκειται στὸ τέλος τῆς ἐκτυπώσεώς του.

«Εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑπόισομεν;» λέγει ὁ Ἰώβ ἐν μέσῳ τῶν συμφορῶν του.

Δῶρον τοῦ Θεοῦ θαυμάσιον διὰ τὴν οἰκογένειάν του, τὴν Θεολογικὴν Σχολήν, δι' ὅλους ὅσοι τὸν συνή-

τησαν ὑπῆρξε ἡ παρουσία του καὶ μέγιστο πλῆγμα ἡ ἐκδημία του.

«Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ὀφειλάτο, ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο, Ἐἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον».

Ὁ Θεὸς μοῦ ἐπεφύλαξεν τὸ προνόμιον νὰ συνδεθῶ μὲ τὸν Παναγιώτην Χρ. Ἀνδριόπουλον στενωτάτα ἀπὸ τοῦ Φθινοπώρου τοῦ 1978. Πόσα πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἔκτοτε τοῦ ὀφείλω; Ἐθαύμαζα —καὶ ἀσφαλῶς ὄχι μόνον ἐγώ— τὸ μεγαλεῖον του, τὴν ἐντιμότητα, τὴν καθαρότητα, τὴν εὐθύτητά του, τὴν καλωσύνην, τὴν ἀνεξικακίαν, τὴν ἐσωτερικὴν εὐγένειάν του, τὴν εὐπρέπειαν καὶ ἀξιοπρέπειάν του, τὸ ἀκίδηλον, τὸ ἀπέριτον, τὸ δωρικόν τοῦ χαρακτήρος του, τὸ ὑψηλότατον ἦθος του, τὴν αὐθεντικότητα τῆς προσωπικότητός του, τὴν γνησιότητά του ὡς ἀνθρώπου. Ὁ Παναγιώτης Χρ. Ἀνδριόπουλος κατέλιπε τὸν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τοῦ γνησίου πνευματικοῦ ἀνθρώπου.

Ἐξαιρετικὰ προκισμένους εἰς διανοητικὰ χαρίσματα συνεδύαζε τὴν διονυχιστικὴν ἀνάλασιν μὲ τὴν συστηματικὴν σκέψιν καὶ κριτικὴν δεινότητα, τὸν ὑψηλὴν στοχασμὸν μὲ τὴν πρακτικότητα, τὴν ἐπιστημονικὴν ἐμβρίθειαν μὲ τὴν λιτότητα καὶ σαφήνειαν τῆς ἐκφράσεως, τὴν εὐφράδειαν καὶ τὴν μεταδοτικότητα. Ὑπῆρξε ἐκπληκτικὸς διδάσκαλος ποὺ κατεγοήτευε καὶ καθήλωνε τοὺς μαθητάς του καὶ τοὺς ἀγαπημένους του φοιτητάς. Ἐκαμάρωνα τὸν ἄκρατον ἐνθουσιασμὸν ποὺ ἐνέπνεε εἰς τοὺς φοιτητάς του. Ἡ συμμετοχὴ του εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἢ διοικητικὰ ὄργανα ὑπῆρξε πάντοτε ρηξικέλευθος. Λόγοι Σοφοῦ ἦσαν οἱ λόγοι του. Ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἀνεμόμενοι κατὰ τὰς συνεδριάσεις τί θὰ εἶπη ὁ Ἀνδριόπουλος. Καὶ τί ἐκστατικὸς νὰ ἀρθρώσω διὰ τὸ ψυχικόν του σθένος, ὅπως εἰς ὄλον του τὸ τραγικὸν μεγαλεῖον μας τὸ ἀπεκάλυψες κατὰ τὴν βραχείαν ἀσθένειάν σου. Ὅλα τὰ ἐγνώριζες καὶ ὅλα τὰ ὑπέμενες μὲ γενναϊότητα, καρτερία καὶ ἀκατάβλητον φρόνημα.

Κάποτε πρέπει αἱ λέξεις νὰ ἐπαναποκτήσουν τὸ πραγματικὸν τους νόημα: Ἡ Θεολογικὴ Οἰκογένεια, ἡ Πανεπιστημιακὴ Οἰκογένεια καὶ ὄχι μόνον ἡ προσωπικὴ του Οἰκογένεια, καὶ ὅλοι ἐμεῖς «ἐπτωχεύσαμεν».

Εἰς ὄλον του τὸν βίον ἠγωνίσθη τὸν δυσχερέστατον καλὸν καὶ ἐντιμὸν ἀγῶνα τοῦ πνεύματος παραλλήλως πρὸς τὴν βιοπάλην του. Ὅποιοδῆποτε δὲ ἀξίωμα πάντοτε κατ' ἀξίαν περιεβλήθη, πράγματι τὸ ἀνέδειξε καὶ δὲν τὸν ἀνέδειξε. Τὸ ἐτίμησε, τὸ ἀνεβάθμισε, τὸ ἐλάμπρυνε.

Ἦνας μεγάλος ἄνθρωπος ἔζησε καὶ πέρασε ἀνάμεσά μας.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡ. ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΕ, εἰς σέ ἀφορᾶ τό: «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται».

Ὁ Κύριος τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀναστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα ἀφιέρωσες τὸ περισπούδαστον λαμπρόν σου ἔργον: «Ἡ Ἑρμηνεία τῶν μαρτυριῶν τῆς Κ. Διαθήκης γιὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὴν σύγχρονη ἐποχὴ» (Ἀθῆναι 1986, σελ. 226), σέ ἐκάλεσε πλησίον Του, διὰ νὰ σέ ἀναπαύσῃ ἐκ τῶν κόπων σου καὶ νὰ σέ ἀμείψῃ διὰ τὸν πλήρη θυσιῶν ἀλλὰ καὶ πλήρη ἀρετῶν καὶ ὑψηλῶν πνευματικῶν κατορθωμάτων καὶ μεγάλων ἠθικῶν κατακτήσεων ἀθόρυβον βίον σου. Καὶ ἀκούεις ἤδη τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου, πού σέ προσκαλεῖ εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν: «Εὖ Δούλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ! Ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σέ καταστήσω: εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου».

Ἀγαπημένε Συνάδελφε, φίλε, ἀδελφέ μου Παναγιώτη, χαίρε!

Καθηγητῆς **ΝΙΚΟΛΑΟΣ Π. ΜΗΡΑΤΣΙΩΤΗΣ**

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Ἐκ μέρους τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἀείμνηστε Συνάδελφε,

Κωλυμένων, λόγω ἀναγκαστικῆς ἀπουσίας, τῶν προτιανικῶν ἀρχῶν, μοῦ ἀνετέθη ἡ ἐκπροσώπησή τους τὴν ἀποχαιρετιστήριον ὥρα τῆς ἐξόδου σου καὶ ἡ ἐξ ὀνόματος ἐκείνων καὶ ἀπόδοση στεφάνου στήν σοφίαν σου.

Μὲ αὐτὸ τὸ στέφανο, τὸ Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐπῆρες, διὰ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τὴν ἐναρκτήρια πανεπιστημιακὴ Παιδεία σου καὶ τὸ εἰμίσησες ὡς ἔξοχο μέλος τους, ἐκφράζει τὴν μεγάλην εὐγνωμοσύνην του γιὰ τὴν προσφορὰν σου καὶ τὴν βαθύτατην λύπην του γιὰ τὴν ἀπώλειά σου.

Ἐπὶ πρῶτες ὑποδειγματικὸς διδάσκαλος, συνδυάζων διδασκαλίαν καὶ συνεχήν ἔρευνα, ἐπιστήμην καὶ παιδείαν, ἦθος καὶ στοχασμὸν.

Εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ στερεὰ δομημένο καὶ τεκμηριωμένο συγγραφικὸν σου ἔργο θὰ τιμᾷ τὸ Πανεπιστήμιο καὶ ἡ σπουδαία παιδευτικὴ προσφορὰ σου θὰ καθοδηγῇ ἐπὶ μακρὸν τοὺς μαθητὲς σου.

Ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου σοῦ εὐχεται, Αἰωνία σου ἡ μνήμη!

Καθηγητῆς **ΗΛΙΑΣ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ**

Ἐκπρόσωπος τῆς Συγκλήτου
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐκ μέρους τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Ἀγαπητέ μου συνάδελφε καὶ συλλειτουργὲ τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας, συμφοιτητὴ καὶ φίλε, Παναγιώτη,

Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ περιβάλλει, σήμερα, τὸ σκήνωμά σου καὶ τοὺς οἰκείους σου, μὲ ἀπειρη ἀγάπη. Καὶ εἶναι ἀφόρητη, γιὰ τὸν Κοσμήτορά της, ἡ ὑποχρέωσις νὰ σέ ἀποχαιρετήσῃ ἐκ μέρους ὅλων χαιρετισμῶν τελευταίων!

Ἀδυνατεῖ νὰ δεχθῇ, ὅτι ὁ χαιρετισμὸς αὐτὸς ὁριθετεῖ τὸ τέλος τῶν καθημερινῶν πρόσχαρων καὶ διηρηθισμένων μὲ τὰ πνευματικὰ σου σχόλια χαιρετισμῶν.

Ἀδυνατοῦμε νὰ δεχθοῦμε ὅτι μία ἐπιστημονικὴ δρῶς τῆς Σχολῆς ἔπεσον — τόσον πρόωρα!

Μᾶς ἔχει συγκλονίσει τὸ κενό, πὸν ἀφήρεις μὲ τὴν ἀναχώρησή σου.

Οἱ συνάδελφοί σου, οἱ φοιτηταὶ σου, οἱ ἐργαζόμενοι στήν Διοίκηση τῆς Σχολῆς, οἱ φίλοι σου παρακολούθησαν καὶ προσευχηθήκαμε μὲ ἀγωνία γιὰ τὴν πορεία τῶν τελευταίων δραματικῶν ἐβδομάδων τῆς ζωῆς σου. Ὁ Θεός, μὲ τὶς ἄγνωστες καὶ γιὰ τοῦτο δύσκολες γιὰ μᾶς βουλές Του, ἐπέτρεψε τὴν ἀποδημίαν σου.

Ἐμεῖς, ὅλα τὰ μέλη τῆς Σχολῆς καὶ ὅλοι ὅσοι σέ ἀγαποῦν, θὰ διατηρήσουμε τὴν μνήμη σου θὰ τιμήσουμε τὸ σπουδαῖον ἔργο σου θὰ συμπαρασταθοῦμε μὲ τὶς δυνάμεις μας σιὸς οἰκείους σου, πὸν τόσο ἀγάπησες.

Τὸ δάφνινο τοῦτο στεφάνι, πὸν ἐκ μέρους τῆς περισέμνου Σχολῆς καταθέτω, εἶναι στεφάνι δόξας γιὰ τὸ ἔργο σου καὶ αἴνου γιὰ τὴν προσφορὰ σου. Ἀλλὰ καὶ σύμβολο μιᾶς ἄλλης δόξας, πὸν τὴν ἀξίζεις.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, ἀδελφέ Παναγιώτη!

Ἀναπαύου ἐν εἰρήνῃ.

ΗΛΙΑΣ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κοσμήτωρ Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν

Ἐκ μέρους τοῦ Θεολογικοῦ Τμήματος.

Ὁ πρῶτος καὶ φιλάδελφος, ὁ ἐκλεκτὸς καὶ θεοφιλής, ὁ ἀφοσιωμένος στὴ διακονία του συνάδελφος

Παν. Ἀνδριόπουλος «ἐξέλιπε τῆς συγγενείας ἡμῶν» καὶ μετέστη πρὸς τὴν «αὐτόθεν ζωὴν, τὴν μακραίωνα καὶ μακαρίαν, τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν».

Τὸ Τμήμα Θεολογίας ἐκφράζει δι' ἐμοῦ τὴν ἀνθρώπινη δόνη του, τὸ ἄλλογος του γιὰ τὴν ἀποστέρηση ἐνὸς λαμπροῦ ἀνθρώπου, ἐνὸς ἐπιλέκτου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας ἐργάτου. Ἐνῶ ὅμως ὅλοι ἡμεῖς οἱ συναδέλφοι του δὲν μπορούμε νὰ παρέλθωμεν «ἀδακρυτὸν» τὴν μνήμην τοῦ σεμνοῦ συναδέλφου, συνέχει τὴν ὑπαρξή μας ἢ θεβαιότης διὸ ὁ ἀείμνητος Παναγ. Ἀνδριόπουλος μετέχει ἤδη εἰς τὰ κρείσσου καὶ τιμιώτερα. Ὁ Θεὸς τῆς ζωῆς τὸν ὁποῖο ἀγάπησε καὶ διακόνησε ἄς ἀναπαύῃ τὴν ψυχὴ του!

Ὅσο γιὰ μᾶς τοὺς ἀπολειπομένους ὁ λόγος τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, σὺν ὁποῖο ἀφιέρωσε τοὺς τελευταίους μῆνες τῆς ἐπιγείου ζωῆς του ὁ μακαριστὸς Παναγιώτης, ἃς εἶναι λόγος ἐλπίδος: «Μακροθυμήσατε, ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου. Ἴδου ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ ἕως λάβῃ πρῶτιμον καὶ ὄπιμον. Μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίζετε τὰς καρδίας ὑμῶν, διὸ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἤγγικεν» (5, 7-8).

Ἀγαπητέ μας ἀδελφὲ Παναγιώτη σὲ ἀποχαιρετοῦμε μ' ὅλη μας τὴν ἀγάπη!

Ἡ μνήμη σου ἃς εἶναι αἰωνία!

Καθηγητὴς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΚΟΥΤΕΡΗΣ
Πρόεδρος τοῦ Θεολογικοῦ Τμήματος

Ἐκ μέρους τῶν Φοιτητῶν.

Ἀγαπημένε μας Καθηγητή!

Πρέπει νὰ σ' ἀποχαιρετήσουμε λέει σήμερα, ἡμεῖς οἱ φοιτητὲς Σου. Πρέπει νὰ Σοῦ ποῦμε τὸ στεγνὸ τὸ γειά. Πρέπει νὰ συνηθίσουμε μὲ τὴν ἰδέα διὸ ὁ ξεστός, ὁ γλυκὸς ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὸ κομπρὸ παρουσιαστικὸ, ὁ σοφὸς ὁ Δάσκαλος δὲ θὰ ξαναπαρεῖ τὴ γνώριμη θέση του σὺν ἔδρα σ' ἀμφιθέατρο, πὼς δὲ θὰ τὸν ξαναδοῦμε σὸ Τμήμα, νὰ ῥχεται ἐκεῖ πίσω, ἐκεῖ πὸν καθόμαστε ἡμεῖς τὰ παιδιά του, νὰ μᾶς πειράζει καὶ νὰ γελᾷ ἀπῶο παιδὶ κι ὁ ἴδιος μαζί μας καὶ νὰ μᾶς κοιτᾷ μ' ἐκεῖνα τὰ ἀπίθανα, τὰ τόσο ἐκφραστικὰ μάτια! Καὶ νὰ παίρνει τὴ θέση του μετὰ, ἀνάμεσα στοὺς συναδέλφους του κι διαν μιλά νὰ ῥναι πάντα τόσο χαριτωμένος μὰ καὶ τόσο τειράγωνα λογικὸς.

Πρέπει νὰ καταλάβουμε λέει, πὼς σὶς ἐπόμενες ἐξιαστικὲς δὲ θὰ πᾶμε νὰ δώσουμε προφορικὰ σὸ Γραφεῖο Σου, ἐκεῖ σὺν Ἰο ὄροφο, πὼς δὲ θὰ ξανα-

τικρῶσουμε τὸ δίκαιο ἐξιαστικὸ, πὼς δὲ θὰ ῥθουμε νὰ ἀποδέσουμε σὲ Σένα τὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὰ ξενύχια μας, πὼς δὲ θὰ ξαναγιώσουμε τὸ μοναδικὸ τρόπο, πὸν ἐσὺ ἤξερες, νὰ ἐξαφανίζεις σὸ λεπτὸ τὴν ἀγωνία καὶ τὸ ἄγχος μας, πὼς δὲ θὰ ξανακούσουμε ἡμεῖς οἱ ἀδιάβαστοι ἐκείνη τὴν παιγνιδιάρικη φωνὴ νὰ μᾶς διώχνει καὶ νὰ μᾶς ξανακαλεῖ συνάμα γιὰ μιὰ δευτέρη καὶ τρίτη ἐνκαιρία...

Δὲ θὰ ῥναι δίπλα μας ὁ Ἐπιστήμονας καὶ ὁ Ἐρευνητὴς πὸν σήκωνε ὅμως αὐτὸ τὸ ὑπέροχο κεφάλι ἀπὸ τὶς στίβες τὰ διβλία καὶ τὶς σημειώσεις γιὰ ν' ἀκούσει τὸ ὁποιοδήποτε πρόβλημά μας καὶ νὰ πεῖ τὸν καλὸ του λόγο.

Ἀγαπημένε μας Δάσκαλε!

Ἐφυγες γρήγορα! Ἐφυγες καὶ προλάβουμε νὰ πάρουμε τόσα λίγα ἀπὸ τὶς ἀπειρες γνώσεις Σου, προλάβουμε νὰ χαροῦμε τόσο λίγο τὴν παρουσία Σου. Δὲν προλάβουμε νὰ Σοῦ δείξουμε πόσο πολὺν Σ' ἀγαπούσαμε, δὲν προλάβουμε νὰ Σοῦ δείξουμε τὸ σεβασμὸ πὸν Σοῦ ἔπρεπε.

Ὅμως Ἐσὺ πρόλαβες! Πρόλαβες νὰ δείξεις σὲ μᾶς τοὺς ἀδριανοὺς θεολόγους καὶ παιδαγωγούς, τί σημαίνει πραγματικὸς Χριστιανός, ποιὸς εἶναι ὁ Ὁρθόδοξος Θεολόγος, τί θὰ πεῖ Καθηγητὴς, Πατέρας καὶ μεγάλος Ἀδελφὸς μαζί.

Μᾶς δίδαξες, ἀρκοῦσε ἢ Σεμνὴ Μορφή Σου γι' αὐτὸ, μᾶς δίδαξες σὲ καιροὺς πονηροὺς πὸν ἢ πίστη σὺν ἄνθρωπο σπανίζει γιὰ τὴν σπανίζουσα καὶ οἱ ἄνθρωποι, διὸ ναι ὁ ἀγῶνας ἀξίζει, διὸ ναι ἰδανικὰ ὑπάρχουν γιὰ τὴν ἡσυχία καὶ εἶσαι γιὰ μᾶς ἰδανικὸ καὶ πρότυπο.

Ἀγαπημένε μας Δάσκαλε!

Ἐμεῖς οἱ φοιτητὲς Σου, οἱ ἀδριανοὶ θεολόγοι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, δὲ σ' ἀποχαιρετοῦμε.

Μιὰ ὑπόχρηση Σοῦ δίνουμε μόνο. Νὰ προσπαθήσουμε νὰ Σοῦ μοιάσουμε τόσο δά, ν' ἀγωνιστοῦμε νὰ Σ' ἀνταμώσουμε ξανὰ κάποτε, ἐκεῖ πάνω, σὺν Ὁυρανὸ, σὺν Παράδεισο, σὶὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς!

Οἱ φοιτητὲς Σου.

Α. ΚΑΠΠΟΣ

Φοιτητὴς τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικὲς ἐπιταγὲς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος», νὰ σημειώνουν καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΔΙΑ ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
 Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
 ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
 Ἰωάννου Γενναδίου 14 (115 21)

Ἀριθ. Ε. Π. 621

Ἀθήναι τῆ 19ῃ Μαρτίου 1991

Πρὸς

Τὸν κ. Φαίδωνα Βεγλερῆν,
 Καθηγητὴν Παν/μίου Ἀθηνῶν - Δικηγόρον
 Ἐ ν τ α ὺ θ α

Κύριε Καθηγητά,

Ἐπειδὴ οἱ προσφυγόντες εἰς τὸ Σ.τ.Ε. Μητροπολίται κατὰ τῶν ἀποφάσεων ἐκπτώσεώς των τοῦ ἔτους 1974 ἐπέδωσαν, διὰ δικαστικοῦ ἐπιμελητοῦ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ἀντίγραφα τῶν ἐκδοθεισῶν ἀποφάσεων, μὲ παραγγελίας συμμορφώσεώς των πρὸς τὰς ἐκδοθείσας ἀποφάσεις, ἀπειλοῦντες εἰς περίπτωσιν μὴ συμμορφώσεως μὲ ποινικὰς καὶ ἀστικὰς συνεπειάς, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ὅπως, ὡς πληρεξούσιος Δικηγόρος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε., γνωρίσητε εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τὴν ὑμετέραν γνώμην ἐπὶ τῶν κάτωθι:

1. Ποία εἶναι ἡ ὑποχρέωσις τῆς Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας συμμορφώσεως πρὸς τὰς ἐκδοθείσας ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε.;

2. Εὐστιαθεὶ ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν προσφυγόντων διὰ τῶν ἐκδοθεισῶν ἀποφάσεων «ἀποκατεσιτάθησαν αὐτοδικαίως» εἰς τοὺς θρόνους των καὶ συνεπῶς, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀποφάσεων εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ διοίκησις καὶ διαποιμάνσις τῶν Μητροπόλεων καὶ αὐτοὶ δικαιοῦνται ὡς ἐν ἐνεργείᾳ πλέον Μητροπολίται, νὰ μετέχουν τῶν Ὁργάνων Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας (Ἱεραρχία, Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος);

3. Εὐστιαθεὶ οἱ ἰσχυρισμοὶ των δι, μετὰ τὰς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε., οἱ ἀπὸ τοῦ 1974 ἐκλεγέντες εἰς τὰς κενωθείσας διὰ τῶν ἐκπτώσεων Μητροπόλεις Μητροπολίται (τῶν ὁποίων οὐτε αἱ ἐκλογαὶ ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας, οὐτε τὰ Π.Δ. ἀναγνωρίσεως καὶ καταστάσεως τούτων ἠκυρώθησαν) πρέπει νὰ κληθοῦν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας νὰ παραδώσουν τὰς Μητροπόλεις των εἰς τοὺς προσφυγόντας εἰς τὸ Σ.τ.Ε. Μητροπολίτας;

4. Εὐστιαθεὶ οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν προσφυγόντων εἰς τὸ Σ.τ.Ε. Μητροπολιτῶν δι ἡ ἐξακολούθησις, μετὰ τὰς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις, διοικήσεως τῶν Μητροπόλεων ὑπὸ τῶν, ἀπὸ τοῦ 1974, διαποιμάνοντων ταύτας Μητροπολιτῶν εἶναι παράνομος καί, ἐκ τοῦ λόγου τούτου, καὶ αἱ πράξεις των εἶναι ἄκυροι;

5. Εὐστιαθεὶ ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν προσφυγόντων δι οἱ, ἀπὸ τοῦ 1974, κατέχοντες τὰς Μητροπόλεις, δὲν δικαιοῦνται ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀκυρωτικῶν ἀποφάσεων νὰ μετέχουν εἰς τὰ Ὁρῶνα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, δημιουργουμένου ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, λόγου κακῆς συνθέσεως, συνεπαγομένου ἀκυρότητα τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων;

Τέλος, ὅ,τι ἕτερον, κατὰ τὴν γνώμην ὑμῶν, ἀναφέρεται εἰς τὸ περιεχόμενον καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας συμμορφώσεως πρὸς τὰς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, ἐπενχόμενοι ἐφ' ὑμᾶς καὶ τοῖς ἔργοις ὑμῶν δαφιλῆ τὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου, διατελοῦμεν μετ' εὐχῶν.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

Ἀθῆναι 31 Μαρτίου 1991

Πρὸς

τὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Μακαριώτατε Πρόεδρε,

Ἐχω τὴν τιμὴ νὰ παραθέσω κατωτέρω τὴν ἀπάντησή μου στὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα μοῦ τίθενται μὲ τὸ ὑπ' ἀρ. Ἐ.Π. 621 ἀπὸ 19 Μαρτίου ἐ.ἔ. ἔγγραφὸ Σας.

1. Ὅταν τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας ἀκυρώνει πράξιν διοικητικῆς ἀρχῆς, ὅχι γιὰ ἐλάττωμα τοῦ περιεχομένου της, ὅπως ἡ παράβασις κατ' οὐσίαν διατάξεως νόμου καὶ ἡ κατάχρησις ἐξουσίας, ἀλλὰ γιὰ τὴν τετλήθηκε ὁ ἀπαιτούμενος ἀπὸ τὸν νόμον οὐσιώδης τύπος, εἴτε αὐτὸς ἀφορᾷ τὴν ἴδιαν τὴν μορφήν τῆς πράξεως, εἴτε τὴν διαδικασίαν τὴν ἀκολουθητέα γιὰ τὴν ἐκδοσὴν της, ἡ ὑποχρέωσις τῆς Διοικήσεως νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὴν ἀκυρωτικὴν ἀπόφασιν, ποὺ διασφαλίζει τὸ ἀρθρο 94 παρ. 4 τοῦ Συντάγματος καὶ τὸ ἀρθρο 50 παρ. 4 τοῦ ν. περὶ Σ.τ.Ε., συνίσταται καὶ ἐξανατλείται στὴν τήρησιν τοῦ τύπου, τὸν ὁποῖον εἶχε παραλείψει. Καὶ τοῦτο ἐφ' ὅσον ἡ Διοίκησις προτίθεται νὰ συνεχίσει τὴν διαδικασίαν, ὀδηγούμενη, μετὰ τὴν τήρησιν τοῦ

υποδειχθέντος ἀπὸ τὸ Σ.τ.Ε. τύπου, στὴν ἴδια κατὰ τὸ περιεχόμενον ἢ καὶ σὲ διαφορετικὴ ἀπόφαση. Ἡ ἐπανάληψη τῆς πράξης ὑπὸ τὴν ὀρθὴ κατὰ τὸν νόμο μορφή, καθὼς καὶ ἡ ἐπανάληψη τῆς διαδικασίας μετὰ τήρησιν, αὐτὴ τῆ φορὰ, τοῦ οὐσιώδους τύπου, ἀποτελεῖ καὶ ὑποχρέωσις τῆς Διοικήσεως — καὶ ἔχει ἀπλή εὐχέρεια — ὅταν ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ δεσμεύεται ἀπὸ τὸν νόμο νὰ ρυθμίσει ὅπωςδήποτε ὀρισμένη σχέση ἢ νὰ φέρει εἰς πέρας διαδικασία πού τάσσεται ἀπὸ τὸν νόμο ἢ τίς γενικὲς ἀρχές τοῦ δικαίου ὡς ὅρος γιὰ νὰ ληφθεῖ ἀπόφαση.

Οἱ ἀνωτέρω κανόνες ἐφαρμόζονται παγίως ἀπὸ τὸ Σ.τ.Ε. καὶ δὲν ἀμφισβητοῦνται ἀπὸ τὴν θεωρίαν. Λεπτὰ ζητήματα γεννᾶ ἐνίοτε ἡ προσαρμογὴ τους σὲ ἰδιάζουσες περιπτώσεις. Μία ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἡ τυχὸν ἀμφιβολία γιὰ τὸ ἂν τὸ Σ.τ.Ε. ἀκύρωσε τὴν ἀπόφαση τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς γιὰ παράβαση τοῦ νόμου κρυπτομένη ὑπὸ φαινομενικὴ παράβαση τύπου. Τέτοια δυσκολία δὲν παρουσιάζει ἡ περίπτωση πού ἐκτίθεται στὸ ἔγγραφο Σας.

II. Οἱ ἀποφάσεις 3794 - 3805/30.10.1990 τοῦ Σ.τ.Ε. ἀκύρωσαν τίς ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Ἰουλίου 1974 καὶ τὰ εἰς ἐκτέλεσίν τους ἐκδοθέντα διατάγματα τοῦ Ἰουλίου τοῦ ἰδίου ἔτους γιὰ τὸν μόνον κριθέντα ὡς παραδεκτὸ καὶ δάσιμο λόγῳ ἀκυρώσεως τῶν αἰτούντων Μητροπολιτῶν, ὅτι ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸ θρόνον τους μετὰ τίς προσβληθεῖσες πράξεις τῆς Ἱεραρχίας, χωρὶς νὰ τηρηθεῖ ὁ οὐσιώδης τύπος, τὸν ὁποῖον ἐπιβάλλει θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ δικαίου καὶ δὲν ἀπέκλεισται, ἀλλὰ «ἀντιθέτως ἐξυπακούουν», ὅπως σκέπτονται οἱ ἀνωτέρω ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. (σελ. 11-12), οἱ Συντακτικὲς Πράξεις 3 τῆς 9.1.1974 καὶ 7 τῆς 2.7.1974. Ὁ τύπος αὐτὸς ἦταν ἡ παροχὴ τῆς δυνατότητος σ' ἕναν ἕκαστον τῶν Μητροπολιτῶν, πού ἐνέπιπταν στὴν κατηγορίαν τῶν ἀντικανονικῶς ἐπιλεγέντων καὶ τοποθετηθέντων στὶς Μητροπόλεις, νὰ παράσχουν ἐξηγήσεις, πρὶν ἢ ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας προβεῖ στὴ λήψην τοῦ δυσμενοῦς μέτρου πού πρόβλεπαν οἱ Συντ. Πράξεις. Καὶ εἶναι ἐπομένως σήμερον, μετὰ τίς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε., ἡ ἀτομικὴ πρόσκλησις, πρὸς κάθε προσφυγόντα στὸ Σ.τ.Ε. Μητροπολίτη, ἀπὸ τὴν Ἱ. Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας, ὡς τὸ ἀρμόδιον ν' ἀποφασίσαι ὄργανον, νὰ ἀσκήσει ἐνώπιόν της ἢ μετ' ἔγγραφου, τὸ δικαίωμα προηγουμένης ἀκροάσεως.

Θὰ προσθέσω ὅτι, ἐφ' ὅσον οἱ ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. δέχονται εὐθέως ὅτι οἱ Σ. Πρ. 3 καὶ 7 ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν (βλ. ἰδίως τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5 αἰτιολογία, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἔμμεση, ἀλλὰ σαφὴ ἀναγνώριση πού

ἀναφέραμε ἀνωτέρω), —πράγμα πού σημαίνει ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τῆς «ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει Κανονικῆς Τάξεως» ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι καθήκον τῆς Ἱεραρχίας — ἢ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας δεσμεύεται νὰ συνεχίσαι τὴν διακοπεῖσα ἀπὸ τὴ δίκην ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε., διαδικασία, μετὰ τὴν κοινοποίησιν προσκλήσεων πρὸς τοὺς ὑποκειμένους στὴν ἐφαρμογὴ τῶν Σ. Πρ. τοῦ 1974 ἱεράρχες.

Εἶναι μάλιστα, νομίζω, χρήσιμο νὰ προβεῖ στὶς προσκλήσεις τὸ ταχύτερον δυνατό γιὰ ν' ἀποφευχθεῖ ἡ ἐκμετάλλευσιν κάθε βραδύτητας, ἀπὸ τὴν πλευρὰ ἐκείνῃ τῆς ὁποίας οἱ ἐνέργειες — ὅπως συνεπυγμένα ἐκτίθεται στὸ ἔγγραφο Σας — δὲν χαρακτηρίζεται ἢ νηφαλιότης (βλ. κατωτέρω V).

Ἡ κοινοποίησις ἀπὸ τὸν πληρεξούσιον δικηγόρον τῶν Μητροπολιτῶν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Σ.τ.Ε. πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος φέρει χρονολογία 13.12.1990. Δὲν ὑπάρχει ἀσφαλῶς καθυστέρησις ἀκόμα, ὑπὸ τίς ἐντελῶς ἰδιάζουσες περιστάσεις τῆς ὑποθέσεως. Δὲν πρέπει ἕμως νὰ περάσουν ἀδρανεῖς πολλῆς, μετὰ τίς ἑορτὲς τοῦ Πάσχα, ἐβδομάδες.

III. Ἡ πρόσκλησις γιὰ τὴν παροχὴν ἐξηγήσεων ἀπὸ τοὺς ὑπαγόμενους στοὺς ὅρους τῶν Σ. Πράξεων τοῦ 1974 εἶναι ὀρθή, κατὰ τὴ γνώμην μου, ἀλλὰ καὶ ἐπαρκὲς νὰ ὑπογραφῆ ἀπὸ τὸν Μακαριώτατον Προκαθήμενον τῆς Ἐκκλησίας καὶ Πρόεδρον κατὰ τὸν Κ. Χ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, συντεθειμένης κατὰ τὰ κατωτέρω καὶ μετὰ σχετικὴ ἐξουσιοδότησίν της. Ζήτημα ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸ πῶς θὰ συγκροτηθεῖ ἡ Ἱ. Σύνοδος πού θ' ἀποφανθεῖ, μετὰ τὴν παροχὴν τῶν ἐξηγήσεων — ἢ τὴν ἄρνησιν ἢ παράλειψιν τῶν ἐνδιαφερομένων νὰ τίς παράσχουν — γιὰ τὴν νέα κρίσιν περὶ ἐπιβολῆς τοῦ μέτρου τῆς ἐκπτώσεως ἢ ἄλλου ἐπιεικεστεροῦ, ὅπως σημειώνεται καὶ στὶς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. μέτρου.

Ἡ δυσκολία τῆς συγκρότησις ἢ ἀνασυγκρότησις ἐνὸς συλλογικοῦ ὄργανου πολλὰ χρόνια μετὰ τὴν ἡμέραν ὅπου ὤφειλε κατὰ τὸ νόμον νὰ συνέλθει καὶ ν' ἀποφασίσαι, εἶναι κλασικὴ στὸ ἔδαφος τῆς συμμόρφωσις τῆς Διοικήσεως πρὸς τίς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. Στὴν προκείμενην περίπτωσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἐπιπλέον ἐντελῶς ἐξαιρετικὴ καὶ ἐντόμως ἰδιόμορφη. Ἐπὶ δέκα πέντε πλήρη ἔτη, ἀπὸ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1974 μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1988, οὔτε ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης, πού συγκροτήθηκε δύο φορές, τὸ 1975, σὲ περίοδο καὶ ὑπὸ συνθήκας ριζικῆς ἀναμόρφωσις τῶν θεσμῶν, καὶ τὸ 1986, οὔτε ὁ καινὸς νομοθέτης διανοήθησαν νὰ ἀνακινήσουν ζήτημα ἐπαναφορᾶς Μητροπολιτῶν, πού εἶχαν ἀπομακρυνθεῖ

ἀπὸ τοὺς θρόνους τῶν τὸ 1974, προφανῶς διότι καμιά κυβέρνηση καὶ καμιά ἀναθεωρητικὴ ἢ νομοθετοῦσα κυβέρνηση δὲν τὸ ἔκρινε σκόπιμο καὶ ὠφέλιμο γιὰ τὴν Κανονικὴ Τάξιν τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἠθικὰ ἐπιβεβλημένο. Χρειασθῆκε νὰ παρειαχθεῖ σ' ἓνα νόμο 1816/15. 11.1988 (ἄρθρο 15) τροπολογία τῆς τελευταίας στιγμῆς, ἀφορώσα μόνον τοὺς «ὕπαλλήλους τοῦ Δημοσίου, τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καὶ τῶν τοπικῶν ὀργανισμῶν», ὅχι δὲ καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς λειτουργούς, πού ἀνήκουν σὲ ἰδιαίτερη κατηγορία, καὶ χρειάστηκε νὰ προστεθοῦν, λίγους μῆνες ἀργότερα, ἔταν ἦταν ἐκκρεμείς οἱ αἰτήσεις ἀκυρώσεως τῶν Μητροπολιτῶν καὶ ἀναθεωρημένων, κατ' αἴτησίν τους, ἢ ἐκδίκαση τῶν αἰτήσεων, δύο λέξεις — μὲ τροπολογία σὲ νόμο διαφόρων καὶ ἀσυνδέτων μεταξὺ τους ἀντικειμένων — τὸ ν. 1877/9.3.1990 (ἄρθρο 12), πού πάλι δὲν ἀναφέρονται στοὺς θρησκευτικούς λειτουργούς, γιὰ νὰ πεισθεῖ, διὰ περιφράσεων, τὸ Σ.τ.Ε. ὅτι παρέχεται καὶ στοὺς ἀπομακρυνθέντας τὸ 1974 Μητροπολίτες εὐχέρεια ἐπανορθωτικῆς προσφυγῆς ἐνώπιόν του. (Θὰ τολμήσω ἐδῶ νὰ παρατηρήσω ὅτι τὸ Σ.τ.Ε. ἀπέφυγε νὰ σημειώσῃ στὶς ἀποφάσεις του τίς ἡμερομηνίες δημοσίευσής τῶν ν. 1816 καὶ 1877, πιθανῶς διότι ἡ δημοσίευσή τοῦ δευτέρου νόμου προηγείται μόλις κατὰ 15 ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναβληθείσης, κατ' αἴτησιν τῶν προσφυγόντων Μητροπολιτῶν, δίκης ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε.).

IV. Ἔχω ὑπ' ὄψιν μου τὴν παράγρ. 2 ἄρθρου 1 τοῦ ν. 590/77 περὶ Κ. Χ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐκφράζω ὅμως τὴ γνώμη, καὶ κατὰ τοῦτο συμφωνῶ μὲ τίς σκέψεις τοῦ κ. εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, πού θὰ συνέλθῃ γιὰ νὰ κρίνῃ, μετὰ τὴν πρόσκληση νὰ παρουσιάσουν τίς ἐξηγήσεις πού ἐπιθυμοῦν, τοὺς δικαιωθέντες κατὰ τὸ παράπονό τους αὐτὸ (ὅτι δὲν ἐκλήθησαν νὰ δώσουν πρὸ τῶν ἐκπρωτικῶν πράξεων ἐξηγήσεις) Μητροπολίτες, πρέπει νὰ συντεθεῖ ὅχι μόνον ἀποκλειστικὰ ἀπὸ μέλη, τὰ ὁποῖα δὲν ἀντικατέστησαν ἀπομακρυνθέντες ἀπὸ τοὺς θρόνους τῶν τὸ 1974 Μητροπολίτες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅσα δὲν ὀφείλουν ἀμέσως τυχὸν βελτίωση τῆς προσωπικῆς θέσεως τῶν στὶς μετακινήσεις πού ἔγιναν μετὰ τίς ἐκπρωτικὰς ἀποφάσεις τῆς Ἱεραρχίας τὸ 1974.

Φυσικὰ ἢ μεγάλη πάροδος τοῦ χρόνου, οἱ μεταβολές πού ἐπῆλθαν ἀπὸ τὸ θέρος τοῦ 1974, ἢ σημερινὴ κατάσταση τῆς κοινῆς γνώμης, τοπικῆς καὶ γενικῆς, ἐπιτρέπουν μόνον προσεγγίσεις ἀκριβείας γιὰ τὴν ἀντιπροσωπευτικότητά τοῦ Ὁργάνου. Σημασία ὅμως ἔχει νὰ καταβληθεῖ κάθε προσπάθεια, ὥστε νὰ ἐξασφα-

λισθεῖ σύνθεσιν τοῦ ὀργάνου πού θὰ κρίνῃ τοὺς παραπονομένους Μητροπολίτες κατ' ἰδίαν καὶ κατ' ἄτομα, ὅπως τονίζει τὸ Σ.τ.Ε., ἀνεπίδεκτη δάσμιων, ὡς πρὸς τὸ ἀπροσωπώληπτο τῶν μελῶν του, ἐπικρίσεων.

Πιστεύω ὅτι τὸ Σ.τ.Ε., ἂν πρόκειται γὰ ἔλθουν πάλι ἐνώπιόν του αἰτήσεις ἀκυρώσεως τῶν Μητροπολιτῶν, θὰ ἐκτιμήσῃ ὅτι ἔγινε ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ὅ,τι μπορούσε νὰ γίνῃ γιὰ νὰ συμβιβασθοῦν τὰ δύο στοιχεῖα πού καθορίζουν τὴν ἔκτασιν τοῦ δεδικασμένου τῶν ἀποφάσεων τοῦ Σ.τ.Ε.: Τὴν ἰσχὺ πάντοτε τῶν Συντ. Πράξεων 3 καὶ 7 τοῦ 1974 καὶ τὴν κλήσιν πρὸς παροχὴν ἐξηγήσεων τῶν ὑποκειμένων στὴν ἐφαρμογὴ τους.

V. Οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν δικαιωθέντων ἀπὸ τὸ Σ.τ.Ε. κατὰ τὸν προβληθέντα λόγο ὅτι δὲν ἐκλήθησαν νὰ παράσχουν ἐξηγήσεις (βλ. ἀνωτέρω): ὅτι δῆθεν οἱ ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. τοὺς «ἀποκατέστησαν αὐτοδικαίως» στοὺς θρόνους τῶν, ὅτι οἱ ἀπὸ τοῦ 1974 ἐκλεγέντες στὶς κενωθεῖσες τότε θέσεις πρέπει νὰ παραδώσουν ἀμέσως τίς Μητροπόλεις καὶ — κορυφώμα τῶν ἀξιώσεων αὐτῶν — ὅτι οἱ διαπομοιῶντες τώρα Μητροπολίτες ἐνεργοῦν παράνομες πράξεις διοικήσεως τῶν Μητροπόλεων καὶ δὲν δικαιούνται δῆθεν νὰ μετέχουν στὰ Ὁργανὰ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας χωρὶς νὰ νοθεύσουν μὲ τὴ συμμετοχὴ τους τὴ σύνθεσίν τους, ὅλα αὐτὰ καὶ τὸ καθένα χωριστὰ, ἀνεξαρτήτως ὅτι δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τίς συγκεκριμένες ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε., στεροῦνται νομικῆς σοβαρότητος.

Ἐπάρχει, κατὰ πρῶτο λόγο, ὀξεία καὶ ἀθεράπευτη ἀντίθεση μεταξὺ τοῦ παραπόνου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου οἱ Μητροπολίτες θεμελίωσαν τίς αἰτήσεις τους ἐνώπιον τοῦ Σ.τ.Ε., καὶ τὸ ὁποῖο κρίθηκε δάσιμο — δηλαδὴ τὸ παράπονο τῆς στέρησής τους ἀπὸ τὸ δικαίωμα ν' ἀποκρούσουν ἀπολογούμενοι στὴν αἰτίαση τῆς Ἱεραρχίας ἐναντίον τους —, μὲ τίς ἀξιώσεις πού διατυπώνουν σημερὰ ν' ἀνακαταλάβουν καθένας τὴ Μητρόπολιν «του» ἀμέσως καὶ χωρὶς νὰ ἀσκήσουν τὸ δικαίωμα ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού διεκδίκησαν καὶ πού τὸ Σ.τ.Ε. ἔκρινε ὅτι πρέπει νὰ τοὺς ἀποδοθεῖ, δηλαδὴ τῆς προηγούμενης ἀκρόασης.

Κατὰ τὰ λοιπὰ καὶ σύμφωνα μὲ στοιχειώδεις ἀρχές τοῦ δικαίου καὶ τῆς λογικῆς δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία καὶ ἔδαφος συζητήσεως, ὡς πρὸς τὸ ὅτι:

α) Οἱ ἀποφάσεις τοῦ Σ.τ.Ε. ἀκύρωσαν τίς πράξεις τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ διατάγματα, ὡς πράξεις ἐκτέλεσης τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν, γιὰ διαπιστωθὲν ἐλάττωμα τῆς διαδικασίας καὶ ὅχι γιὰ τὴν παράβαση τοῦ νόμου ἢ πρα-

ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΕΠΙΚΤΗΤΗΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (Σ.Ε.Ψ.Α.)*

(ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ)

Μέχρι πρόσφατα τὸ Αυτόνομο Νευρικό Σύστημα (ΑΝΣ) καθώς και τὸ Ἀνοσολογικό (ΑΣ) και τὸ Ἐνδοκρινικό Σύστημα (ΕΣ) ἐξετάζονταν ἀπὸ τοὺς ειδι-

* Εισάγομε τὸν ὄρο «ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΕΠΙΚΤΗΤΗΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ» (ACQUIRED PSYCHO - DEFICIENCY SYNDROME, A.P.D.S.), πού τόσο αὐτὸς ὅσο και τὸ ἐννοιολογικό του περιεχόμενο δὲν ἔχουν ἀναφερθεῖ, ἀπὸ ὅσα γνωρίζομε, ποτὲ μέχρι σήμερα στὴν ἐλληνική και ξένη Βιβλιογραφία· τὰ εἰσηγούμεθα δὲ ἐδῶ γιὰ πρώτη φορά.

γματική πλάνη τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ ἀποφάσεις ἐκεῖνες και τὰ δ/τα κηρύχθηκαν ἄκυρα γιὰ ν' ἀντικατασταθοῦν, τηρουμένου τοῦ οὐσιώδους τύπου τῆς διαδικασίας, μὲ τυπικῶς ὕγειες ἀποφάσεις και δ/τα. Ὁχι ὅμως γιὰ νὰ διαταχθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἢ νὰ ἐπέλθουν μὲ ἄλλα μέσα καταστάσεις ἀντίθετες πρὸς τῆς Σ. Πρ. 3 και 7.

β) Εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ Διοίκηση ὑπέχει ὑποχρέωση νὰ συμμορφώνεται πρὸς τὰ θετικά και τὰ ἀποθετικά ἀποτελέσματα και συνέπειες τῶν ἀκυρωτικῶν ἀποφάσεων τοῦ Σ.τ.Ε. Εἶναι ὅμως ἐξ ἴσου βέβαιο ὅτι τῆς ὑποχρέωσης αὐτῆς ὑπόλογη και ὑπεύθυνη ἀρχὴ εἶναι μόνον ἡ Διοίκηση. Διὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς δράσης και τῆς λειτουργίας τῆς Ἐκκλησίας πού γίνεται δεκτὸ ὅτι ὑπόκειται στὴ ρύθμιση τοῦ κοσμικοῦ νόμου και τῆς δικαιοδοσίας τῶν κοσμικῶν δικαστηρίων, ἀρμόδια ἀρχὴ νὰ λάβει τὰ μέτρα, τῶν ὁποίων ἢ λήψη εἶναι ἀναγκαῖα ἢ σκόπιμη γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς Τάξεως εἶναι ἡ ἀνώτατη Ἐκκλησιαστική Ἀρχὴ και μόνον. Ἀξίωση ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν ν' ἀνακτήσουν τοὺς θρόνους των μὲ ἀπ' εὐθείας ὀχλήσεις και ἀπειλὲς πρὸς τρίτους ἢ δημιουργία θορύβων και φόβων στοὺς πιστοὺς ἀποτελοῦν πράξεις βίας και ἀναρχίας.

γ) Ὁ ἰσχυρισμὸς ἢ και ὁ ἀπλὸς ὑπαινιγμὸς, ὅτι οἱ Μητροπολίτες πού διοικοῦν ὀρισμένες Μητροπόλεις σήμερα, ἐνεργοῦν παρανόμως και μετέχουν παρανόμως στὰ ὄργανα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχει βάση, ἀφοῦ οἱ ἐκλογές και τοποθετήσεις πού ἔγιναν μετὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν Σ. Πρ. 3 και 7 τοῦ 1974, μένουν ἰσχυρές. Ἡ ἀκύρωση ἀπὸ τὸ Σ.τ.Ε. τῶν τότε ἀποφάσεων τῆς Ἱεραρχίας και τῶν ἐκτελεστικῶν διαταγμάτων, ἀπαγγεληθεῖσα μόνον γιὰ παράλειψη τύπου, κατέστησε ἐκκρεμὴ τὴ διαδικασία ἐφαρμογῆς τῶν Σ. Πρ. τοῦ

κοὺς ὡς συστήματα ἀνεξάρτητα και αὐτορυθμιζόμενα.

Τὰ τελευταῖα χρόνια πολυάριθμα πειραματικά και κλινικά δεδομένα ἀπέδειξαν τὴν παρουσία ποικίλων ἀλληλεπιδράσεων μετὰ τοῦ ἐγκεφάλου, τῶν ἐνδοκρινικῶν λειτουργιῶν και τῶν ἀνοσοαποκρίσεων. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκε ὅτι ψυχικοὶ παράγοντες, τραυματικὲς ἐμπειρίες ἢ διάφορα γεγονότα STRESS συντελοῦν στὴν ἀνάπτυξη διαφόρων παθήσεων τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων καθώς και πολλῶν μολυσματικῶν

1974 — τῆς ὁποῖες τὸ Σ.τ.Ε. ἔκρινε ὡς ἰσχύουσες (βλ. ἀνωτέρω) — ἕως ὅτου ἀποφανθεῖ ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας μετὰ τὴν ἀκύρωση τῶν Μητροπολιτῶν. Τίποτε περισσότερο.

Τὸ Σ.τ.Ε. διακαθόρισε ἄλλως τε σαφῶς ὅτι, ἀντικείμενο τῆς δίκης ἦταν ἂν τηρήθηκε ὁ οὐσιώδης τύπος κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν Σ. Πρ. και ὅχι ἂν οἱ ἐκλογές πού ἀκολούθησαν και ἰσχύουν ἀπὸ τότε πρέπει ἢ δὲν πρέπει ν' ἀνατραποῦν και μάλιστα, ὅπως θὰ ἐπέβαλε τὸ ἀναδρομικὸν ἀποτέλεσμα τῶν ἀκυρωτικῶν ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων EX TUNC. Ἔτσι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 3 παράγραφο τοῦ σκεπτικοῦ τοῦ Σ.τ.Ε. κρίνει ὡς παραδεκτικῶς προσβαλλόμενα μόνον τὴν ἐκπιτωτική ἀπόφαση και τὸ ἐκτελεστικὸ δ/μα πού ἀπομακρύνει και ὅχι και τῆς πράξεις ἐκλογῆς ἄλλου Μητροπολίτη. Γι' αὐτὸ παραπέμπει σὲ προγενέστερες ἀποφάσεις τοῦ Δικαστηρίου, τῆς ὁποῖες ἐμπνέει ἢ συντηρητικὴ τῆς εὐταξίας και προστατευτικὴ τῶν δικαιωμάτων και συμφερόντων τῶν τρίτων μέριμνα. Ἔτσι ἢ ὑπ' ἀρ. 9 διατακτικὴ πρόταση τῶν ἀποφάσεων δὲν περιλαμβάνει τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας περὶ ἐκπτώσεως και τὸ ἐκτελεστικὸ δ/μα. Οἱ δημιουργηθεῖσες, μετὰ ἀπὸ τῆς ἀποφάσεις τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας και τῆς Πολιτείας, σὲ ἐκτέλεση τῶν ἐπιταγῶν τῶν Σ. Πρ. 3 και 7 τοῦ 1974 καταστάσεις και σχέσεις παραμένουν, μὲ ὅλα τὰ ἀποτελέσματά τους ὡς πρὸς τὴν διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας και τὴν ἐκτέλεση τῶν πάνδημων πνευματικῶν καθηκόντων τῆς, ἰσχυρὲς και συνεχίζονται γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ διακοπεῖ, ἕως ὅτου ληφθοῦν ἀρμοδίως νέα μέτρα, ἢ συνέχεια τοῦ θρησκευτικοῦ δημόσιου και κοινωνικοῦ βίου.

ΦΑΙΔΩΝ ΒΕΓΛΕΡΗΣ

Ὁμότιμος Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν

καὶ νεοπλασματικῶν νόσων, αὐτοανοσοσόνων κ.λπ. Ὑπάρχουν πολλές ἀναφορὲς στὴ σχέση μεταξύ παραγόντων προσωπικότητας, «καταπιεστικῶν» καταστάσεων καὶ διεργασιῶν νόσου, πού συμβαίνουν αὐτόματα ἢ ἐπάγονται πειραματικά. Ἀφ' ἑνός δηλαδή τὸ Ἐνδοκρινικὸ καὶ τὸ Ἀνοσοβιολογικὸ Σύστημα βρίσκονται μεταξύ τους σὲ συνεχὴ δυναμικὴ συνεργασία ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὸ ΑΝΣ, ἀφ' ἑτέρου τὸ ΑΝΣ μετατρέπει τὰ μηνύματα πού προέρχονται ἀπὸ ψυχο - συναισθηματικές λειτουργίες καὶ στάσεις σὲ χημικὲς ἐντολές «παραγωγῆς» νόσου. Ἔτσι ἀσθενεῖς μὲ ἐξασθενημένη ψυχικὴ ἄμυνα καὶ μὲ ἐπακολουθοῦσα ὀργανικὴ «δυσπραγία» —δείχθηκε ὅτι— παρουσιάζουν ταχύτερη ἐξέλιξη τῶν νόσων, ἀναπτύσσουν μεγαλύτερες «ἀναπηρίες» καὶ ἀπαντοῦν πλημμυρῶς στὴν φαρμακευτικὴ ἀγωγή.

Σήμερα ἡ διαγνωστικὴ τοῦ κύκλου τῶν ἀλληλεπιδράσεων μεταξύ ψυχικῶν καὶ σωματικῶν λειτουργιῶν τροφοδοτεῖ συνεχῶς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν εἰδικῶν καὶ κυρίως τῶν ἐρευνητῶν τῆς Ψυχοσωματικῆς Ἰατρικῆς, στρέφοντας τὴν προσοχὴ πρὸς τοὺς τομείς τῶν ψυχικῶν ἐρευνῶν, πού εἶχαν ἀτονήσει σημαντικὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ μηχανιστικοῦ ἐπιστημονισμοῦ. Μὲ σκοπὸ τὴν συμβολὴ στὶς ἐρευνες αὐτές καὶ μὲ τὴν πεποίθηση ὅτι ἡ ἐλάττωση τῆς ψυχικῆς προσαρμοστικότητας ἀποτελεῖ ὄχι μόνον ἱατρικὸ πρόβλημα ἀλλὰ καὶ πρόβλημα μᾶς εὐρύτερης δεοντολογικῆς Ἠθικῆς, ξεκινήσαμε διαγνωστικὴ ἐπεξεργασία τῶν αἰτίων πού ἐξασθενίζουν τὴν ψυχικὴ ἀντίσταση, βασίζομενοι σὲ πορίσματα κυρίως τῆς σύγχρονης Ἰατρικῆς Φυσιολογίας, τῆς Ἐνδοκρινολογίας, τῆς Ἀνοσολογίας, τῆς Νευρολογίας καὶ

τῆς Ψυχοσωματικῆς Ἰατρικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Κοινωνιολογίας, τῆς Ψυχολογίας, τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Θεολογίας. Προτείνουμε δὲ τὸν ὄρο «Σύνδρομο τῆς Ἐπικτητικῆς Ψυχικῆς Ἀνεπάρκειας τοῦ ἀνθρώπου» γιὰ νὰ χαρακτηρισθοῦν, ὑπὸ τὸ πρίσμα μᾶς «Ἠθικῆς Ἰατρικῆς Ψυχολογίας», ἡ «ιδιόμορφη» σύγχρονη ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ «ψυχικῶς ὑγιές», τὰ συμπτώματά της καὶ οἱ ἐπιπτώσεις της στὴν λειτουργικότητα τῆς ψυχικῆς «ὁμοιόστασης».

Εἶναι γεγονός ὅτι πολλές καὶ ἀξιολογότερες προσπάθειες ἔχουν γίνει μέχρι σήμερα στὸν τομέα τῆς διερεύνησης τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν. Ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζεται ὡς ψυχοσωματικὴ ἐνότητα ἤδη στὰ συγγράμματα τοῦ Ἰπποκράτη καὶ τοῦ Πλάτωνα, τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τοῦ Γαληνοῦ. Ὁ τελευταῖος τόσο ἀσχολήθηκε μὲ τὴν προέλευση καὶ ἀξιολόγηση ἐκείνων τῶν ψυχικῶν παραγόντων πού δημιουργοῦν σωματικὲς διαταραχές, ὥστε δίκαια νὰ θεωρεῖται ὡς πρόδρομος τῆς Ψυχοσωματικῆς Ἰατρικῆς.

Οἱ Στωϊκοὶ ἀπέδιδαν τὶς ψυχικὲς διαταραχές σὲ λάθη τῆς κρίσεως. Συμφωνοῦσαν μάλιστα πρὸς τοὺς Ἐπικουρεῖους σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ρόλο τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων καὶ τῆς ἐμπειρίας στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ψυχικοῦ κόσμου, θεωρώντας τὸ νοῦ στὴν γέννησή του ὡς μάζα ἄγραφη καὶ ἄμορφη.

Συχνότερες ἀναφορὲς σὲ θέματα ψυχοσωματικῶν ἀλληλεπιδράσεων συναντῶνται στὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ὅπου ἡ ἀλληλεξάρτηση ψυχῆς - σώματος ἀποτελεῖ θεμέλιο λίθο τῆς περιεχόμενης βιβλικῆς ἀνθρωπολογίας. Ἡ Πατερικὴ Θεολογία παρουσιάζεται ἐπίσης ὡς ἐξαιρετικὰ ἀξιόλογη στὸν τομέα τῆς διερεύνησης τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν. Ἡ πάλη τῶν ἐνστίκτων, ἡ παθολογικὴ ἐπικράτηση μᾶς «ἀνάγκης» εἰς θάρος τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας, οἱ ἐνοχὲς ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐκτροπῆς ἀπὸ τὸ φυσιολογικό, ἡ ἄβυσσος τῶν ἀσυνειδήτων ὁρμῶν - πειρασμῶν, ἡ λειτουργία τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως ἦταν ἀπὸ τὰ θέματα πού ἀπασχόλησαν τοὺς φορεῖς τῆς Χριστιανικῆς Παράδοσης καὶ τὰ ὅποια μὲ τρόπο μοναδικὸ προσεγγίζονται ὑπὸ τὸ πνεῦμα, πάντοτε, τῆς Βιβλικῆς Ἀξιολογίας.

Στὰ νεώτερα χρόνια ὡς ἀντίδραση στὸν ἀναφερό-

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς τῶν περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», κάθε ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεώς τους νὰ τὴ γνωρίζουν ἀμέσως στὰ Γραφεῖα τῶν Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γεωργιάδου 14, 115 21 Ἀθήνα, ἀναφέροντας ἀπαραίτητα καὶ τὴν παλαιὰ τους διεύθυνση, γιὰ νὰ γίνεται κανονικὰ ἡ ἀποστολὴ τῶν Περιοδικῶν.

μενο ὡς «ρομαντικό» χαρακτήρα τῆς Ψυχιατρικῆς γεννήθηκε ἡ Ὁργανική Ψυχιατρική πού θεώρησε ὡς μοναδικές αἰτίες τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν τίς παθήσεις τῶν νεύρων (Ψυχιατρική: Νευροπαθολογία). Ἔτσι, γιά ἓνα σημαντικό γιά τήν ἔρευνα χρονικό διάστημα, ἄλλες ἐρμηνεύτες τῶν ψυχικῶν δυσλειτουργιῶν σχεδόν ἀποκλείσθηκαν.

Μέ τόν FREUD, ἀν καί ὁ προσανατολισμός τῆς Ψυχιατρικῆς παρέμεινε βιολογικός, σημειώθηκε μιᾶ σημαντική τάση ἀνόδου τῶν Ψυχολογικῶν θεωριῶν καί κυρίως τῆς Ψυχοδυναμικῆς Ψυχιατρικῆς.

Ἀργότερα ὑπό τήν ἐπίδραση τῆς Ψυχολογίας τοῦ Βάθους καί τῶν γενικωτέρων κατευθύνσεων ἐνός ἀναγνωμένου ἀνθρωποκεντρικοῦ στοχασμοῦ ἡ Σχολή Ψυχοβιολογίας διακηρύσσει ὅτι οἱ ψυχικές δυσλειτουργίες ἐπιβάλλεται νά προσεγγίζονται ἀπό κάθε πλευρά, ὀργανική, κοινωνική, ψυχολογική καί πολιτισμική. Θεωρεῖ δηλαδή τίς ψυχικές διαταραχές ὡς δυναμικές ἀντιδράσεις στίς βιολογικές καί κοινωνικές συνθήκες πού διέπουν τή λειτουργία τοῦ ὀργανισμοῦ.

Σήμερα ἡ Βιοψυχοκοινωνική Ψυχιατρική περνώντας ἀπό τήν PERSONOLOGY τοῦ H. A. MURRAY καί τήν PERSONALISTIC PSYCHOLOGY τοῦ WILHELM STERN ἔφθασε στήν INTERPERSONAL THEORY, πού μελετᾶ πλέον τὸ ἄτομο ὄχι μόνο σέ συσχέτιση μέ τὸ περιβάλλον του, ἀλλά σέ ὀργανική σύνδεση μέ τήν κοινωνία, μέ τήν ὁποία συναπτύσσεται καί συνυπάρχει, πράγμα πού δημιουργεῖ νέες προοπτικές στήν ἔρευνα τῶν διαταραχῶν τοῦ ψυχισμοῦ.

Στὸ πλαίσιο τῶν συγχρόνων αὐτῶν ἀντιλήψεων ξεκινήσαμε μιᾶ πρώτη ἔρευνα μέ σκοπὸ νά δοθεῖ μιᾶ ἐπὶ πλέον διάσταση, ἡ διάσταση τῆς Ἠθικῆς Ἀξιολογίας, ὡς ἐπικουρικῆς στήν διερεύνηση τῶν ψυχικῶν δυσλειτουργιῶν. Στὸ ὑπό ἔρευνα «Σύνδρομο Ἐπίκτητης Ψυχικῆς Ἀνεπάρκειας» θεωροῦμε τήν ψυχική δυσπραγία ὡς τὸ σύνολο τῶν συμπτωμάτων πού προκαλεῖ ἡ παθολογική ἀπολυτοποίηση ὀρισμένων φυσικῶν «ἀναγκῶν ἐπιβίωσης» τοῦ ὀργανισμοῦ εἰς θάρος ἄλλων ἐξ ἴσου ἀναγκαιῶν, μέ τρόπο ὥστε νά ἀτονεῖ ἡ φυσιολογική τάση τοῦ ὀργανισμοῦ νά διατηρεῖ τήν φυσιολογική του ὁμοιότητα.

Ἐφ' ὅσον ἔχει ἀποδειχθεῖ ἡ ἀρνητικὴ ἐπίδραση τῆς πλημμελοῦς ψυχικῆς ἀντίστασης ἐπὶ τῶν ἀμυντικῶν λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ, καί ἐὰν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ἡ ὑποχώρηση τῶν ἰδανικῶν πού χαρακτηρίζει τήν σύγχρονη ἐποχή, θά μπορούσε ἴσως νά θεωρηθεῖ χρήσιμος ὁ προσανατολισμός τῆς ἔρευνας καί πρὸς αὐτὴ τήν κατεύθυνση.

ΜΑΡΙΑ Σ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐνδεικτικὰ μόνον ἀναφέρομε τὰ ἐξῆς σημαντικὰ συγγράμματα καί δημοσιεύσεις:

M. Γεροῦλάνου: «Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων» (1948). W. Brütigam, P. Christian: «Psychosomatische Medizin» (1986). A. Angyal: «Neurosis and Treatment. A. Holistic Theory», (1982). R. Ader: «Psychoneuroimmunology», (1981). M. S. Mahler: «On Human Symbiosis and the Vicissitudes of Individuation», (1968). R. Bergeret: «Psychologie pathologique», (1982). A. R. Dyer: «Ethics and Psychiatry», (1988). Στὰ ἔργα αὐτὰ βέβαια, ὄχι μόνον ὁ ὅρος ἀλλὰ οὔτε καί τὸ περιεχόμενό του, τοῦ εἰσηγοῦμεθα, ἀναφέρονται.

Τὸ βιβλιοπωλεῖο τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἔχει καί τήν ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ τῶν βιβλίων:

★ ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ περὶ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ, μέ στόχασες πνευματικαῖς καί κατὰ νυξιν εἰς κάθε κεφάλαιον. Προνοῖα τοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν Σεργίου.

★ Η ΖΩΗ ΕΚ ΤΑΦΩΝ. Αἰθνητικὲς μαρτυρίες τῆς θαυμαστῆς φανερώσεως τῶν ἁγίων Ραφαήλ, Νικολάου καί Εἰρήνης. Τοῦ ἀρχιμ. Δημ. Μπεκιάρη.

★ ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΛΗΞΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ, ἡ πῶς οἱ ἐξελικτικοὶ ἐλίσσονται γιά νά πείσουν ὅτι τὰ εἶδη ἐξελίσσονται. Τοῦ Γιάννη Κωστόφ, φυσικοῦ.

★ ΠΕΡΠΑΤΩΝΤΑΣ ΣΤΟ ΦΩΣ. Ὁδοιπορικὸ στοὺς Ἁγίους Τόπους καί στὸ Σινᾶ. Τῆς Κασσιανῆς Πανουτσόπουλου.

★ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΙΧΗ: ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ Α' Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Τοῦ διατελ. Καθηγητοῦ Ἀθαν. Δελικωστοπούλου.

★ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ, Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ. Τοῦ ἰδίου.

Γράψατε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασιῶν 1 - 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσάνου 2, πλατ. Κλαυθμῶνος, τηλ. 322.8637.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

«*Ἡ καλύτερα ἐγγύησις
διὰ τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν τῶν λαῶν*».

Ἐν τῇ ἐπὶ τῷ Πάσχα «*παιριαρχικῇ ἀποδείξει* ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Δημήτριος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τονίζει, ὅτι «*ἡ ἀνθρωπότης πρὸ ὀλίγων μόλις ἐβδομάδων ἀνέπνευσεν ἐκ τῆς συμφορᾶς τοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος τὴν ἠπέλιψε μὲ βιβλικὴν καταστροφὴν. Τὰ ἐρεΐλια καὶ οἱ τάφοι ἀπὸ τὴν λαίλαπα αὐτὴν κείνται ἀκόμη ἐνώπιόν μας. Τὰ θύματα τῆς συμφορᾶς ἄφρασαν ἐπάνω των πένθος καὶ θλίψιν. "Ὅσοι ἐπλήγησαν ἀμεσώτερον ἀπὸ τὴν θύελλαν προσπαθοῦν νὰ ἐπανεύρουν τὴν ἐλπίδα. "Ὅσοι ἐπέζησαν προσπαθοῦν νὰ παγιάσουν τὴν εἰρήνην καὶ νὰ οἰκοδομήσουν ἕνα ἀσφαλέστερον μέλλον. "Ὅλοι ἔχομεν σήμερον, μετὰ τὴν φοβερὰν δοκιμασίαν, τὴν ἀνάγκην τοῦ μηνύματος τῆς Ἀναστάσεως: ὅλοι ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ πίστιν καὶ ἐλπίδα. Τὸ ἐφρευτὸν Πάσχα εἶναι πανανθρώπινον εἰς τὴν σημασίαν του».*

Πάντες οἱ λαοὶ πρέπει νὰ κατανοήσουν, ὅτι «*ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου παρέχει εἰς ὅλους τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ὁ Θεὸς ἠτοίμασε διὰ τὸν κόσμον Του ἕνα μέλλον, μίαν Βασιλείαν, ἀγάπης; δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης. Αὐτὴν τὴν Τράπεζαν παραθέτει ἡ Ἐκκλησία εἰς κάθε Θεῖαν Λειτουργίαν, ὅπως δὲ ἰδιαίτερος κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν τῆς Λαμπροφόρου Ἀναστάσεως. Μετέχοντες τῆς Τραπέζης τῆς Θεῖας Ἐὐχαριστίας προγενόμεθα τῆς χαρᾶς τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ κοινωνία τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου σφουρηλατεῖ δεσμούς ἀγάπης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀποτελεῖ τὴν καλύτεραν ἐγγύησιν διὰ τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν τῶν λαῶν».*

**Πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος
τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς.**

Ἄρον νὰ ἐξαρθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Σεπιτοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ σοβαρωτάτου προβλήματος τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς. Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐδημιουργήθη, ὡς μὴ ὄφειλεν, ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἐπὶ μακρὸν ἀποξενώσεως ἀπ' ἀλλήλων καὶ τῆς ἐλλείψεως συνεργασίας μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ὅθεν εἶναι ἐλπιδοφόρος ἡ ἐν τῇ «*Παιριαρχικῇ ἀποδείξει ἐπὶ τῷ Πάσχα*» διακήρυξις, ὅτι «*ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος ἐν τῇ κανονικῇ εὐθύνη του ὡς*

πρώτου τῇ τάξει ἐν τῷ συστήματι τῆς Ὁρθοδοξίας, δὲν θὰ παύσῃ νὰ ἡγῆται πάσης προσπάθειας πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ἀκανθώδους τούτου ζητήματος ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν μακροαῖονα παράδοσιν καὶ κανονικὴν τάξιν. Τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ ὀφειλομένην συμβολὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν παγίωσιν τῆς τόσον ἀναγκαίας καὶ ποθητῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς γῆς».

«*Ἀναστάσιμη πορεία*».

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ εἰς τὸ ἐπὶ τῷ Πάσχα Μήνυμα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐπισημαίνει, ὅτι «*ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἔγινε κλειδί κατανοήσεως καὶ ἐρμηνείας τῆς παγκοσμίου Ἱστορίας. Τὸ κριτήριο, βάσει τοῦ ὁποῖου νοοῦμε τὴν ζωὴν καὶ τὸν κόσμον. Ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σώματος Χριστοῦ, εἶναι μία συνεχῆς καὶ ἀταλάντευτη πορεία ἀναστάσεως. "Ὅι τοῦ Χριστοῦ" (Γαλ. ε' 24), συσταυρούμενοι μὲ τὸν Χριστόν, νικοῦν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὰ πάθη των καὶ φθάνουν τὸν ἀγιοπνευματικὸν φωτισμὸν καὶ τὴν θέωση, συναρτάμενοι καὶ αὐτοὶ μέσα σὲ ἄκτιστο φῶς τῆς θείας μεγαλειότητος. Σ' αὐτὴν τὴν ἀναστάσιμη πορεία μᾶς καλοῦν ὅλοι οἱ "Ἄγιοί μας...».*

Ἐξ ἄλλου σήμερον, μετὰ τὸν «*πολιταίμακτον πόλεμο τῆς Μέσης Ἀνατολῆς*», ἡ παρουσία τοῦ Ἀναστάσιου «*μέσα μας καὶ ἀνάμεσά μας καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασίν Του ἐν ἀγίῳ Πνεύματι εἶναι ἡ προϋπόθεση τῆς εἰρήνης καὶ συναδελφώσεώς μας. Μόνον ὁ Νικητὴς τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἔχθρας Χριστὸς μπορεῖ νὰ μᾶς διακρατήσῃ "ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης"*» (Ἐφ. δ' 3).

«*Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος*».

Ἐπὶ τῇ ἐπανεκδόσει τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Θεολογικοῦ Περιοδικοῦ Συγγράμματος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας «*Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος*» ὁ Μακαριώτατος Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας κ. Παρθένιος ἐν αὐτογράφῳ κειμένῳ του, ὅπερ ἐν τῷ ἐκδοθέντι ΕΖ' τόμῳ παρατίθεται ἐν φωτοτυπία, τονίζει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «*Ὁ Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Πατριαρχείου τοῦ Ἁγίου Μάρκου, μὲ τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα, συνεχίζει τὴν πορεία του. Ἀρχισε νὰ ὀδεύει σὺς ἀρχὰς τοῦ αἵωνα*

μας, τὸ 1908. Ἔχει τὴν ἱστορία καὶ τὸν ἀγῶνά του τὸν καλὸ, τῆς προσφορᾶς καὶ δωρεᾶς του, γιὰ τὸν Ὁρθόδοξο Λαὸ μας, σὶὰ δυὸ χιλιάδες χρόνια τῆς ζωῆς του, μὲ τὸν Αἰγυπτιώτη Ἑλληρισμό. Ἔδωκε τὴν ἀγάπη του σὶὰ Θεολογικὰ Γράμματα, τὸ πάθος του, σὶὴν ἐπιστήμη, σὶὴ φιλολογία, μὲ τοὺς ἄξιους ταπεινοὺς ἐργάτες του καὶ ἀγωνιστές. Αὐτὴ εἶναι μία ἀπὸ τὶς παρακαταθήκες του, τοῦ Πατριαρχείου μας, δημιουργία τῶν μακαριστῶν Πατριαρχῶν Κυρῶν Φωτίου, Μελετίου, Νικολάου, Χριστοφόρου καὶ Νικολάου».

Εὐχόμεθα ὁλοφύχως, ὅπως τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος περιοδικὸν ἔχη ἑοραεὶ ἀπόσκοποιον πορεία, ἵνα συνεχίσῃ τὴν λαμπρὰν παράδοσίν του καὶ εἶναι ἀληθῆς Φάρος, ὅστις θὰ ἀκτινοβολῇ τὸ φῶς τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Μάρκου καὶ τῆς καθ' ὅλου Ὁρθοδοξίας.

«Κάλλιστον καὶ ψυχοφελέστατον».

Ἐν ἄρθρῳ, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα, ἐγράφησαν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἐξῆς: «Τοὺς τελευταίους μῆνες πολλὰς εἰδήσεις ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι οἱ κατοικοὶ τοὺς θεωροῦν τὴν Ἁγία Γραφή ὡς τὸ πολυτιμότεον δῶρον, πὸν εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῶν ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ὑπάρχει τόση δίψα γιὰ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ὥστε οἱ ἑκατοντάδες χιλιάδες τῶν ἀντιτύπων τῆς Βίβλου, πὸν στέλλονται ὡς δῶρα ἢ πὸν ἀρχίζουν τὴν ὥρα νὰ πωλῶνται καὶ οἱς χῶρες αὐτές, γίνονται ἀνάγκαστα ἀπὸ ἐκείνους, πὸν ἕως τὴν ὥρα, ζώντας ὑπὸ ἄθεα σλαβικὰ καθεστῶτα, ὑπέφεραν —ἐκτὸς οὐκ ἀπὸ “λιμὸν ἄρτων” — καὶ ἀπὸ “λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι τὸν λόγον Κυρίου”» (Ἀμὼς ἡ' 11).

Ἡ διαπίστωση αὕτη δικαιολογεῖ τὸ παρατιθέμενον ἐν συνεχείᾳ ἐρώτημα: «Ἄραγε ἐμεῖς, πού, δόξα τῷ Θεῷ, δὲν χάσαμε τὸ προνόμιον νὰ ἔχωμε εὐκόλα σὶὴ διάθεσί μας τὴν Ἁγία Γραφή, τὴν χρησιμοποιοῦμε ὡς πνευματικὴν τροφήν μας ἢ μήπως ὑποφέρομε ἀπὸ παρόμοιον “λιμὸν”, καταδικάζοντας τὸν ἑαυτὸν μας μὲ ἓνα εἶδος ἐκουσίας “ἀπεργίας (πνευματικῆς) πείνας”;». Κατὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, «κάλλιστον καὶ ψυχοφελέστατον ἐρευνᾶν τὰς θείας Γραφάς. Ὡσπερ γὰρ δένδρον, παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων περφυτευμένον, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, τῇ θείᾳ ἀρδευομένη Γραφῇ, πιαίνεται καὶ καρπὸν ὄριμον δίδωσι πῖσιν ὀρθόδοξον, καὶ ἀειθαλέσι τοῖς φύλλοις, ταῖς θεαρέστοις ὠραίξειται πράξειν».

Ἀλέξιος Κνιάζεφ (†).

Ἡ πρὸς Κύριον ἐκδημία τοῦ ἀειμνήστου πρωτοπρεσβυτέρου πατρὸς Ἀλεξίου Κνιάζεφ, Ποντιάνεως τοῦ Ὁρθοδόξου Θεολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Παρισίων («Ἁγιος Σέργιος»), ἐστέρησε τὴν καθ' ὅλου Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐνὸς διαπρεποῦς κληρικοῦ καὶ θεράποντος τῶν θεολογικῶν γραμμάτων.

Ὁ πατὴρ Ἀλέξιος διεκρίθη διὰ τὰς λαμπρὰς θεολογικὰς σπουδὰς καὶ τὰς ἀναριθμήτους μελέτας του, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς ρωσικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ ἀναφέρονται εἰς ζητήματα τῆς ἐρμηνείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τῆς Βιβλικῆς Θεολογίας, τῆς Θεοτοκολογίας καὶ τῆς προβολῆς τοῦ ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Λατρείᾳ βιβλικοῦ στοιχείου. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου σημείου ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι αἱ πρωτότυποι ἀνακοινώσεις του εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ὁρθοδόξου Θεολογικοῦ Ἰνστιτούτου «Ἁγιος Σέργιος» διοργανουμένας κατ' ἔτος οἰκουμενικὰς «λειτουργικὰς ἐβδομάδας», ἐν ταῖς ὁποῖαις κατ' ἐξοχὴν προβάλλονται εἰς τοὺς ἑτεροδόξους οἱ θησαυροὶ τῆς Ὁρθοδόξου Λατρείας, τοῦθ' ὅπερ συνειτέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ διακηρυχθῇ ὑπὸ τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς ἐν Εὐρώπῃ «λειτουργικῆς κινήσεως» βενεδικτίνου πατρὸς Lambert Beauduin (Μπωαντιόν), ὅτι ἡ Δύσις πρέπει νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἀνατολῆς (L'Occident à l'école de l'Orient). Πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ αἰτήματός αὐτοῦ συνεβάλετο τὰ μέγιστα ὁ λίαν γνωστὸς ἐν τῇ Χριστιανικῇ Οἰκουμένῃ πατὴρ Ἀλέξιος Κνιάζεφ, τοῦ ὁποῖου ἡ μνήμη ἔστω αἰωνία.

Ε. Δ. Θ.

«ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ»

Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία μὲ τὸ εἰδικὸ ἱεραποστολικὸ περιοδικὸ «Πάντα τὰ Ἐθνη»

* πληροφορεῖ ὑπεύθυνα γιὰ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργον πὸν ἀσκεῖ σήμερα ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία,

* περιγράφει τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἡ ἱεραποστολή.

Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομητὲς μποροῦν νὰ στείλουν τὴν ἐτήσια συνδρομὴ τους (300 δρχ.) στὴ διεύθυνση:

Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος — «Πάντα τὰ Ἐθνη», Ἰω. Γεωργιάδου 14, 115 21 Ἀθήνα. Τηλ. 7212.112.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

τῆς Παρασκευῆς 29ης Μαρτίου 1991

«Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεῖμ, συνήλθεν ἐκτάκτως σήμερον τὴν 29ην Μαρτίου 1991, κατόπιν ἐγγράφου ἀναφορᾶς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀττικῆς κ. Δωροθέου δι' ἀντικανονικὰς πράξεις τοῦ Σεβ. ἀπὸ Ἀττικῆς κ. Νικοδήμου καὶ ἀφοῦ ἔλαθε γνώσιν τῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς ἐτελέσθησαν αὗται διαπιστώνει ὅτι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Νικόδημος καὶ τινες ἐκ τῶν ἐμπεριστάτων Σεβ. Μητροπολιτῶν δὲν προσφέρουν τὴν καλὴν θέλησίν των εἰς τὴν πρόθεσιν τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἡ ὁποία ὡς μόνη ἀρμοδία, ἔχει ἤδη ἐπιληφθῆ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν περιόδον τῶν ἁγίων ἑορτῶν, τὴν ὁποίαν διάγει ἡ Ἐκκλησία, προέβη εἰς τὸ ἔλασσον τῶν δικαιωμάτων τῆς, νὰ προτρέψῃ τοὺς Σεβ. Ἀρχιερεῖς νὰ ἀπέχουν πράξεων καὶ ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι διασαλεύουν τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν καὶ ἐνότητα.

Πρὸς τοῦτοις, ἐκλήθη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Νικόδημος νὰ δώσῃ τὰς δεούσας ἐξηγήσεις ἐπὶ τῶν ἀντικανονικῶν καὶ διχαστικῶν τῆς Ἐκκλησίας πράξεων του.

Ἐν ὄψει τῶν ἐγγιζουσῶν ἑορτῶν τοῦ Ἁγίου Πάθους καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐπικαλεῖται δαμιλῇ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ πᾶσι τοῖς πιστοῖς».

(Ἀπὸ τὸ Γραφεῖο Τύπου τῆς Ἱ. Συνόδου)

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Μεταξὺ τῶν ἄλλων θετικῶν σημείων ποὺ παρατηροῦνται κατὰ τοὺς τελευταίους 14 μῆνες καὶ σχετίζονται μὲ τὶς ριζικὲς κοινωνικοπολιτικὲς ἀλλαγές στὴ χώρα, εἶναι καὶ ἡ διεύρυνση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας. Ἀπὸ τὸ σχολικὸ ἔτος 1990/91 ἐπαναλειτούργησε ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου στὸ Πλόβδι (Φιλιπούπολη), στὰ παλαιὰ τῆς κτίρια στὸ κέντρο τῆς πόλεως. Γιά 40 χρόνια (ἀπὸ τὸ 1950) ἡ σχολὴ εἶχε κλείσει. Μὲ ὑπόδειξιν τοῦ κράτους συγχωνεύθηκε μὲ τὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ Σόφιας, ἐνῶ τὰ κτίριά τῆς εἶχαν παραδοθεῖ σὲ κρατικὸ ἴδρυμα. Μὲ τὴ φροντίδα τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Βουλγαρίας καὶ τὴν ἰδιαίτερη μέριμνα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πλόβδι κ. Ἀρσενίου ἡ σχολὴ λειτούργησε κανονικὰ ἀπὸ τὶς 15 Σεπτεμβρίου μὲ 40 μαθητὲς στὸ πρῶτο ἔτος. Σχολάρχης διορίσθηκε ἀπὸ τὴν Ἱ. Σύνοδο ὁ μέχρι τώρα πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σόφιας Πανσο. Ἀρχιμ. κ. Εὐλόγιος. Γιά νὰ ὑπογραμμίσῃ τὴ σημασία τῆς σχολῆς γιά τὴ ζωὴ

τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας, ὅλη ἡ Ἱεραρχία (οἱ 10 Μητροπολίτες) μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἁγιώτατο Πατριάρχη Βουλγαρίας κ. Μάξιμο παρευρέθηκε στὴν ἐναρξὴ τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Ἐτελέσθη ἀρχιερατικὴ θεία Λειτουργία ἀπὸ τὸ Σεβ. Πλόβδι κ. Ἀρσένιο, συλλειτουργούντων τῶν σχολάρχων τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν Πλόβδι καὶ Σόφιας καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Σόφιας. Κατόπιν ἐτελέσθη ἁγιασμός ἀπὸ τὸν Ἁγιώτατο Πατριάρχη, ὁ ὁποῖος ὁμίλησε καταλλήλως καὶ εὐλόγησε τοὺς νέους ἱεροσπουδαστές. Ἡ φοίτηση στὴ σχολὴ εἶναι 5ετῆς καὶ γίνονται δεκτοὶ νέοι μὲ ἀπολυτήριον ἀπὸ τὴ θασικὴ ἐκπαίδευση, ποὺ διαρκεῖ 8 χρόνια. Ὁ Πανσο. Σχολάρχης ἔχει τὴν ἰδέαν νὰ καλέσῃ καὶ νέους ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, γιά νὰ σπουδάσουν στὴν Ἱ. Σχολὴ Πλόβδι, στὸ πνεῦμα τῆς παλαιᾶς παράδοσης ἀγαθῆς συμβίωσης καὶ συνεργασίας Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων στὴ Φιλιπούπολη.

—Σπουδαῖες ἀλλαγές σημειώθηκαν καὶ στὴ ζωὴ τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς ἁγίου Ἰωάννου Ρίλας στὴ Σόφια ἡ ὁποία γιά 40 χρόνια εἶχε «ἐξορισθεῖ» σὲ ἕνα μοναστήρι 80 χλμ. θόρεια ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα. Μετὰ ἀπὸ ἀνάλογες ἐνέργειες τῆς Ἱ. Συνόδου πρὸς τὴν νέα κυβέρνηση τῆς χώρας, ἡ Ἱ. Σχολὴ ἐπανέκτησε τὰ παλαιὰ τῆς κτίρια. Κτισμένα στὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνα μὲ δωρεές κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, τὰ κτίρια τῆς σχολῆς ἀπὸ τὸ 1950 εἶχαν παραδοθεῖ στὴν ὀργάνωση τῆς κομμουνιστικῆς νεολαίας. Εἶχε μείνει μόνο ὁ ναὸς καὶ λειτούργουσε ὡς προσκύνημα. Τώρα ἡ Σχολὴ ἔχει μεγαλύτερες δυνατότητες στεγάσεως καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαστῶν ἀμέσως αὐξήθηκε ἀπὸ τοὺς 100 στοὺς 250. Ἡ φοίτηση εἶναι 5ετῆς, ἐνῶ λειτουργεῖ σ' αὐτὴ καὶ 2ετῆς φροντιστήριον γιά ἐνηλίκους σπουδαστές, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν ἀποφοίτηση μποροῦν νὰ χειροτονηθοῦν ἢ νὰ συνεχίσουν τὶς σπουδές τους στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ.

—Καὶ στὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ Σόφιας ἡ ἐναρξὴ τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἔγινε μὲ τὸν ἴδιο πανηγυρικὸ τρόπο, μὲ τὴν παρουσία καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριάρχου καὶ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν. Σχολάρχης ἔχει διορισθεῖ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Κωνσταντίας κ. Γρηγόριος, πρῶην βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ Μητροπολίτου Μεγάλου Τυρνόβου.

—Σημαντικὸ καὶ γιά τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ ἁγίου Κλήμεντος Ἀχρίδος εἶναι τὸ πανεπιστημιακὸ ἔτος αὐτό. Μετὰ ἀπὸ 40 χρόνια φέτος ἡ σχολὴ μπόρεσε χωρὶς ἔξωθεν περιορισμούς νὰ δεχθεῖ φοιτητές, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους καὶ γυναῖκες. Ἀπὸ τὸ 1950, ὅταν ἡ Σχολὴ γιά ἰδεολογικοὺς λόγους ἐκδιώχθηκε ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον Σόφιας, γιά πρώτη φορὰ καὶ γυναῖκες ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ σπουδάζουν τὴν ἱερὴ ἐπιστήμη. Ἔγιναν δεκτοὶ 400 νέοι φοιτητές, 50ο ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι γυναῖκες. Ἔτσι μόνον μὲ τὴν πρώτη χρονία ἐλεύθερης ὑποδοχῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν ὑπερδιπλασιάστηκε. Προβλέπεται νὰ συνεχισθεῖ ἡ ἀθρόα

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Γεωργίου Δρ. Χαρομικαντά, *Ἱστορικά Σημειώματα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Νήσου Λέρου*, Συμβολή στήν Ἐπισκοπική Ἱστορία τῆς Νήσου Λέρου. Ἔκδοση Δημοσίου Πνευματικοῦ Κέντρου Λέρου, 1990, σελίδες 127 + φωτογραφία.

Βιβλιοκρισιάζει ὑπὸ τοῦ γράφοντος εἰς ἀνάλογα διβλία τοῦ συγγραφέως, σχετιζόμενα καὶ πρὸς τὸ παρὸν θέμα, ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ περιοδικά: *Κληρονομία* 16 (1984) 347 - 349, *Θεολογία* 58 (1987) 173 - 174 καὶ *Χριστιανός* (Ἰαν. - Μάρτ. 1990) ἀρ. 293, σελίδες 42 - 44.

Ἐνα μέρος τοῦ ὅλικου, τὸ ὁποῖον ἐνεφανίσθη ὑπὸ μορφήν εὐρυτέραν ἢ στενωτέραν, λαμβάνεται ἀπὸ ἐκεῖνα καὶ παρουσιάζεται μαζὶ μεῖς ἄλλας πληροφορίας, με προσοπικὴν πάντοτε τὴν Λέρον, εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν. Μεταξὺ ἄλλων, νέα στοιχεία θεωροῦνται ἐδῶ αἱ ἀναφοραὶ εἰς τοὺς ἐπισκόπους Λέρου (σ. 11-38) καὶ τὸν ἀειμνηστὸν μητροπολίτην Νεοκαισαρείας Χρυσόστομον Κορωναῖον, ὁ ὁποῖος τὸ 1950 ἐξελέγη ὁ πρῶτος μητροπολίτης Λέρου καὶ Καλύμνου (καὶ Ἀστυπαλαίας), ἀλλὰ δὲν ἀπεδέχθη τὸ ἐπίταγμα τῆς Ἐκκλησίας.

Πίνακας Περιεχομένων: Πρόλογος, σ. 7-9. Μέρος Α'. Ἡ ἀπὸ τὴν Ε' Οἰκουμένη Σύνοδο (553 μ.Χ.) μέχρι τὸ 1756, περίοδος, σ. 11-18. Μέρος Β'. Ἐπίσκοποι Λέρου (1756 - 1888), σ. 19-38. Μέρος Γ'.

προσέλευση ὑποψηφίων φοιτητῶν. Ἡ φοίτηση εἶναι 4ετής μεῖς ἕνα προκαταρκτικὸ ἔτος γιὰ τοὺς ἀποφοίτους τῶν μὴ ἱερατικῶν μέσων σχολῶν. Στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ φοιτοῦν καὶ νέοι ἀπὸ ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, συμπεριλαμβανομένων καὶ 10 Ἑλλήνων.

—Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς στὴ Βουλγαρία ἐπιδρᾷ θετικὰ στὴ θρησκευτικὴ ἀναζήτηση. Αὐξήθηκε ὁ ἐκκλησιασμός, ἐκδηλώνεται δίψα γιὰ χριστιανικὴ μόρφωση καὶ παιδεία. Ἡ Ἱ. Σύνοδος λαμβάνει ἐπείγοντα μέτρα γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Καταβάλλονται ἐκτεταμένες καὶ συντονισμένες προσπάθειες ἢ νέα νομοθεσία νὰ εὐεργετήσῃ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ. Ζητεῖται νομοθετικὴ ρύθμιση γιὰ τὴ διδασκαλίαν τοῦ θρησκευτικοῦ ὀρθόδοξου μαθήματος στὰ σχολεῖα. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας, βοηθούμενη ἠθικῶς ἀλλὰ καὶ ὕλικῶς ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀδελφές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, προσπαθεῖ νὰ θρέψῃ πνευματικὰ τὸ λαὸ τῆς. Μετὰ τὴν ὕλικὴ βοήθεια ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ (πρωτίστως ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα) ἤδη πραγματοποιοῦνται ὀρισμένα προγράμματα, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα τὸ θᾶρος πέφτει στὴ χριστιανικὴ διαφώτιση τοῦ λαοῦ.

(Μητροπολίται Λέρου καὶ Καλύμνου / Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας), σ. 40-120 (39). Βιβλιογραφία, σ. 121 - 123.

Ἴσως θὰ ἦτο καλύτεραν εἰς τὴν σελίδα 122 ὅπως τὰ δημοσιεύματα ἀκολουθήσουν τὴν κάτωθι ἀλφαθητικὴν σειρὰν:

16. Τρύφωνος... 17. Τσακοπούλου... 18. Φιλιππαίου... 19. Φλέγερ... 20. Φλωρεντῆ...

Μολοντα εἰς τὴν ἀνά χειρὸς ἐργασίαν παρεμβάλλονται εἰς μερικὰ σημεία καὶ ἄλλαι πληροφορίαι, φέροι αὕτη κατ' ἐξοχὴν βιογραφικὸν χαρακτήρα. Μέσα εἰς τὸ καίμενον, συγκαταῖνται ἀρκετὰ ἐγγράφα, ἐκδομένα καὶ ἀνέκδοτα, προσωπικά, τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Πολιτείας, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ τὸ θεράτιον, εἰς τὴν ἑλληνικὴν, τοῦ πρώτου μητροπολίτου Λέρου καὶ Καλύμνου Χρυσάνθου τοῦ Βυζαντίου (1888 - 1894), σ. 48-51. Ἐκτὸς τῶν κατὰ σειρὰν βιογραφιῶν, δίδονται εἰς τὰ κατάλληλα μέρη καὶ οἱ κατάλογοι τῶν ἐπισκόπων / μητροπολιτῶν (σ. 16-18, 119-120, 138).

«Ἀξιοπρόσεχτο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι στὴν ἐπισκοπικὴ πορεία τῆς, ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία τῆς Νήσου Λέρου εἶναι γνωστὴ μετὰ τὴν ὀνομασίαν «Ἐπισκοπὴ Λέρου» στὴν ὁποία ἀνήκει ἐκκλησιαστικὰ - διοικητικὰ καὶ ἡ Νήσος Κάλυμνος. Ἡ ὀνομασία αὕτη παρέμεινε μέχρι τὸν ΙΑ' μ.Χ. αἰῶνα, ὅποτε ἐπευράτησε ἡ ὀνομασία «Ἐπισκοπὴ Λέρου» ποὺ ἀδιατάραχτα διατηρήθηκε με-

νικὴ διαφώτιση τοῦ λαοῦ. Πρόσφατα ἔφτασε καὶ τὸ χαρτί, δῶρο τῆς Βιβλικῆς ἑταιρείας, γιὰ τὴν ἐκτύπωση σὲ 300 χιλ. ἀντίτυπα τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ποὺ μεταφράστηκε πρὸ δεκαετιῶν μετὰ τὴν ἐκτύπωση τῆς Ἱ. Συνόδου. Στὴ βουλγαρικὴ γλῶσσα κυκλοφορεῖ καὶ ἄλλη μετάφραση, ἔργο τῶν προτεσταντικῶν ἱεραποστολῶν, ἡ ὁποία δὲν ἐγκρίνεται ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησίαν Βουλγαρίας, λόγω σημαντικῶν διαφορῶν, ποὺ ἀλλοιώνουν καὶ τὸ νόημα τῆς.

Τὴν ἀνοιχτὴν τοῦ 1990 κυκλοφόρησε καὶ ἡ καινούργια ἐκδοσις τῆς Καινῆς Διαθήκης μαζὶ μετὰ τὸ Ψαλτήριον, ποὺ μετὰ ἀπὸ τὴν Κ.Δ. εἶναι τὸ πιὸ ἀγαπητὸν στοὺς πιστοὺς βιβλίον τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ διαβάσεται πολὺ κατ' ὄκνον.

—Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα μέτρα, ἡ Ἐκκλησία στὴ Βουλγαρία προσπαθεῖ νὰ πάρει πίσω καὶ ὅλα τὰ ἀκίνητα (γεωργικὰ ἐκτάσεις καὶ κτίρια), τὰ ὁποῖα παρανόμως τῆς εἶχαν κατασχεθεῖ ἀπὸ τὸ κράτος μετὰ τὴν ἐκκένωση τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτιρίων. Ἡ διαφορὰ προσήματα κατὰ τὶς δεκαετίες αὐτές. Ἡδη ἀρκετὰ ἀκίνητα ἐπιστράφηκαν καὶ οἱ προσπάθειες συνεχίζονται.

(Ἱ. Δημητρώφ)

χρ: τὸ 1888 γιὰ νὰ ἀνυψωθεῖ μὲ Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ Τόμο, σὲ τιμὴ μητροπόλεως μὲ τὸν τίτλο «Λέρου καὶ Καλύμνου», σ. 12.

Ἐγχομαι εἰς τὸν φιλότιμον συγγραφέα τῆς ὡς ἄνω μελέτης συνέχισιν τοῦ συγγραφικοῦ του ἔργου.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ἀθωνικὰ καὶ Ἀνωθῆ ("Ἄρθρα καὶ Μελετήματα"), τ. Γ', ἐκδ. «Ἀστὴρ», Ἀθήναι 1989, σσ. 356.

Ἐνα νέο βιβλίο τοῦ γνωστοῦ ἀγιολογικοῦ Μοναχοῦ καὶ βραβευμένου ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν π. Θεοκλήτου Διονυσιάτου εἶναι πάντα σημαντικό γεγονός. Κομίζει κάτι ἀπὸ τὸ Περιόδιον τῆς Παναγίας καὶ ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες τῶν οὐρανοπολιτῶν κατοίκων του, σ' ἐμᾶς πού ζοῦμε ἢ ἐργαζόμεστε σ' ἓνα κόσμον ἐξαγριωμένο καὶ ἀποδαρδариωμένο, κάτω ἀπὸ ἓνα πολλαπλῶς θεδαρυμένο κλῆμα νέφους, πού ἐπηρεάζει σωματικὰ καὶ πνευματικὰ πολὺ δυσμενῶς τὴ ζωὴ μας. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη, τὸ νέο βιβλίο τοῦ π. Θεοκλήτου, ἐμφορτο ἀπὸ νέφη ὁσίων μορφῶν καὶ ἀγίων μηνυμάτων ἀσκητικῶν, μπορεῖ ν' ἀνακουφίσει πολλοὺς ἀπὸ μᾶς, πού ὑποφέρουμε τὸν ἐναγκαλισμὸ —θανάσιμον ἐνίστη— τοῦ τερρατώδους νέφους τῶν συγχρόνων δισημηχανικῶν μεγαλοπόλεων!

Ὁ Γ' αὐτὸς τόμος τῶν «Ἀθωνικῶν Ἀνθῶν» (ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ σ. στὰ πολὺτιμα Προλεγόμενά του: Α' τόμος θὰ εἶναι ὁ ὁμώνυμος, πού ἐξεδόθη τὸ 1962· Β', ὁ τόμος «Ὁρθόδοξα Μελετήματα», πού θὰ μεταδαπτισθεῖ καὶ θὰ ἐπανενδοθεῖ μὲ τὰ κείμενα τοῦ 1960 - 70, στὴν ἴδια σειρά· καὶ Γ' ὁ παρών, — ἐνῶ ἀναμένεται καὶ Δ', μὲ κείμενα τῆς δεκαετίας 1970-80), εἶναι πολὺ πρωτότυπος κ' ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρων: Ἀποτελεῖ ἐπιλογή ἐκ τῶν καλύτερων δημοσιευμάτων τοῦ ἀγιολογικοῦ περιοδικοῦ «Ἀθωνικοὶ Διάλογοι», πού συνέγραφε, τύπωνε καὶ ἐξέδιδε, σχεδὸν μόνος του, ὁ π. Θεοκλήτος, μέσα στὴ δεκαετία τοῦ 1970 - 80! Ἡ θαύτατα πνευματικὴ ὕλη τῶν περιεχομένων τοῦ Τόμου διαιρεῖται σ' ἕξι ἐνόητες: Α' Ἐορτολογικά, Β' Ἀγιολογικά, Γ' Γράμματα ἐνὸς Ἐρημίτου, Δ' Φιλοκαλικά - Ἀνθρωπολογικά, Ε' Μυστικὴ Θεολογία καὶ ΣΤ' Πνευματικὰ Προβλήματα.

Ἐχουν πολλὰ νὰ ὠφεληθοῦν ὅσοι πάρουν στὰ χέρια τους τὸν θαυτατο αὐτὸ τόμον τῶν ποιητικῶν θεολογικῶν κειμένων τοῦ π. Θεοκλήτου.

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

Στέλιου Ράμφου, Ἰλαρόν φῶς τοῦ Κόσμου (Τὸ ὄραμα τῆς ἀλήθειας ἀπὸ τὸ

πλατωνικὸ σπήλαιον τοῦς εὐρωπαϊκοὺς φιλοσόφους τῶν Νέων χρόνων καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀναδρομικά, στὶς τριάδες ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ), ἐκδ. «Ἰδρύματα Γουλανδρῆ - Χόρν», Ἀθήναι 1990, σελ. 492.

Ἀφιερωμένο εὐλαδικὰ «Στὴν ἄκρα τοῦ Χριστοῦ ταπεινώσει, τὸ μαρτυρικὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως», ἐκυκλοφόρησε τὸ νέο καὶ ὀγκῶδες βιβλίο τοῦ κ. Στέλιου Ράμφου, μὲ τὸν ὡς ἄνω τίτλον «Ἰλαρόν φῶς τοῦ Κόσμου», ὅπου συνεχίζει, καθὼς λέγει στὸ σύντομο καὶ προλογικὸ του «Ἐισόδιον», τὶς ἀνασκαφές του σ' εὐλογημένους τόπους τῆς πνευματικῆς μας Παραδόσεως. Ὁ ἐπιδημητικὸς αὐτὸς τόμος, τὸν ὁποῖον ἐπιμελήθησαν οἱ ἐκδόσεις «Τῆνος», περιλαμβάνει τὸ κείμενο τριάντα ἐβδομαδιαίων μαθημάτων τοῦ κ. Ράμφου στὸ «Ἰδρυμα Γουλανδρῆ - Χόρν», κατὰ τὴν περίοδο Ὀκτωβρίου 1989 - Μαΐου 1990, καὶ χωρίζεται σὲ τρία μεγάλα μέρη: Α' Θεωρία (Ὁ μῦθος τοῦ πλατωνικοῦ σπηλαίου: σκηρικὸ καὶ δρώμενα — Ὁ μῦθος καὶ τὸ σύμβολο — Δευτέρα ἐρημηνευτικὴ προσπέλασι: ἡ φιλοσοφία τοῦ πλατωνικοῦ μῦθου), σελ. 11 - 133. Β' Διοπτρική (Ἀπὸ τὸν Θεάνθρωπον εἰς τὸν ἄνθρωπον — Κριτές — Μεταξὺ Κριταίου καὶ Κάντ — Κάντ — Ἐγγελοσ — Κίριεγκχαρντ — Νίτσε — Χούσερλ — Χάιντεγγερ), σελ. 135 - 297. Γ' Θεοπτία (Ὁ ἀρκτικὸς λόγος τῆς α' τριάδος ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων, τοῦ ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ — Ὁ πρῶτος λόγος τῆς β' τριάδος — Ὁ δευτερός λόγος τῆς α' τριάδος — Ὁ δευτερός λόγος τῆς β' τριάδος — Ὁ τρίτος λόγος τῆς γ' τριάδος — Ὁ πρῶτος λόγος τῆς γ' τριάδος — Ὁ δευτερός λόγος τῆς γ' τριάδος — Ὁ τρίτος λόγος τῆς γ' τριάδος ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων), σελ. 299 - 465. Ἐπίλογος, σελ. 466 - 487.

Δὲν μποροῦμε, δυστυχῶς, ν' ἀπλωθοῦμε σὲ κριτικὴ ἀνάλυση τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ ἔργου, πού στηρίζεται στὴν ἐλληνικὴ Παράδοση (τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας), μ' ἓνα «μεσώδιον» πού ἀναφέρεται κριτικὰ στὴν φιλοσοφικὴ σκέψη τῆς Εὐρώπης. Δίνουμε μονάχα ἓνα δείγμα γραφῆς, παρμένο ἀπ' τὸν Ἐπίλογον (σελ. 477 - 78) καὶ ἀναφερόμενον στὴ μητέρα καὶ τροφὸν τῆς Ἐκκλησίας: «Διὰ τῶν Μυστηρίων τῆς μπαίνουμε στὴν ζωὴ, ὡς πρόσωπα· αὐτὴ μᾶς ξεπροβοδίζει καὶ μᾶς μνημονεῖ μετὰ θάνατον· ἢ αἰσθητικὴ, τὸ ἦθος, ἢ ψυχὴ μας, ἐκεῖ πλάθονται, ἀπὸ ἐκεῖ παίρνουμε τὶς ἀκαθαίρετες ἀξίες καὶ τὰ πρότυπά μας· αὐτὴ μᾶς ξέρει ὅσο κανεὶς, γιὰτὶ μᾶς ἐξομολογεῖ ἐπὶ δύο χιλιαστές — εἶναι τὸ ἐθνικὸ

μας ψυχοθεραπευτήριου, τὸ ἀποκοῦμπι καὶ ἀνακουφι-
στήριον· αὐτὴ διασώζει τὴ γλωσσικὴ συνέχεια, τὴν ἐ-
θνικὴ μας μουσικὴ, τὸ νόημα καὶ τὴν πίστη τῆς ζωῆς
μας. Στὸ σημερινὸ χάος ἢ Ἐκκλησία εἶναι τὸ μόνο
κύτταρο τοῦ Γένους, ποὺ ξέρει τί γίνεται καὶ τί τοῦ γί-
νεται· ποὺ δὲν πάσχει κρίση ταυτότητας, καὶ γι' αὐτὸ
μπορεῖ νὰ εἶναι σεβαστὴ παντοῦ. Σεβαστὴ, ἀλλὰ ποτὲ
ἐξουσία. Ὁρθοδοξία καὶ θεοκρατία δὲν συμβιδιάζονται,
ἐπειδὴ ἀπ' ἐνὸς ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη καὶ ἀπ' ἐτέρου
διότι ἢ Ἀνάστασις εἶναι τὸ τέλος κάθε κράτους. Ἀλλω-
στε, πῶς νὰ γίνῃ κράτος, ὅταν αἰῶνες τώρα διατηρηθῇ
καὶ θερμεινῇ στους κόλπους τῆς τῆν ἐνότητά τοῦ ἐνὸς
μὲ τὸ ὅλον, ἀναγνωρίζοντας στὸ ἄτομο ὄχι κάποιο φυ-
σικὸ ὑποκειμένο δικαίωμα καὶ ὑποχρεώσεων, ποὺ
μπορεῖ ν' ἀποχαλινωθῇ ἢ νὰ χαλινωθῇ, ἀλλὰ τὸ ὄργα-
νικὸ στοιχεῖο τῆς κοινωνικῆς συνοχῆς;». Πράγματι,
γιὰ τὴν ὥρα, ποὺ πλησιάζουμε στὴν ἔνωση μὲ τὴν Εὐ-
ρώπη, διδύκα σὰν αὐτὸ τοῦ κ. Ράμφου εἶναι ἀπαραί-
τητα γιὰ νὰ λάβουμε ἀποσυνηδησία, μὲ ὁδηγὸ τὴν
ἐλληνικὴ καὶ τὴν ὀρθόδοξη Παράδοση.

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

T. S. Eliot, Ἡ ἐνότῃ πα τοῦ Εὐ-
ρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ (Εἰσαγωγικὸ δο-
κίμιο, Μετάφραση καὶ Σχόλια Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ), ἐκδ.
«Ἰκαρος», Ἀθήνα 1990, σσ. 90.

Καὶ ἄλλοτε, στὸ παρελθόν, ὁ γνωστὸς συγγραφέας
καὶ κριτικὸς τῆς Λογοτεχνίας μας κ. Ε. Ν. Μόσχος
(διευθυντὴς ἐδῶ καὶ τρία χρόνια τῆς «Νέας Ἑστίας»,
τοῦ ἐγκυρότερου καὶ μακροβιότερου λογοτεχνικοῦ - φι-
λοσοφικοῦ περιοδικοῦ τῆς χώρας μας) ἔχει ἀσχοληθεῖ
μὲ τὸν μεγάλον ποιητὴ καὶ δοκιμογράφο Τ. Σ. Ἐλιοτ.
Εἶχε μάλιστα ἐκδώσει κ' ἐν' ἄγνωστο καὶ ἀμετάφρα-
στο ἔργο του («Δέκα χρονικά ἀπ' τὸ "Βράχο"»), μὲ εἰσα-
γωγικὸ δοκίμιο, μετάφραση καὶ σχόλια Ε. Ν. Μόσχου),
ποὺ ἐξαντλήθηκε, κ' ἐπανεξεδόθη πρόσφατα (1980)
ἀπ' τὸν «Ἰκαρο» σὲ 6' ἐκδόση. Σήμερα, σὲ μιὰ εὐλο-
γημένη συγκυρία, μᾶς προσφέρει, σὲ ἀριστοτεχνικὴ με-
τάφραση, μὲ σοφὰ προλεγόμενα καὶ χρησιμώτατα σχό-
λια, τρεῖς ὀμιλίαι τοῦ Ἐλιοτ γιὰ τὴν «Ἐνότῃ πα
τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ». Εἶπα
συγκυρία, γιατί ὅλος ὁ κόσμος μιλά γιὰ τὴν ἔνωση τῆς
Εὐρώπης καὶ σὲ λίγο καὶ ἡ χώρα μας θὰ γίνῃ ὀλοκλη-
ρωτικὸ μέλος αὐτῆς τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης. Ἀκού-
γονται πολλὰ «ὑπὲρ» καὶ πολλὰ «κατὰ». Ὁ Ἐλιοτ πιά-
νει τὰ θέματα στίς βαθύτερες ρίζες τους καὶ πᾶει πολὺ
μακρύτερα, ἀπ' ὅτι οἱ ἐπιπόλαιοι θιασῶτες ἢ ἐπικρι-
τές. Καὶ κάνει ἄριστα ὁ κ. Μόσχος, ποὺ βλέπει κ' ἐξε-
τάζει μὲ σπάνια κριτικὴ δευδερκεία ὅλη τὴν πνευμα-

τικὴ ἱστορία καὶ τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο τοῦ Ἐλιοτ, διευ-
κολύνοντας τὸν ἀναγνώστη του γὰρ δημιουργήσει πλήρη
τὴν εἰκόνα καὶ τοῦ Ἐλιοτ, καθὼς καὶ τοῦ κόσμου στὸν
ὁποῖο ζοῦσε, γράφοντας τίς τρεῖς αὐτὲς ὀμιλίαι. Ἐνα
βιβλίον τυπωμένο μὲ ἄκρα καλαισθησία, καὶ χρῆσιμο
ὅσο κ' ἐπίκαιρο. Ἐνας σύγχρονος Ἕλληνας συγγραφέας,
χριστιανός, μεταφράζει καὶ σχολιάζει ἕναν εὐρωπαῖο
νομπελίστα, κορυφαῖο ποιητὴ καὶ δοκιμογράφο, μὲ πε-
ποιθήσεις χριστιανικῆς.

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

«Πίστη καὶ Νεοελληνικὴ Λο-
γοτεχνία», ἐκδ. Παγκυπρίου Συλλόγου Ὁρθόδο-
ξου Παραδόσεως «Οἱ φίλοι τοῦ Ἁγίου Ὁρους», Λευ-
κωσία 1990, σσ. 460.

Πρὶν λίγο καιρὸ κυκλοφόρησε στὴν Κύπρο καὶ
στὴν Ἑλλάδα συγχρόνως ἕνας ὀγκώδης τόμος 460 σε-
λίδων, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένος στὰ θέματα τῆς πίστεως
καὶ στὴ σχέση ἢ τίς σχέσεις ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα
στὴ χριστιανικὴ πίστη καὶ τὴ Νεοελληνικὴ Λογοτε-
χνία. Ὅπως καὶ τὸ περιοδικὸ «Ὁρθόδοξη Μαρτυρία»,
ποὺ βρίσκεται ἤδη στὸ τεῦχος 32, ἔτσι καὶ τὸ πολύτι-
μο τοῦτο βιβλίον εἶναι ὀργανωμένο καὶ προετοιμασμένο
σοβαρὰ καὶ συστηματικὰ, γιὰ νὰ πιάσει τόπο καὶ νὰ
εἶναι ἀποτελεσματικὸς ὁ κόπος ὄλων τῶν συνεργατῶν.
Εἶναι ἀξιέπαινη ἢ προσπάθεια καὶ φρονῶ πῶς εἶναι
ἀπὸ τὰ καλύτερα λογοτεχνικὰ βιβλία ποὺ κυκλοφόρη-
σαν τελευταῖα στὸν τόπο μας. Ὅχι μονάχα γιατί τὸ
θέμα του εἶναι τόσο σπουδαῖο, μὰ γιατί παρουσιάζεται
τόσο πολυεδρικὰ καὶ τόσο πρσιματικὰ, ποὺ νὰ μὴ μένει
καμμιά πλευρὰ του ἀνεξέταστη. Ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ
«Διγενῆ Ἀκρίτα» καὶ τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ» ἴσαμε
τὴ λογοτεχνία τῶν ἡμερῶν μας, ὅλοι οἱ δημιουργοὶ
ποὺ ἀγγίξαν ἐδημοουργικὰ (εἴτε θετικὰ εἴτε ἀρνητικὰ)
τὴν πίστη, στὸ χῶρο τῶν τεχνῶν τοῦ λόγου, ἐξετάζον-
ται μὲ εἰλικρίνεια, γνώση, κριτικὴ διάθεση καὶ —πά-
νω ἀπ' ὅλα— μὲ ἀγάπη. Κ' ἐκεῖνο ποὺ θέλω νὰ ὑπο-
γραμμίσω ἰδιαίτερα, εἶναι ὅτι ὁ τόμος ὅλος συγκροτή-
θηκε δίχως στεγανά, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ εὐνοήσουν
ὀμάδες, ὀργανώσεις, κλίκες, συντροφίαις περιοδικῶν ἢ
κύκλων, καὶ νὰ στερῆσουν τίς μελέτες ἀπὸ τὴν εἰλι-
κρίνεα καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα. Δυστυχῶς, αὐτὸ τὸ
σαράκι —τῶν προτιμήσεων στους δικούς μας καὶ τῆς
ἀδιαφορίας πρὸς τοὺς παραέξω— τρώει καὶ τὰ πιὸ
καλλίκαρπα δένδρια τῶν χριστιανικῶν κινήσεων ἢ ὀρ-
γανώσεων...

Κατὶ ἄλλο, ποὺ πρέπει ἐπίσης νὰ ὑπογραμμίσουμε,
καὶ ἀποτελεῖ θετικὴ προσφορά τοῦ τόμου, εἶναι τὸ γε-

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Ἱερὰ Μητρόπολις Μυτιλήνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν α) Ἱ. Ναοῦ Παναγίας Χρυσομαλλοῦσης Μυτιλήνης, καὶ β) Εὐαγγελιστρίας Λ. Μύλων, καλοῦμεν τοὺς θυλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 13ῃ Μαρτίου 1991

† Ὁ Μυτιλήνης ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Σάμου καὶ Ἱκαρίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγ. Νικολάου (Μητροπολιτικός) Σάμου (6^α θέσις),

νικὸ προσκλητήριον ποὺ πετυχαίνει νὰ κάνει ὁ τόμος: εἶναι μιὰ πρώτης τάξεως ἀπογραφή τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου, ποὺ σηκώνουν τὴν πνευματικὴ σημαία μὲ τὴν πάντιμη τέχνη τους, καθὼς καὶ «τὸ θάρρος τῆς ἡμέρας», ὅπως λέει ὁ ἡμιογράφος: «οὐ καὶ τὸ θάρρος τῆς ἡμέρας ἐδάστασας!» Κληρικοί, Μοναχοί, Ποιηταί, Πεζογράφοι, Ἐρευνηταί, Δοκιμογράφοι, Ἱστορικοί, ἀντιμετωπίζουν μὲ ὑπευθυνότητα τὸ θέμα τῆς πίστεως καὶ τῆς λογοτεχνίας, γράφοντας γιὰ παλαιότερους ἢ νεώτερους δημιουργούς, ἢ καὶ φωτίζοντας μὲ συγκεντρώσεις τὸ προσωπικὸ τους λογοτεχνικὸ ἔργο. Ὁ τόμος ὅλος, γιὰ συστηματικώτερη ἐξέταση, διαιρεῖται σὲ διάφορες ἐνότητες, ποὺ διευκολύνουν τὸν ἀναγνώστη γὰρ λάβει σαφῆ, τὸ κατὰ δύναμιν θέματα, εἰκόνα τῆς σύνολης νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τῶν σχέσεών της μὲ τὴν Χριστιανικὴ Πίστη. Εἶν' ἕνας τόμος, πιστεύω, πολὺτιμος πρᾶγματι, ποὺ δὲν πρέπει νὰ λείψει ἀπὸ καμμιά βιβλιοθήκη καὶ ἀπὸ κανένα χριστιανικὸ σπίτι. Εἶγε στοὺς ἐκδότας καὶ στοὺς συνεργάτες!

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

καλοῦμεν τοὺς θυλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Σάμῳ τῇ 29ῃ Μαρτίου 1991

† Ὁ Σάμου καὶ Ἱκαρίας ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κρήτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38, παρ. 2 τοῦ Νόμου 590)1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν ἐνοριῶν τῆς πόλεως Ἡρακλείου: 1) Κοιμήσεως Θεοτόκου Μασταμπᾶ, 2) Ἀναλήψεως τοῦ Σωτήρος, 3) Ἀγίας Τριάδος, 4) Ἀγίας Βαρβάρας, 5) Ἀγίου Δημητρίου Ν. Βρυούλλων καὶ 6) Ἀγίου Νικολάου Ν. Ἀλικαρνασσοῦ, καλοῦμεν τοὺς θυλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ τὰς ἐφημερίδας «ΠΑΤΡΙΣ» καὶ «ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ἡρακλείῳ τῇ 19ῃ Μαρτίου 1991

† Ὁ Κρήτης ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς

Ἑλληρικὴ Ὁρθόδοξος Ἐπισκοπὴ
Τορόντο (Καναδᾶ)

Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐπισκοπὴ Τορόντο (Καναδᾶ) χρειάζεται νέους ἱερεῖς. Παρακαλοῦνται ὅσοι ἐνδιαφέρονται νὰ ὑπηρετήσουν σὺν ἱερεῖς στὸν Καναδᾶ νὰ γράψουν στὸν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο κ. Σωτήριον, 27 TEDDINGTON PARK AVENUE, TORONTO, ONTARIO, M4N 2C4 CANADA. Οἱ ἐνδιαφερόμενοι πρέπει νὰ εἶναι πτυχιούχοι Θεολογικῆς Σχολῆς ἢ Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἕγγαμοι καὶ ἡλικίας κάτω τῶν 30 ἐτῶν. Ἡ ἀμοιβή τους εἶναι 30.000,00 δολλάρια τὸν χρόνον.

Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐπισκοπῆς Τορόντο (Καναδᾶ).

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΤΙΜ. ΣΤΑΥΡΟΥ

Τὸν περασμένο αἰῶνα οἱ πρῶτοι Ἕλληνες τῆς ἀμερικανικῆς ἐγκαταστάθηκαν στὴς Ἠνωμένες Πολιτεῖες καὶ δημιούργησαν μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιφανέστερες ἐθνικῆς κοινότητες στὴ χώρα. Μοναδικὸ τους ἐφόδιο εἶχαν τὴν πίστη στὰ ἰδεώδη τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τὸ 1936 ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς καὶ μετέ-

πεντα Οικουμενικός Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ἔδρασε τὴ Θεολογικὴ Σχολή τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, δραματιζόμενος μία νέα γενιά ὀρθόδοξων ἱερέων πού νά γνωρίζουν τήν Ἀμερικανική νοσοτροπία καί νά ὑπηρετοῦν τήν Ὀρθοδοξία στή μεγάλη αὐτή χώρα.

Σήμερα τὸ ὄραμα ἔχει γίνει πραγματικότητα. Οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Hellenic College / Holly Cross School of Theology ἐπανδρώνουν σέ ποσοστὸ 95ο) ο τὴν Ὀρθόδοξη Ἱερατικὴ κοινότητα στὶς ΗΠΑ, ἀπὸ ἀπλοὶ κληρικοί ὡς Ἐπίσκοποι τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καί ἐργάζονται μὲ ζήλο γιὰ τὴ διατήρηση τῆς Ἑλληνορθόδοξης Παράδοσης στὴν Ὁμογένεια.

Τὸ Hellenic College εἶναι τὸ μόνο ἀναγνωρισμένο ἀπὸ τὸ Ἀμερικανικὸ Κράτος Ὀρθόδοξο ἀνώτατο ἐκπαιδευτικὸ ἴδρυμα τετραετοῦς φοιτήσεως, μὲ ἔμφαση στὶς ἀνθρωπιστικὲς σπουδές, τὴ Θεολογία, τὴν Ἀνάπτυξη καί Ἐκπαίδευση. Μέσα σ' ἓνα ἐλκυστικὸ περιβάλλον, τὸ Κολλέγιο παρέχει στοὺς σπουδαστές του τὴ δυνατότητα ὄχι μόνο νά ολοκληρώσουν τίς σπουδές τους μὲ δίπλωμα Β.Α. στοὺς παραπάνω τομείς, ἀλλὰ καί νά ἐμβαθύνουν ταυτόχρονα στὴ Χριστιανικὴ Πίστη, ἀνοίγοντας νέους δρόμους στὴν πνευματικὴ τους διάπλαση.

Οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Hellenic College, κάτοχοι ἀνώτατου διπλώματος ἰσότητου μὲ οἰοῦν ἄποτε Ἀμερικανικὸ Πανεπιστήμιο, μποροῦν νά συνεχίσουν τίς μεταπτυχιακὲς σπουδές τους σὲ Πανεπιστήμια τῆς δικῆς τους ἐπιλογῆς.

Ἡ Θεολογικὴ Σχολή τοῦ Τιμίου Σταυροῦ προσφέρει στοὺς πτυχιούχους τὴ δυνατότητα νά συνεχίσουν τίς μεταπτυχιακὲς σπουδές τους μὲ δίπλωμα Master στὴ Θεολογία.

Τόσο τὸ Hellenic College ὅσο καί ἡ Θεολογικὴ Σχολή ἐνισχύουν τοὺς φοιτητές πού ἐπιτυγχάνουν στὶς ἐπιδόσεις τους μὲ ἓνα ολοκληρωμένο σύστημα ἀπὸ πλήρεις ἢ μερικὲς ὑποτροφίες.

Ἐλάτε καί σεῖς στὴ μεγάλη μας οἰκογένεια.

Γιὰ περισσότερες πληροφορίες καί αἰτήσεις ἀπευθυνθετε στὴν παρακάτω διεύθυνση:

HELLENIC COLLEGE/HOLY CROSS
50 Goddard Avenue
Brookline Massachusetts 02146 USA

ἢ τηλεφωνικῶς: 001-617-731-3500 Ext. 259 ἢ 360.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Παραμυθίας ΤΙΤΟΣ

† Ὁ Γρεβενῶν ΣΕΡΓΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἄμ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικοῦ: Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.

Β) Ἐξωτερικοῦ: Δολλάρια 20 ἑτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Πασχάλιος ποιμαντορικὴ ἐγκύκλιος.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἐόρτια Γράμματα.

Οικουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις ἐπὶ τῷ Πάσχα.

Ἐδαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἱστορικὴ προσέγγιξις τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Μητροπ. Χαλκηδόνος Βαρθολομαίου, Οἱ ἀπὸ τὸ Οἶκουμ. Πατριαρχεῖον ἐν Ἀμερικῇ Καταπορθῶσοι.

Πρωτοπρ. Γ. Δ. Μεταλληνόου, Τὸ '21 καὶ οἱ οὐντελεστές του (Ἀμφισβητήσεις καὶ ἐπακροβώσεις).

Γ. Μ. Χατζηφώτη, Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἶκουμ. Πατριάρχης κ. Δημήτριος εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος Ἄθως (21 - 27.9.1990).

Γ. Μ. Χατζηφώτη, Ἡ ποιμαντορικὴ ἐπίσκεψις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἶκουμ. Πατριάρχου κ.κ. Δημητρίου εἰς Η.Π.Α.

Ἀρχιμ. Νικ. Γ. Πετροπαπᾶ, Εἰς τὴν Θεοτόκον δακρύουσαν.

Ἀρχιμ. Μακαρίου Βαλαῖ, Ὁ Μ. Βασίλειος καὶ ἡ κοσμικὴ Ἐκκλησία.

Ἀρχιμ. Παύλου Ἀθανάτου, Ἡ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοὺς Μυστικὸν Πατέρας τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Βλάχου, Ὀρθόδοξη καὶ Ἀντικὴ Παράδοσις στὴ ζωὴ μας.

Παν. Χ. Ἀνδριόπουλος, Ἀναπλ. Καθηγητῆς Θεολ. Σχολῆς (Ἐπικηδεῖες ὁμιλίες).

Γεωργ. Ν. Δαμιόπουλου (ἀπόδοσις), «Ἐλθέ Πνεῦμα Ἅγιον, ἀνακαίνισον πᾶσαν τὴν κτίσιν».

Ἰωάννου Δ. Μπονιάτσου, Αἱ ἀπόψεις τοῦ Κων. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων περὶ τῆς Τετραφωνίας καὶ τοῦ Λεσβίου συστήματος.

Μαρίας Βασιλειάδου, «Σύνδρομο Ἐπικτητῆς Ψυχικῆς Ἀνεπάρκειας τοῦ ἀνθρώπου».

Νίκου Μαγγίνα, Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας στὸ Φανάρι.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισίαι - Παράρτημα.